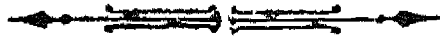
శ్రీ

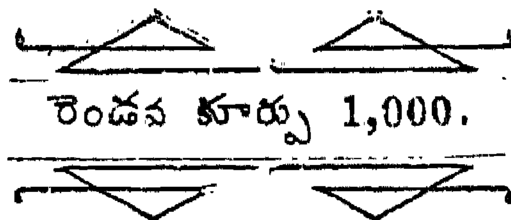
రాధాకృష్ణనాటకము.

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచియింపబడినది.

రెండవ కూర్పు 1,000.

కాకినాడ.

స్కేప్ అండ్ కో., ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

1923

[వెల రు 0-10-0

పీఠిక.

నే నింతకుపూర్వము నర్మదాపురుకుత్సీయము, సారంగధరచరిత్రము, ప్రచండచాణక్య మనుమూడునాటకముల వ్రాసి యుంటిని. భక్తిరసప్రధాన మగుగౌరాంగచరిత్రమును నాటకముగ వ్రాయుమని నామిత్రులగు బ్రహ్మశ్రీకూచి నరసింహముగారు నన్ను ప్రోత్సాహపఱచి యాంగ్లేయభాషయందు వ్రాయఁబడినతచ్చరిత్రమును నాకొసఁగిరి. ఆగ్రంథములోని యుపోద్ఘాతమును జూచుసరికి, రాధాకృష్ణచరిత్రమును వ్రాయుటకు నాకు బుద్ధి పుట్టెను. అంతట గౌరాంగచరిత్రమును ప్రబంధరూపముగ వ్రాయుఁడని నేను నామిత్రులను ప్రార్థింపఁగవారంగీకరించి వ్రాయ నారంభించిరి. నే నీనాటకమును వ్రాసితిని. దీనికి వారునాందీప్రస్తావనలను వ్రాసి యిచ్చుటచే వారి కనేకనమస్కారము లర్పించుకొంటిని.

పిఠాపురము,
22-8-1909.

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహరావు,

ఈనాటకమునవచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

కృష్ణుఁడు—కథానాయకుఁడు.

శారదుఁడు—కృష్ణునిమిత్రుఁడు.

నారదుఁడు—ముని.

మునిబాలకుఁడు—

స్త్రీలు.

రాధ—గోపిక—కథానాయిక.

లలిత మధుర	రాధ చెలికత్తెలు

సత్యభామ—కృష్ణునిభార్య.

తరళ—సత్యభామపరిచారిక.

నాంది.

ఉ. చెంతకు లాగి యుక్కునకు । స్వీయగుణాంబునొసంగు నాయను
స్వాంతముభాతి భక్తజన । సస్తమచిత్తముఁబట్టి లాగిత
త్స్వాంతము స్వప్రమోదభరి । తంబుగఁ జేసెడునల్ల రాధికా
స్వాంతవిహారికృష్ణుఁడు కృ । పామతి మీకిడునిత్యసౌఖ్యముల్.

(నాంద్యంతమందు సూత్రధారుఁడు ప్రవేశించి)

సూ—(తనలో) ఎన్నాళ్ళకిట్టినాటకము చదువుభాగ్యము నాకులభించెను! చదివినమాత్రముననే భక్త్యావేశముచేఁ బులకితాంగుఁడనై యానందబాష్పపూరితలోచనుండనైతిని. ఇంక బ్రదర్శితమైనచో నీనాటక మెట్లుశోభిల్లునో నేఁ జెప్పఁజాలను.

గీ. కలియుగముమాట మఱచి నా । కాంత మఱచి
మఱచి నాదైనపురుష జ । న్మంబుగూడ
వింతగా నేను రాధికా । కాంతనైతి
నవని గ్రంథంబు చేయు లే । నట్టిదేది?

నటి—(ప్రవేశించి చిఱునవ్వుతో) ఆర్యపుత్రా! మీరుమఱచినను నేను మఱవనీయను. స్త్రీలఁబురుషులుగాఁ జేయు స్వభావముకూడమీ నాటకమునకున్న యెడలబాధలేదుకాని లేనిచోఁ దమసౌఖ్యమునకు నాసౌఖ్యమునకుగూడ భంగముగాఁ దోఁచుచున్నది. అయిన నిట్టివిచిత్రప్రభావముగలనాటక మేదియో కవియెవరో దయచేసి చెప్పవేడెదను.

సూ—సమయమునకు వచ్చితివి. మన మిదివఱకే, మధ్వవంశసంజాతుండును, శ్రీవత్సగోత్రుండును శ్రీవేంకట రమణార్యరత్నమాంబా ప్రథమపుత్రుండును నర్మదాపురుకుత్సీయ, సారంగధర చరిత్ర ప్రచండచాణక్యనాటకత్రయవిరచనా చణుండును

ఆంగ్లేయభాషానిపుణుండును, సరసకవితాసంపన్నుండునగు పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు నెఱుంగుదుముకదా! తన్నాటకములసభారంజకముగాఁ బెక్కుసారులాడియుంటిమి. ఇది యాయనచతుర్థనాటకము. దీని నిప్పుడు ప్రయోగింపను ద్యోగించితిని.

నటి—పేరేది?

సూ—రాధాకృష్ణనాటకము.

నటి—శృంగారరసప్రధానమా?

సూ—శృంగారరసమునకు ముద్దుఁజెల్లెలైన భక్తిరసము ప్రధానముగా గలది.

నటి—. సరి. సరి. తేజస్తిమిరములవలెనుండు భక్తిశృంగారములు సోదరు లెట్లగును? జారిణీశిఖామణియనంబరఁగు రాధ భక్తజనగ్రామణి యెట్లగును?

సూ—ఓసీ! యిటు విను.

గీ. కాముకులకూర్మి శృంగార । నామకంబు
భక్తియగు నదె దైవంబు । పైనిఁ బెట్టఁ
బూలఁ లతలఁ బెట్టు నుమము । ముద్దులకుఁ దగును;
దైవపఃర్వాల్యమేని వం । ద్యమగు నదియె.

నటి—మఱి రాధాకాంతమాట యేమి చెప్పెదవు?

సూ—యిఁక రాధ జారిణి యనుమాట కేవలమూఢాభిప్రాయము. ఈసత్యముమన మాడఁబోవునాటకమే ప్రకటించుచున్నది. అదియుఁ రుగాక.

క. కలికికి వలపులమగనికిఁ
గలనెయ్యముకంటె మోద । కరమొండిలలోఁ
గలదే? కావునఁ గవి యా
వలపునకుంబోల్చిచెప్పు । భక్తులభక్తిన్.

చ. తనువు గృహంబునందునను । ధ్యానము వేరొకదిక్కునందు నుం
చును, స్వసుఖంబు లేశమును । జూడకు, నిద్దురఁ బోదు, మానహా
నిని భరియించు నుద్విజన । నిందకు గేలికి జంక దిట్టకూ
ర్మినిఁ బ్రకటించు స్వైరిణిని । మించును భర్తృఁబ్రైనభక్తిలోఁ,

పామరజనహృదయాను భూతంబులగు వానిలో జారజారిణీసంబంధ సంభూతసౌఖ్యంబుకంటె నైహికామోదకరం బువేఱొండు లేమిం జేసి కవులచే నది యుపమానముగాఁ దేఁబడెనుగాని భక్తిజారత్వముగాదు; భక్తురాలు జారిణియుఁ గాదు.

నటి—నాసందేహములు తీఱినవి. ఇట్టివిమలభక్తి ప్రతిపాదకమైననా
టకమా యీచతుర్థనాటకము?

సూ—అట్టిదే.

గీ. స్థూలసూక్ష్మకారణపర । తుర్యతత్త్వ
మీకథకు నాయకమణిసం । సృతివిపన్న
తారకచతుర్థ పురుషార్థ । దాయకంబు
బోటి! యిపు డాడెదుచతుర్థ । నాటకంబు.

నటి—అటైన మీకు సహకారిణినిగా నుండి మీయుద్యమమునిర్విఘ్న
ముగాఁ గొనసాగించుటకు నామనస్సు కుతూహలపడుచున్నది.

సూ—తథాస్తు!

గీ. అడుగకయె యర్థి కోసఁగిన । యట్లు, మగనిఁ
గోరకయె కాంత కౌఁగిట । గూర్చినట్లు
నేనడుగకుండ నీయంత । నీవు వచ్చి
"నీకు దోడ్పడుదు" ననుట । నీరజాక్షి.

నటి—(నవ్వుచు) బాగుగనున్నది. మీరు దెచ్చినపోలిక భక్తిశృంగారములకుఁ బరస్పరసంబంధ మున్నట్లు లమోఘదృష్టాంతము గాఁ బోలు.

సూ—ఆలస్యమగుచున్నది. మన మిఁకఁ బోవుదము. రాధాకాంతభక్తి వంటిభక్తితో మన మీనాటకముఁ బ్రదర్శింపవలెను.

నటి—దానితోఁగూడ సలలితోత్తమశ్రద్ధావివేకములజత సేయవలెను.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

రాధాకృష్ణ నాటకము

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—బృందావనము.

(రాధ-లలిత-ప్రవేశించుచున్నారు)

రాధ—లలితా! నీకుశ్రద్ధయున్నంత తెలివిలేదసుమా!

లలి—ఇది మీరొక్కరనినమాటయే కాదు. సిరిహెచ్చినకొలంది దాతృత్వముతగ్గినటులు, దాతృత్వ మధిక మైనకొలంది సిరితగ్గినటులు శ్రద్ధావివేకములకు విపర్యయసంబంధము కాదా?

రాధ—అదేమిమాట? సంపూర్ణశ్రద్ధావివేకము లొకచోటనుండవా?

లలి—ఉండిన జెప్పవలసిన దేమున్నది? అదియే భూలోకస్వర్గము; రాధాకృష్ణ దాంపత్యమువంటిది.

రాధ—దాంపత్య మెచ్చటిది? నాకట్టినిరంతరసేవాభాగ్యముకూడనా!

లలి—(తనలో) అది లేకపోవుటచేతనే యీ యమితానురాగము.

రాధ—ఏమి గొణుగుకొనుచున్నావు?

లలి—నేను మందబుద్ధి నని యధిక్షేపించిననీకు మఱపు గలిగినదని.

రాధ—ఏమి?

లలి—నా తెలివితక్కువ యేదో చెప్పనైతివి!

రాధ—తెలివితక్కువయా? మతిశూన్యతయా? ఏమిపని జేసితివి! చాలు

లలి—(తనలో) నీచెలి నైననాకిదియాశ్చర్యముగాదు. (ప్రకాశముగా) అమ్మా! అటు లంటివేల?

రాధ—ఇటు రా. ఇటు రా. తెలివితక్కువ యన్న రోషమా? ఇది యేమి? పరువునకు రాని శితాగ్రము లగుజాజిమొగ్గలు దెచ్చి నానాథుని ఈకుసుమశయ్యపై దాపితివి గదా. శిరీషకుసుమ సుకుమారతరుఁడగు నానాథు దేహమున కివిగుచ్చుకొనవా?

లలి—(పెద్ద నవ్వునవ్వుచు) అప్పటి కవి నీముఖకమలముతోడను, హృదయ ముకుళముతోడను సంపూర్ణముగ వికసించు నని యటులుచేసితిని.

రాధ—ఏమి యంత పెద్దనవ్వు నవ్వితివి?

లలి—మతిలేనిదానికి వెఱ్ఱినవ్వాశ్చర్యమేమి?

రాధ—చేసినది తప్పైనప్పు డొప్పుకొనఁ గూడదా? దానికి వంక యొకటియా? కాని, యీసెజ్జపై రెండుపూలచెండ్లు నుంచుమని చెప్పలేదా? అది యేల మఱచితివి?

లలి—అది జ్ఞప్తియుండియే మఱచితిని.

రాధ—ఆఁ! అసందర్భప్రలాపములు గూడనా?

లలి—ఇంక నేమి రావలసి యున్నదో!

రాధ—పూలబంతులమాట జ్ఞప్తియుండి మఱచుటయేమి?

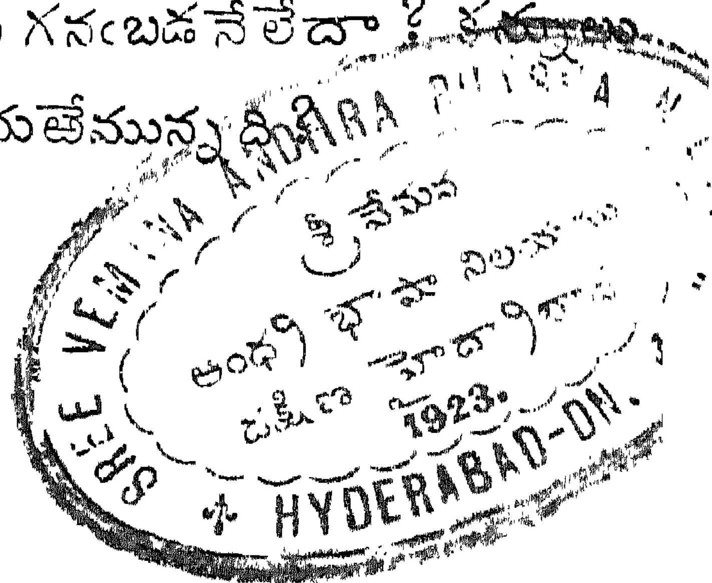
లలి—నీ వాతనియొద్దనే యుందువని యుపేక్షించితిని.

రాధ—ఈ మాధవీనికుంజ మంధకారయుతముగ నున్న దేమి?

లలి—(నవ్వుచు) నీనాథుఁ డింక రాకపోవుటచేత.

రాధ—ఆఁ! నాప్రాణనాథుఁడు నల్లనివాఁ డని పరిహాసించు చుంటివా! నీకుఁ గన్నులు లేవా? పరిశీలనము లేదా? అంతదివ్యమంగళవిగ్రహమును గాంచలేదని నారదుఁడు ప్రసంగించినప్పుడు నీచెవ్రులుచిల్లులువడెనా? నోటికి వచ్చినట్లు వదరెదవా?

నల్లనివాఁడేమి? ఆఁ అనిర్వాచ్యమై యనేకచంద్రప్రభాభమైన యొకదివ్యతేజ మామహామహునిమూర్తియందుఁ బ్రకాశించు చున్నట్లు నీకింత కాలమునుండియును గనఁబడనే లేదా? కన్నులు లేనిదాని కంధకారదర్శనముగాక మఱేమున్నది.

లలి—(లేచి వెళ్ళఁబోవును.)

రాధ—ఆఁ. వెళ్లెద వేమి?

లలి—నే నిక్కడనున్న ప్రయోజనము లేక.

రాధ—ఎందుచేత లేదు?

లలి—నే ననుమాటలు నీవు విని మాటలాడుచుండినఁ బ్రయోజనము లేకేమి? నేను పలుకనిమాటలపై నీవుతల తోఁక లేనివ్యాఖ్యానముఁ జేయుచున్నప్పుడు నేనిక్కడ నేయుండవలెనను మాటయేమి!

రాధ—ఆఁ. ఆఁ. ఇంతలో నసత్యమా? నీవన లేదా?

లలి—ఏమని?

రాధ—"నీనాథుఁడు వచ్చిన వెలుతురున కేమిలోటు?" అని.

లలి—నిన్న రాత్రి యాగిరిమండలముపైఁ జంద్రుఁడు, నీగిరిమండలముపై గోపాలుఁడు నొక్కసారిగా నుదయించిరి కదా? ఈ రాత్రి గూడ నావేళకే నీనాథుఁడు వచ్చునని.

రాధ—నిన్న నేమి జరిగినదో నాకు జ్ఞప్తి లేక యటులంటినిపో. చంద్రోదయసమయ మాసన్న మగుచున్నది కాఁబోలును. నన్ను లంకరించెదవా? చూడు! లలితా! ఈ తెల్లనిచీర వెన్నెలలో శృంగారముగ నుండునా?

లలి—నీవు నీనాథునిమూర్తిని సమీపించినపుడు గంగాకళిందజాసంగమమువలె మఱింత శోభించును.

రాధ—అదిగో! నాపాప్రణవల్ల భునినైల్యమునే తిరిగి యుద్ఘాటించుచుంటివి. దర్పణ మిటు తెమ్ము. (లలిత తెచ్చుచున్నది.)

రాధ—(అద్దముం జూచుచు) లలితా! ఈకస్తూరితిలకము ముఖము వైపునఁగ వ్రాలినట్లున్నది. దీనిని బన్నీటఁ దుడిచి సన్నగా సోగగా భ్రూమధ్యమునుండి పాపటబొట్టువఱకు గోరోచనమునుగుంకుమపువ్వును గలిపి మందారకుసుమములోని కేసరశలాకవలె నూర్ధ్వతిలక మందముగ దిద్దుము,

లలి—విష్ణుభక్తిసూచక మగుటచే నీనాథునకది మనోహరముగ నుండును.

రాధ—లలితా! లోకులేమనుకొనెదరో తెలిసికొనవలెనని కాదు సుమా! ఏమనుకొనిన నేమి చేయగలము? అయిన జనులేమనుకొనుచున్నారు? ఇదిగో! జడచుట్టుకుడివైపునకొఱఁగినట్లున్నది.

లలి—(సవరించుచు) రాధవంటిసౌందర్యవతి లేదని చెప్పుకొనుచున్నారు.

రాధ—నామాటనుగుఱించి కాదు.

లలి—నీనాథునిగూర్చియా? అంతటివరసరసికుఁడు, నంతజనహృదయాకర్షణసమర్థుఁడు, నంతయాశ్రితవత్సలుఁడు, నంతసంగీతలోలుఁడు, నంతమాయలాఁడు దివిజులకుఁ గలుగలే డింకముందుఁగలుగ బోఁడని పెద్దలు చెప్పుకొనుచున్నారు.

రాధ—అబ్బా! అతనిగుఱించి కాదు.

లలి—ఇఁక నన్నుఁ గూర్చియా?

రాధ!—చీ! నాయుద్దేశమైకమత్యమునుగూర్చి.

లలి—ఏమున్నది? అమ్మా! ఈసారి యద్దమునుజూచుకొనుము! కర్ణాగ్రములందుంచినగన్నేరుపూవులెగుడుదిగుడు లేకసరిగనున్నవా!

రాధ—లలితా! ఈగన్నేరుపూవులయరుణరాగము నానేత్రములవెలుపలికొలుకులఁబ్రతిఫలించి నన్నరుణలోచనగఁ జేయుటచేఁ దన పైఁగోపగించితినని నానాథుఁడు భ్రమపడునేమో! వీనినిదీసివేయుము.

లలి—అటులైన రక్తాంతర్లోచనుండగు నీవల్లభునిఁ బోలియుండును.

రాధ—పోలియుండుట తప్పుకాదా? అది నాకంగీకారము కాదు. ఆతఁడు ప్రభువు. నేనుదాసిని.

లలి—పోనిమ్ము. నల్లగలువల నుంతువా?

రాధ—అవి చంద్రోదయమగు వెంటనే వికసించి చెవియం[illegible]యునా క్రమించి ప్రాణనాథుని వాగమృతమునొక్క యనుభవమునకు నిరోధముఁ గలుగజేయునేమో! ఏవియు నక్కఱ లేదు; కాని చెప్పఁబోయి యూరకున్నదానిని చెప్పుము!

లలి—అదేది?

రాధ—నాయిద్దఱనుగుఱించిన జనవాక్యసరణి.

లలి—రాధకు దేవకీనందనునిపై నిష్టమని.—

రాధ—అంతే? అంతే ఇష్టమనియేనా? సామాన్యమైన [illegible] మనియేనా? స్వాత్రి [illegible]! [illegible] యులపై నుండఁదగిన [illegible]? [illegible]? అంతకంటె హెచ్చుగఁ జెప్పుకొనుట లేదా! రాధయొక్క ప్రాణములు శ్రీకృష్ణునిలో నున్నవని చెప్పుకొనుట లేదా? [illegible] ప్రాణముఁ దన దేహముఁ దన సర్వస్వమును, [illegible] సర్వ[illegible], జేసికొనినది [illegible] అని చెప్పుకొనుట లేదా?

లలి—అటులు చెప్పవలసిన దని జనుల కిఁక బోధించెదము.

రాధ—జనులవాక్యములతో మనకుఁ బని లేదు. ఆ [illegible] కున్న పదునాఱువేల భామినులలో రాధకూడ నొక [illegible] యని చెప్పుకొనుచున్నారా? అందులో నైన నాకుఁ గొంతయు [illegible]ను జనులాపాదించుచున్నారా? వలదు. చెప్పవలదు. ఇదివఱకుఁ జెప్పినదే చాలును. కాని నీయభిప్రాయమేమి?

లలి—ఇంతకు ముందు చెప్పలేదా? భూలోకస్వర్గమని—

రాధ—ఇది పరిహాసవాక్యము గాదుగద ?

లలి—బుద్ధిమంతుఁడై, రాజవిద్యాపారంగతుఁడై, సత్యవాక్య పరిపాలనైకదీక్షాదక్షుఁడై, కవితాభిమానియై, దేవబ్రాహ్మణభక్తియుక్తుఁడై, నవనవోన్మేషయావనప్రాదుర్భావసంపన్నుఁడైనమహారాజపుత్త్రుని రాజ్యలక్ష్మి వరించినటులుశమదమాది సద్గుణసమాకలితుఁడగుభూసురేంద్రుని వేదాంతవిద్య వరించినటులు గోపాలరత్నమును నీవు వరించి నీతనుహేమవల్లి కమూల్యభూషణముగఁ జేసికొంటివి.

రాధ—దేహమునకుమాత్రమే కాదుసుమా ?

లలి—ఈహారము లన్నియుఁ గంఠమందుంతునా ?

రాధ—అబ్బ! కొందఱూరక గంగిరెద్దువలె దిగవైచుకొందురు; కాని నాకది యసహ్యము.

లలి—ఈ తారహార మొక్కటియు వైతునా ?

రాధ—ఇది నిన్న వైచినదే కాబోలును. ఈరాత్రి యలంకారము నిన్నటి దానికంటె వింతగ నుండవలదా? ముందు కంచుకము బిగించితివికాదేమి ?

లలి—ఆవశ్యకము కాదు అది తనంతఁ దానే బిగించుకొనుచున్నది.

రాధ—ఉత్సాహముచే నుప్పొంగుచుంటినని హేళనమా ?

లలి—చంద్రోదయారంభమున వారిసిధియుప్పొంగుట నైజమేకదా

రాధ—చూడు ! ప్రాచీవదనము కలకల లాడుచున్నది.

లలి—నీవదనముకంటెనా ? అభీష్టవస్తువేదియో చెప్పవైతివేమి ?

రాధ—చెప్పనా ! శ్రీకృష్ణుఁడు.

లలి—కావున నీకృష్ణహారమును ధరింపుము.

(నీలపుఁదాళిఁ గంఠమున నుంచును)

లలి—దేవీ ! నయనానందకరముగఁ జంద్రోదయమాయినది.

రాధ—అబ్బా! ఎందులకుఁ జెప్పితివి? ఎవరికి నేత్రాహ్లాదకరమైనను నాకుమాత్రము కాదు. సఖీ చంద్రుడును, నామనఃకువలయచంద్రుడు నొక్కసారి పొడసూపి రని చెప్పితివి కాదా?

లలి—అది నిన్నటిమాట.

రాధ—ఈరాత్రి చంద్రుఁడు శీఘ్రముగ వచ్చి యుండెనా, లేక, నా కాంతుఁ డాలస్యముగ చేయుచున్నాఁడా?

లలి—రెండును యథార్థములే.

రాధ—ఆఁ అదియెటులు?

లలి—నీకాంతుఁ డాలస్యముఁ జేయుచుండుటచేత నే చంద్రుడు శీఘ్రముగ వచ్చినాఁడు.

రాధ—ఓద్విజరాజా! నానాథునిఁ గూడ వెంటఁబెట్టుకొని రాక నీవొక్కఁడ వేల వచ్చితివి? ఇదినీకుఁ దగునా?

[శారదుఁడు ప్రవేశించును]

శార—తగదని చెప్పనే చెప్పితిని. "నీవు పో. నీవు పో." యని నన్ను దొందరఁ బెట్టగ వెడలి వచ్చితిని.

రాధ—భూసురచంద్రా! నీ మిత్రమునకు నీతోఁగూడ వచ్చుట కవకాశమేల లేకపోయెను? ఇంతరాత్రి వేళను దన కేమిపని యుండును ఇక్కడ కోషధీశునిరాకతో వత్తు నని వాగ్దానముఁ జేసినయాతని కిప్పు డాలస్యకారణమేమి గలిగెను" దీనురాలగు రాధ దేహమంతయుఁ గన్నులుగఁ జేసికొని నీకెదురు చూచుచుండును; దానిని నిరుత్సాహపఱుచుట దయాశూన్యత" యని నీవు చెప్పలేకపోయితివా? చెప్పిన నామహానుభావుఁడు లక్ష్యపెట్టకపోయెనా? ఏమాయలాడి యైన నాదాక్షిణ్యస్వభావుని వలలో వైచికొని యాకర్షించుకొని పోయెనా? నీ వి క్కడికి వచ్చునపుడు నానాథునిఁ జూచితివా? అతనితో మాట

లాడితివా? అతనిముఖము ప్రసన్నముగ నుండెనా? మాట లాడ వేమి? మాటలాడ వేమి? నాకు విచారకర మైనవార్త యైనయెడలఁ జెప్పకుమా? అయ్యో! వినక తీఱునా? చెప్పుము ఎవతెయొద్దనైన సరే నాకాంతుఁడు సుఖపరవశుఁడై యున్నాఁ డని వినినఁ జాలును.

లలి—దేవి! ఎందులకీ వెఱ్ఱితనము? ఆతఁ డీసరికి వచ్చుచునేయుండును.

రాధ—ఔను సుమా! వెఱ్ఱినై పలవరించితిని. నానాథుఁడు పరమ దయాళుఁడు. నా యనురాగ గాంభీర్యమును గుర్తెఱింగినవాఁడు. పరమస్వచ్ఛమైన నాయంతఃకరణవృత్తిని దరచినవాఁడు. తప్పక వచ్చెదనని నన్ను నమ్మించినవాఁడు. అట్టి నాప్రాణప్రియుఁడు, నామనోదయితుఁ డిప్పుడుపేక్ష చేయునా? అసత్యము. అసత్యము. కాని యీబ్రాహ్మణుఁ డేల వచ్చెను? వచ్చి నాదేహాస్పదమగువేషమును దాల్పనేల? ఓయయ్యో! నాహృదయవల్లభుఁడు నీతో వచ్చెద నని చెప్పెనా?

శార—నాతో వచ్చెద నని యాతఁడు చెప్పలేదు.

రాధ—హా! కృష్ణా! కృష్ణా! ఎంతమోసముఁ జేసితివి! సఖీ! నా కీయలంకారమును తీసివేయుము.

లలి—అమ్మా! తొందరపడకుము. అయ్యో! ఎప్పుడు వచ్చెద నని చెప్పినాఁడు?

శార—నావెనుక వచ్చెద నని చెప్పినాఁడు.

లలి—అమ్మా! వింటివా? అందోళనముతోఁ బని లేదు. ఇంకను రాని వేళ గాలేదు.

రాధ—వచ్చువేళ దాఁటునే దాఁటినది కదా? రానివేళ యింకను దాఁటలేదని శుష్కసంతోషము నొందవలసిన యోగము తటస్థించినదా అయ్యో! నీవొక్క సహాయముఁ జేయవలసి యున్నది.

శార—చేతనైనయెడల—

రాధ—నీపాదములకు మొక్కెదను. పని చెప్పితి నని యాగ్రహింపకుము. నీవు పోయి నాకాంతుని వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చి యీయార్తురాలి దుఃఖము నుపశమింపఁజేయఁగలవా?

శార—శీఘ్రముగా నాతఁడే వచ్చును. ఇంతలో దుఃఖమేల?

రాధ—క్షమింపుము పొమ్ము. (శారదుఁడు పోఁబోవును.) అయ్యో! ఆఁగు ఆఁగు ఆయనతో నేమి చెప్పెదవు?

శార—నాతో నేమియుఁ జెప్పలేదని చెప్పెదను.

రాధ—అయ్యో! అటులు కాదు. చెప్పెదను విను; విను! జాగ్రత్తగ వినుము. చూడు—రాధ—తెలిసినదా? స్వప్నమందైనఁగా పత్యమనునది యెఱుఁగనిరాధ—ఆటవికకురంగివలె నమాయికయైనరాధ—అనురాగాంబునిధియైనరాధ—సర్వదా కరములు మోడ్చి తననామస్మరణచేఁ గాలముఁ గడపుకొనుచుండు శుద్ధాంతఃకరణము గలరాధ—విశ్లేషమనుమాటయేని సహింపలేనిగోల యగురాధ—తనకొఱకు బంధువులయాగ్రహమునకు, సాటివారిలోని నిందకు భాజనమైనరాధ—అభిమానవతికి భూషణమైనయభిమానము సహితముఁ దనకొఱకుఁ ద్యజించుకొని సర్వమును దానే యని మనఃపూర్వకముగ నమ్మికొనిన బేలయగురాధ—"బృందావనములోని కేల వచ్చితివి? కాన నీవు పన్నియక తప్ప"దని తాను బలుక "వ్యర్థురాలను; ధన మొసగలేను; ఈదేహము, నీయాత్మమాత్రము నాయధీనములు; నన్ను సాంగకముగఁ గృష్ణార్పణముఁ జేసికొనుచున్నాను; గ్రహింపు" మని చెప్పి కృతార్థయైనరాధ—అట్టిరాధ—నావంటిరాధ—ఈరాత్రి నీకొఱకు—వినుచున్నావా? జాగ్రత్తగ వినుచున్నావా? సర్వాంగ సౌందర్యమున

జగన్మోహనుఁడ వగునీకొఱకు ఆపన్నుల యాలాపము లాలింపలేని నీకొఱకు—తప్పక వచ్చెదనని చెప్పిన సత్యశీలుఁడవైననీకొఱకు—సూర్యాస్తమయా రంభమునుండి యిప్పటివఱకు—చూచితివా చంద్రుఁ డెంతమీఁదికి వచ్చుచున్నాఁడో?—కనిపెట్టుకొని యుండి—పొంచి యుండి—యెదురుతెన్నులు చూచుచుండి—నిరీక్షించుచుండి—

శార—అమ్మా! మీకున్నమతిలేకపోవుట నాకు లేకపోవుటచేత నేనిన్నిమాటలఁ జెప్పఁజాలను. మీరు వ్రాసి యిచ్చినయెడల కావడియైన వైచికొని యీయసందర్భగ్రంథ మాయానకు సమర్పించి వత్తును. (తనలో) అబల కనురాగ మావున కాముదపాకుకంటె నధికోన్మాదకరము గదా!

లలి—రాధా! మనసు కుదురు పఱుచుకొనుము.

రాధ—పోసి! రెండుమాటలు మాత్రము చెప్పెదను. "రాధరమ్మన్న" దనిచెప్పుము. వెళ్లు; వెళ్లు. శీఘ్రముగఁ బొమ్ము. అయ్యో! ఇంక నిక్కడనే యుంటివా?

శార—అమ్మా! ఒడిసెలలోఁ బెట్టి నన్ను విసరరాదా?

రాధ—అబ్బా. ప్రత్యుత్తరములఁ జెప్పుచు నాలస్యముఁ జేయుచుంటివికదా?

(శారదుఁడు నిష్క్రమించును.)

అయ్యా! భూసురోత్తమా! అనుగ్రహించి యొకసారి రమ్మా. లలితా! లలితా! నీ వొక్కపరుగునఁ బోయి యాతనిని బిలుచుకొని రమ్ము.

(లలిత నడచుచున్నది.)

అయ్యో! ఏమి యామందయానము!

(లలిత శీఘ్రముగనిష్క్రమించి శారదునితోఁ బ్రవేశించును.)

భూసురవర్యా! ఒక్కమాటఁ జెప్పవలసి పిలిచితిని. "రాధ ర మ్మన్నది." అని చెప్పుట యాధికారికాజ్ఞవలెఁ గనఁబడును. కావున, నీకంగీకార మైనయెడల ర"మ్మని చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శార—ఎవరి కంగీకార మైనపనిని వారు చేయుటకు నీయంగీకారమేల?

రాధ—అది గాక "నీ కంగీకార మైనయెడల" నన్నచో నా కంగీ కారము కాదని ధ్వని యిచ్చునేమో;

శార—రావల దని వార్త నంపిన నేమిమునిఁగినదో యని యాందోళ నపడుచు నొక్కని మేషములో నాతఁడే పరుగెత్తుకొని వచ్చును. పెంకివైఖరి గలమనుజుని కంతకంటె సౌమ్యవార్త యుండదు.

రాధ—ఎంతమాటాడితివి! నాకొఱకు సంభ్రమముతో నాతఁడు పరు గెత్తుకొని వచ్చినయెడల నాయపచారము నాదికాదా? ఆమృ దులాంగుని పాదములు కందవా? వేఁడినిట్టూర్పుచే నధరబింబ ము వసివాడదా? వలదు; వలదు. ఆతనిఁ బిలువనే వలదు. నేనే యాతనియొద్ద కేగెదను. ఆతఁ డెక్కడ నుండునో చెప్పెద వా? ఎఱుఁగుదువా? చెప్పఁగూడదా? మఱచిపోయితివా? నిన్నుఁగూడ భ్రమపెట్టి తొలఁగెనా? అసత్య మాడకుమా? పలుకవేమి? నేనిబ్బంది పడుదు నని నీవు సంకోచించు చుం టివా. లలితా వూరకుంటివేమి. శారదా! మౌనవ్రతమేల!

శార—అమ్మా! మాకు నాలుకలు లేక—

రాధ—అదేల?

శార—మాజిహ్వలుగూడ నీవే తీసికొని యుపయోగించుకొనుటచేత.

లలి—అమ్మా! శాంతింపుము. వచ్చెద నని వార్తఁ బంపినయాతఁడు రాకుండునా? ఒక్కత్రుటికాల మూఱడుము.

రాధ—నా సంభ్రమ మాతనియాగమనమున కంతరాయముఁ గలి గించుచున్నదా?

శార— నీవు సంభ్రమించినందువలననే యాతఁడు పరుగెత్తికొనివచ్చునా?

రాధ—రాకపోయిన నేను జీవింతు ననుకొంటివా?

లలి—అంత యుపద్రవ మేలకలుగవలెను? అమంగళములఁ బలుకఁ దగునా? ఆవేణుగానలోలుని—

రాధ—ఔఁను; ఔఁను. ఏదియో మంగళధ్వని యగుచున్నది. అది నానాఘనికర్ణరసాయన మగు వేణుగానరవము కాదా? (అందఱు నాలకింతురు.) అదిగో! తిరిగి వినఁబడ నొడలు పులకాంకిత మగుచున్నది. లలితా! నీకు వినఁబడుచున్నదా? శారదా! నీవుకూడ వింటివా?

శార—ఇది యనురాగభ్రమము. చెవిలోని హోరును జెవి విని యాధ్వనికిఁ గారణము మఱియొకవస్తు వని భ్రమింపదా?

రాధ—అదిగో! విను; విను. నీపరిచారిక యిచ్చట నీకొఱకు వేచి యున్నది. ఇటు రా ఇటు రా.

శార—దేవి! ఎవరిని బిలుచుచుంటివి?

రాధ—ఆగానముఁ జేయువా రెవరు?

శార—నీమనసు.

రాధ—కాదు. నామనోనాథుఁడు, అదిగో! వినుము, ఇచ్చటిధ్వని మునుపటిదానికంటె సమీపముగ వినఁబడుచున్నది. లలితా నీవు పోయి నాకాంతుఁ డెంతదూరమున నున్నాఁడో, మందముగ నడచుచున్నాఁడో, శీఘ్రముగ నడచుచున్నాఁడో చూచి వెంటనే రమ్ము. రావలదు. అక్కడినుండియే వచ్చుచున్నాఁడని కేక వేసి నీ వాతని నెదుర్కొని రమ్ము. పొమ్ము. (లలిత పోఁబోవును.) ఔఁను. ఔఁను. లలితా! మనము సంభ్రమించి [illegible]చుంటి మని యాతనికిఁ దోఁచు నేమో! [illegible] అహా! మీ కిప్పుడాకుసుమసుకుమారుని కంఠమంద

చంపకమాలిక ఘుమ్మని పరిమళింపలేదా? శారదా! ఇప్పుడు మఱింత సమీపించుచున్నట్లు తోఁచుచున్నది.

శార—ఇదివఱకుఁ జెవివ్రేటుదూరములో నున్నాఁడు. ఇప్పుడు ముక్కువ్రేటుదూరములోనికి వచ్చుటచేతఁ గంటివ్రేటునకు మిక్కిలి దగ్గఱగనున్నాఁడు.

రాధ—కాలిచప్పుడు వినఁబడుచుండ నింక సందేహ మేల? లలితా! అక్కడనుండి యొకసారి తొంగి చూడుము. నీవు వలదు. నీవు నాయలంకారము సమీచీనముగ నున్నదో లేదో చూడ వలదా? అయ్యో! నీవు కొంచెము చూచిరమ్మా.

శార—అమ్మా! నాకుఁగూడ మతి తగ్గుచున్నది. నాకుఁ దిరిగి రాకుండునట్లు సెల విమ్మ పోయెద.

రాధ—నావలన నీ కింతకష్ట మేల? నేనే పోయి చూచెదను. లలితా నాయొడలు తూలుచున్నది. సమీపమందే యుండుము. (తొంగి చూచి వచ్చును.) ఏమిది! ఏమిది! ఇప్పుడిచ్చటికి వచ్చినవాఁ డింతలో నెచ్చటికిఁ బోయెను! హా! రాధాకృష్ణా! లలితా! నాగోపాలకృష్ణుఁ డేఁడీ నీవు చూడలేదా? శారదా! నామనోనాథుఁ డిప్పుడిటకు వచ్చినట్లులేదా?

శార—సగము సత్యము. సగ మసత్యము.

రాధ—అదెటులు?

శార—నీమనోనాథుఁ డనుమాట సత్యము. ఇక్కడకు వచ్చుటమాత్ర మసత్యము.

రాధ—లలితా! నాకాంతుఁ డిప్పు డిచ్చటకు రాలేదా?

లలి—"ఇప్పుడు రాలేదా?" యనుమాటయేమి? ఎప్పుడు నీహృదయముననే యున్నాఁడుకదా?

రాధ—మీరు నన్ను మోసము చేయుచున్నారు.

శార— నీమనసు నిన్నుఁ జేయుచున్నమోసము మాపై నారోపించుచున్నావు.

గీ. మనసునకుఁ గలశక్తి యిం । తనఁగ నశమె ?
యీజగత్త్రాత మన సొన । రించినట్టి
యింద్రజాలం బటంచు ము । నీంద్రుఁ డొకఁడు
శిష్యునకుఁ జెప్ప నొక్కఁ డు । చెలువ ! వింటి.

రాధ— ఛీ ! జగ మింద్రజాలము గాదు. నానాథునిరాక మాయగాదు. హా ! సంగీతలోలా ! గోపాలబాలా !

గీ. సరససంగీతమాధురీ । సాధురీతి
నింక నొకసారి మురళి వా । యింపుమయ్య !
త్వన్ముఖామృతపూరంబుఁ । ద్రావుదాన
ఘనఘనాంబువు చాతక । కాంతవోలె.

శార— చాతకకాంత ఘనాఘనమునొద్దకుఁ బోవ నక్కఱ లేదా ?

రాధ— గీ. ఏను చంద్రాతపంబున । మృదులపల్ల
వాగ్రసీమను నిల్చి కృ । ష్ణా యటంచు
నిటులు నీరాక వేఁచితి । నిష్టదేవ
భవ్యసాక్షాత్కృతిం దపః । ప్రతిభవోలె.

లలి— అమ్మా ! నీతపః ప్రభావమున నదిగో ! ఘనాఘనమే చాతకకాంత యొద్దకు వచ్చుచున్నది.

[కృష్ణుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

[అందఱు సంభ్రమమున లేచుచున్నారు.]

శార— మిత్రమా ! శేషవర్ష్యమువలె తెల్లవాఱుగడ వచ్చితివి !

లలి— గోపాలప్రభూ ! మీ రింత యాలసించినందువలన మా చెలి పరితపించుచున్నది ఇది న్యాయమా ?

రాధ— ఆప్రశ్నము నీ కేల ? మగవారి కేమైన పని యుండును.

శార—అమ్మా! మగవారిపని గాదు. అంతవఱకు నేనెఱుఁగుదును.

కృష్ణ—రాధా!—నావలనఁ గలిగిన పరితాపము నావలననే శమించుఁ గాక ! (రాధను జేరఁబోయిన రాధ దూరముగఁ బోవును.)

శార—విషరోగ మిచ్చుదంతములును, దానినిమానుపఁగలమణియునుఁ గూడ గలకృష్ణసర్పమ వని యామె యెఱుగును.

కృష్ణ—(అపవారించి) మిత్రమా ! తారావళియింటికిఁ బోయితి నని చెప్పలేదుగద ?

శార—(బిగ్గరగ) దానిపేరు జ్ఞప్తికి వచ్చినయెడలఁ జెప్పక యుందునా?

లలి—ఏదయ్యా ?

శార—తారావళి.

లలి—(అపవారించి) అమ్మా ! ఆచింతచెట్టుక్రింద యింటిలోనున్న దొడ్డికాళ్ళదేనా ?

రాధ—అటులనుట తప్పు. ఎవరైన నేమి ? అందఱు నాదాక్షిణ్యస్వభావుని యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రములే కద ?

కృష్ణ—(తనలో) ఆహా ! రాధయొక్క యౌచిత్యము !

గీ. చెక్కు చెంగావిఁ బూనదు; ముక్కరంబు
లెగరదు; పూర్వపు మోవి య ట్టిట్టు గాదు;
బొమలు ముడివడ; వద్దిర ! పుష్పగంధి
చిత్తశాంతత యేమని చెప్పవచ్చు ?

(ప్రకాశముగా) ఓ ప్రాణప్రియా !

గీ. ఒడలుమాత్ర మచటఁ బడి యుంటినే గాని
ప్రాణ మంత నీదు పజ్జ నిలిచె ?

శార—అమ్మా ! ఆమాట నిశ్చయమే. ఇంతకు ముందు చెట్లసందున నాకులమధ్యమునఁ జప్పుడుచేసి మన కనేకభ్రమములఁ గల్పించి మనప్రాణములు దీయుటకు సిద్ధమైన దీతనిప్రాణమే.

కృష్ణు—గీ. తప్పుఁజేయునాఁడు । తనువున కేదైన
శిక్షఁ జేసి మఱలఁ । జేర్చుకొనవె!

రాధ—మహానుభావా! నీచెక్కులపై నధరముపై నవి యేమి?
లలితా అద్దము దెచ్చి యిమ్ము.

శార—అమ్మా! నీనాథునిప్రాణ మిచ్చుట నుంచి యాతనియొడలు మాత్రమే యచ్చుటికి వచ్చినందుకుఁ దారావళి యితనియంగీకారముపైఁ జేసినశిక్షాచిహ్నములు.

రాధ—నిజముగా నవియేనా? అట్లైన, నాథా! నేను వానిని జూడఁజాలను, నాహృదయము గరఁగుచున్నది. అసూయచేఁ గాదు సుమీ! అయ్యో! మృదుళాంగుళులచే మెల్లగస్పృశించుమాత్రముననే వాఁడునతిలలితములగునీదుగండఫలకము లెంత బాధింపఁబడినవి! హా లోకైకసుందరా! గాలితాఁకుడుచేత నేజిల్లున నమృతములొలుకునీయధరబింబమునకు నేఁడీ నిర్దయములగు కాట్లచే నెన్నిపాట్లు వచ్చినవి! ఎంతతమకమున్నను దరళములగునాబాహులచేఁ గరఁగిపోదు వనుభయముచే గట్టిగఁ గౌఁగిలింపవెఱతును. మోమెత్తి తేఱిపాఱఁజూచిన నీవదనమండలమున కెక్కడదృష్టితగులునో యని నీపాదకమలాగ్రములయందే సదా నాదృష్టిధ్యానములు నిలుపుకొని యుందును. ఇఁక నిన్నిమటలేల? నిన్నిట్టియవస్థలో నేఁజూడఁజాలను. లలితా! నాకిటకి దారి జూపుము.

కృష్ణు—(తనలో)

గీ. ఫలముఁ గోరిన యనురాగ । కలనఁ గలుగు
దానికి నసూయ యుండును । గాని నిష్ఫ
లాభిసంధిని బ్రేమించి । నట్టిరాధ
చిత్తము నసూయ యెన్నఁడుఁ । జెనకరాదు.

కోపమే లేనపుడు కోపశాంతి యెట్లు చేయఁగలను ? (అపవారించి) మిత్రమా ! రాధావదనచుంబనమున కేదైన సాధనము నీకుఁదోఁచినఁ జెప్పుము.

శార—(అపవారించి) రెండువస్తువులను జెప్పెదను. వానిలో దేనినైన నెఱవుతీసికొని రాఁగలవా ?

కృష్ణ—(అపవారించి) ఏవవి !

శార—(అపవారించి) లొట్టిపిట్టమెడకాని ఊసరవెల్లినాలుక కాని- సంగ్రహించినయెడల నీవిక్కడనుండియే యామెను గబళింపగలవు.

కృష్ణ—రాధా ! నన్నుఁ గటాక్షింపుము.

రాధ—ఆచిహ్నములు పోవువఱకు నాకన్నులు నిన్నుఁ జూడఁజాలవు. క్షమింపుము. నమస్కారము. నేనుపోయెదను లలితా ! రమ్ము.

(ఇద్దఱు పోవుదురు)

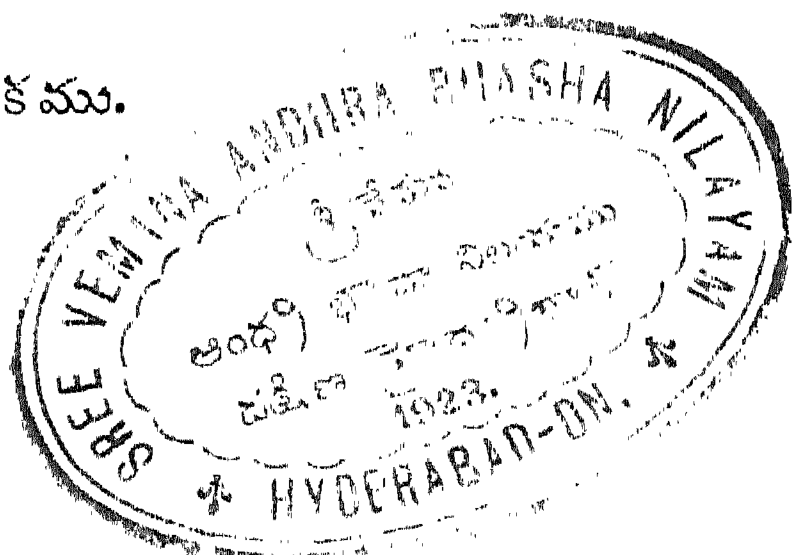
కృష్ణ—గీ. భవ్యధూమలతికఁ గూడు, జ్వాలవలెను
జ్వాలికను వెంబడించెడి । వాయువువలె
వాయులహరిని వెన్నాడు । పరిమళంబు
గతిని కృష్ణుండు రాధసం । గతిని నేగు.

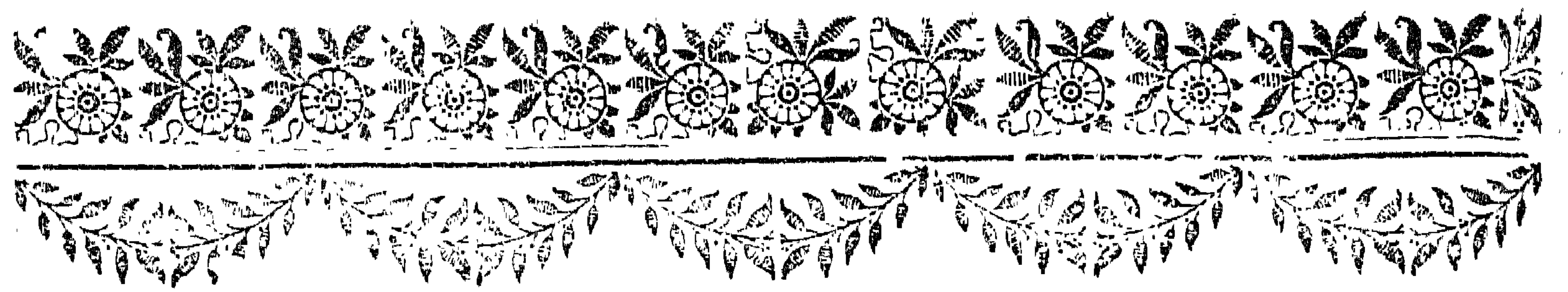
(నిష్క్రమించును)

శార—వారణముతోఁడి వాలమువలె నేనునీవెంటనే వత్తును.

(నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రథమాంకము.

శ్రీ

రాధాకృష్ణనాటకము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—మధురాపురము.

ప్రవేశము—శారదుఁడు.

శార—నామిత్రునికిఁ బ్రియావరపుబ్రాహ్మణునికివలె నెక్కుడప్రదిగు గడప; కోతులలో గద్దరిగానివలె బృందావన మంతయుగ గోలు పెట్టి యాతఁడీమధురాపురమును జేరినాఁడు. దీపప్రభముగాంచిన నల్లివలె రాధ బాధ పడలేక యాతఁడిచ్చుటకుఁ గాలుకొలఁది దాఁటినాఁడు దంతపుసలుపుగలరోగికిశీతోదకపానము ప్రాణసంకటమైనట్టుల విరహవేదనాపరితప్త యగునామెకుశీతోపచారము దుస్సహముగనున్నది; ఆసులోఁగండెవలెపేరిమధ్యమునఁదోపుడుఁ బడుటచే నాతాండు దెగుటకు సిద్ధముగనున్నది. ఇప్పుడు రాధాదేవి కృష్ణునెద్దకుఁబోయి యాతని బృందావనమునకుఁ దీసికొనిరమ్మని పంప నిటకు వచ్చితిని. అంతఃపురప్రవేశమున కంగీకారమునిమిత్తము దాసిచే నామిత్రునికివార్త పంపితిని; గాని, సెల వింకను రాలేదు.

(నేపథ్యమున) శారదా! సాత్రాజితీదేవి సెల వైనదిఁ మీరు లోనికి రావచ్చును.

శార—గోపాలకృష్ణునినూతనవధువగుసత్యభామపరిచారిక నన్నుఁబిల

చుచున్నది. (పరికాశముగా) ఇదిగో! వచ్చుచున్నాను.

(నిష్క్రమించును.)

ప్రదేశము—సత్యభామాంతఃపురము.

(ప్రవేశము—సత్యభామ-తరళ.)

తర—ఇంక నట్టిమాటలు సాగవు.

సత్య—సాగనిచ్చిన నావిశేషమేమి? అనురాగబంధమున, భాగ్యబంధమున, నాజ్ఞాబంధమున, నాథునిం గట్టివైచితిని. రుక్మిణికి నేర్పుతక్కువ. రూపమునమాత్రము మంతవిశేషమేమున్నది?

తర—అదిగాక స్త్రీల కంత మొత్తందనము గూడదమ్మా! రుక్మిణీదేవి మహారాజుగారి ప్రతిధ్వనికదా! ఊఁ యన నూఁ ఆఁ యన నాం.

సత్య—స్వాతంత్ర్యము సామాన్యమా? అదియుండుట కెంత సౌందర్యము కావలెను? ఎంతచాకచక్యముండవలెను. పెనిమిటిని వశముచేసికొనుట మాటలే! అందులో భూలోకసుందరుఁడైన నా నాథుని—

తర—త్రిలోకసుందరివి కావున నేనీపికార్యమందుఁ గృతార్థ నైతివి. పెద్దదేవిగారిపరిచారికలచేత నూకు నూడుమాటలు, పెట్టిమాటలు, తప్పినవి.

సత్య—పెద్దదేవిమాత్రమేమిమ్ములనేమి చేయఁగలదు? చూచితివి కాదా! మొన్న నామెకు జరిగినశృంగభంగము.

తర—జరిగినదేమి? మీకు జరిగించినది.

సత్య—అంతకు మనకేందులకు? నాథుఁడు మనకనుసన్న మెలంగుచున్నాఁడని గర్వించియుండుట మంచిది కాదని చూచినమాటలు, వినివిననటులే కాలక్షేపముఁజేయుచుంటిని. నీవు గనిపెట్టుచునే యుంటివిగదా? అదిగాక, ఎంతమన సేవిశేషము [illegible] మునఁగట్టుగొనుటలో నెక్కుడియదృష్టమునవో మొట్టమొదట

బడినది. "జ్యేష్ట" యని కొంతమొగ్గరమున నేను రోజుతీ
డ్చుకొని వచ్చుచుండఁగా—

తర—అప్పుడైనను రుక్మిణిగారిదోష మని చెప్పనీలులేదు. ఆమెల్లకం
టిదాసిమూలమున నామెకు మాటవచ్చినది.

సత్య—పరిచారికల నాజ్ఞాబద్ధలఁ జేయుటకుఁ బ్రతిభచాలనిపట్టపుదేవి
యింకఁబతి నేమిచేసికొనఁగలదు? ఏది? నాలుగుమాసములనుండి
బృందావనప్రయాణముఁ బెట్టుకొనిన నాకాంతుఁ డీసరికి వెళ్ళ
లఁగలిగినాఁడా? ఆపనికిమాలిన రాధాసంబంధము నేనప్పుడు నీ
యింటిగోడలిని గాకపోవుటచేత జరిగినది కాని, నైన మెతు
జరుగనిచ్చియుందునా? తరళా! నీవు రాధ నెప్పుడైనఁ జూచితివా

తర—చూడలేదు. కాని చక్కనిదఁట!

సత్య—గొల్లదానికిసౌందర్యము, కోమటివానికిదాతృత్వమునా? సౌం
ర్యవతి యని నీతో నెవరు చెప్పిరి?

తర—మహారాజమిత్రుఁ డగుశారదుఁడు.

సత్య—అతఁ డింకరాలేదేమి? (శారదుఁడు ప్రవేశించును,) శారదా
మాటలో వచ్చితివి. నీకు నూఱేండ్లాయుష్షుసుమా!

శార—శతముగాక మఱియొకశత మున్నను మామహారాజుగారి భా
లసంఖ్యామధ్యమున వార్తలు మోసికొనిపోవుటకు నాకుఁ జాల

సత్య—నీవిప్పు డేమైన వార్తను నాకాంతునికి దీసికొని వచ్చితివా

శార—నేనుబృందావనమునుండి వచ్చుచుంటినిగదా అచ్చట భార్యలె
రున్నారు?

సత్య—(అపవారించి) తరళా! దొంగముండకొడుకు కమ్ముకొన్నా!
ఇప్పుడు వీఁడేదో రాధాసందేశమును దెచ్చిన ట్లున్నది సుమ

తర—(అపవారించి) నాకు నటులే తోఁచుచున్నది.

సత్య—ఇచ్చటిమేము భార్యలమైనప్పుడుబృందావనములోనికాంతలెవ

శార—గొల్ల పడుచులు

తర—ఆమాత్రము తెలియక పోలేదు. మహారాజుగారికి వారికి నున్న సంబంధమేమి?

శార—ఏకపురనివాససంబంధము, ఏకనదీపానసంబంధము, దధిభాండవికలనసంబంధము, నవనీతహరణసంబంధము:——

సత్య—వస్త్రాపహరణసంబంధముఁ జెప్పితివి కావేమి? లేనిపోని మాటలేల? శారదా! రాధ బాగుగనున్నదా?

శార—అనఁగా నాకు దెలియలేదు. క్షేమముగ నున్నదో లేదో చెప్పవలెనా, లేక చక్కఁగ నున్నదో లేదో చెప్పవలెనా?

తర—ఇప్పుడామె క్షేమముఁ దెలియక బెంగఁ బెట్టుకొనుచుంటి మనుకొంటివా?

శార—సౌందర్యవతి యని పరితపించుచుంటిరా యేమి?

సత్య—అది సౌందర్యవతి యైన దద్విరహమున నాథుఁడు పరితపింప వలెను గాని మధ్యమున మాకేమి? ప్రసంగవశమున సుందరి యేనా యని యడిగితిమి. చెప్పరాదా?

శార—చెప్ప వీలులేదు.

సత్య—అనఁగ?

శార—అసాధ్య మని.

సత్య—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగానే? అంతలావణ్యవతియా?

శార—అమ్మా! సంగీతమునకు సౌందర్యమునకు నొక [illegible] గానముపింపను సప్తస్వరములాయా సంపూర్ణత్వాసంపూర్ణత్వాద్యనేకభేదములచే సమసించి సంగీతమగును. అన్ని రాగములు మనోహరములే యైన నొక్కొక్కటి మాత్రమొక్కొక్కని చెవికి నమితానందకరముగా నుండును. కారణమేమో చెవికిఁ దెలియదు. బుద్ధికి మొదలే తెలియదు. అట్లే [illegible] వర్ణాద్యనేక

ములు బలమర్బలాది భేదములచే సాంగత్య మొంది సౌందర్య మనిపించుకొనును అన్ని శరీరములు సౌందర్యవంతములే యయిన నొక్కొక్క దేహ మొక్కొక్కకంటికి సుందరముగఁ గనబడును. కారణము బ్రహ్మకైనఁ దెలియదు.

సత్య—కొన్ని రాగములకుఁ గొన్ని స్వరములు వర్జ్యములై యుండును గదా?

శార—అట్టివా రేసౌందర్య ప్రపంచమున నేకాక్షులు, నేకకర్ణులు, బాద శూన్యులు మొదలగు వారు.

సత్య—అట్టి వక్రస్వరూపలుగూడ సౌందర్యవతు లనియేనా నీయభి ప్రాయము?

శార—అమ్మా! కుబ్జాపరిత్రాతయైనశ్రీకృష్ణునికంటెమన మెక్కువ దె సినవారమా?

సత్య—నానాథుని కందఱొక్కటిగనే యుందురేమో? కాని—

శార—అట్లైచో నీనాథుఁ డననేల? లోకనాథుఁ డనుము.

సత్య—ఆలాగేకాని యిది సుందరాకార, యిదియనాకార, యనుభేద ము ప్రపంచమం దున్నదని నాయభిప్రాయము.

శార—నాకాసంగతి దెలియదు.

సత్య-రాధనుగుఱించి నేను గొన్ని సంగతులనడిగెదను. నీవుచెప్పవలెను.

శార—ఇప్పు డాప్రశంస యెందులకు?

తర—ఏమాత్రపువిలాసవతియో దెలిసికొనఁ గోరి దేవిగారడుగుచుండి నప్పుడు నీకిట్టియసాధ్య పాండిత్యప్రకర్ష మేల?

శార—అమ్మా! సరే అడుగుడు

సత్య—దాని దేహచ్ఛాయ యెట్టిది?

తర—అమ్మా! ముందుగా నోడలిరంగుమాట యెందులకు? కన్నుము క్కు తీరడుగరాదా?

సత్య—సమవిభక్తములగు నవయవములుల యొక్క స్ఫురణము లేనిదైన మంచిచాయగలదైన యెడల, నజ్ఞానులగు పురుషులచే సుందరవతి గఁబరిగణింపఁబడును. కంటికిఛాయాప్రథానపరిచయమే గనుక వారికన్నులు వెంటనే మోసపెట్టఁబడును. అదిగాక పురుషుల కనురాగము చర్మమాత్రమేగతమే కావున చర్మమాత్రగాంభీర్యము గల యీఛాయావిలాసమునకే యుబ్బింత లూఁగి కురూపులవలలఁజిక్కి పరిహాసపాత్రులగుదురు. దీపకాంతిచేఁ గ్రమ్మఁబడిన గాజుతాయి వజ్రమువలె వెలుఁగదా? వెన్నెలలో నిదృష్టిబొమ్మ నేత్రపర్వముగ నుండదా ? కావున ముందు రంగుమాటయే చెప్పుము.

శార—మీకిద్దఱకు వివాదాంశము తీఱినట్లేగద ?

తర—వివాద మేమియు లేదు.

శార—అటులైనఁ జెప్పెద వినుము. ఐదుభాగముల పసపులో నొకపాలు సుద్దముగ్గు నొకపాలు కుంకుమముఁ గలిపిన-

తర—పొడివన్నువులుగాఁబోలు! ఆవుపాలుపోసి కలుపవలెనేమో-

సత్య—తరళా! మాటలాడకు శారదా! మాకు నీవు చెప్పిన యోగము బోధపడినది కాదు. ఆచాయగల సామ్యవస్తువును జెప్పుము.

శార—కవులు చెప్పుతలతిక్కయుపమానములు నాకు నచ్చవు.

సత్య—నీయిష్టము వచ్చినట్లు చెప్పుము.

శార—జీడిమామిడిపండువలె నుండును.

సత్య—(నవ్వుచు) చీచీ! ఎఱ్ఱజీడిమామిడిపండుగాదుగద! తరళా! ఇక్కడి రాధ పస బయటఁబడినది చూచితివా ?

తర—ఏమున్నదమ్మా? గోడచాటు గూని గోలకొండసాని.

సత్య—మగవారుచితజ్ఞులై యున్న దాని ననవలసిన దేమి ? శారదా! రాధ పొడుగుగ నుండునా ? లేక పొట్టిగనుండునా?

శార—బ్రహ్మస్వరూపదీర్ఘరూపనిర్ణయమునకు నేను వైయాకరణుఁడను

గాను. కాని, యొకసారి, నీనాథుఁడు, రాధయునొకరియెదుట నొకరు నిలువఁబడిరి.

సత్య—(తనలో)హృదయపుటభేదన మొనర్చువాక్యమును జెప్పెఁనాడు. (కోపముతోఁ బ్రకాశముగా) అడుగనిదానికిఁ బ్రత్యుత్తర మేల చెప్పెదవు?

తర—అమ్మా శాంతినొందుము.

శార—ఒకతె యిద్దఱైన నసూయగాని వందలకొలఁదియైన నసూయ యేల? తన యెదుట నిలువఁబడిన యా స్త్రీ నాథునిశిరస్థమగుమ యూరపింఛము రాధాసౌందర్యాతిశయమును గూర్చి శిరఃకం పము సేయుదానివలె నూఁగి యూఁగి యొకవంక కొఱగినపుడు శ్రీకృష్ణుఁడు తల వంచకయే రాధ తనతలయెత్తకయే యాపిం ఛమును రాధ గుదురుపరచెను.

సత్య—(నవ్వుచు) తరలా! స్పష్టమైనదా? యేటికొంగ, సారసపక్షి, నిప్పుకోడి గొల్లభామ యైనందులకు గొల్లభామ పురుగువలెనే పొడుగుకాళ్లదైనదా? మొత్తుకొనినట్లేయున్నది! చక్కఁదనము,

శార—సాలెపురుగుమాటఁ జెప్పమఱచితివేమి.

సత్య—ఈ గడసానికి, నీ యడవికోఁతికి, నీయాకాశదీపస్తంభమునకు నానాథుఁడు వశుడయ్యెనా? హా! ఎంతగతి పట్టెను? నావంటిమ హారాజపుత్రికను, నావంటియసమానవిలాసవతి నీ పాని సవతి యని పిలువవలసినచ్చెనా? కాలమహిమ!

శార—ఆత్మస్తుతియుఁ బరనిందయు నెఱుఁగనిమీరు—

తర—ఇందున నాత్మస్తుతి యేమున్నది!

సత్య—తరళా! లోకమెఱింగిన యంశమున కాతనితో వివాదమేల. శారదా! అడుగలేక నాకుఁ జెప్పలేక నీకుఁ బ్రాణము విసుగు చునే యున్నది. అయిన నొక్కయంశ మడిగెదను రాధము మెటులున్నది.

ార—ఏఁపున కెదుటివైపున నున్నది.

ర—బ్రాహ్మణుడా! పరిహాస మేల? వర్తులముగ నున్నదో లేక కోలగ నున్నదో చెప్పుము.

త్య—అంతేకాదు ఫాలము సన్నమో విశాలమో బొమలునిండుగ వట్రువలై యున్నవో లేవో కన్నులు సోగలో కావో, పొడిచినట్లు ముక్కున్నదో లేదో, తీర్చినట్లు చుబుక మున్నదో లేదో, యీ మొదలగు సంగతులఁ జెప్పవలెను.

ార—నాపుణ్యవశమున నాకుఁ గవిత్వ మబ్బినది కాదు. లేనియెడల నవయవమున కఱువదిపద్యములతోఁ బ్రబంధమును జెప్పి యాశ్లేషించువారే కాని యామోదించువారు లేక, నెత్తినోరుఁ గొట్టుకొనుచునే యుందును. అమ్మా! నన్ను బాధ పెట్టక నీవొకసారి బృందావనమువచ్చి రాధను జూడరాదా?

త్య—ఈరాత్రి నాకాంతునితో నేనుగూడ బృందావనప్రయాణమును బెట్టుకొనియే యున్నాను.

ర—ఆఁ! ఆఁ! నేను జెప్పకుండనే నామిత్రము ప్రయాణోన్ముఖుఁడయ్యెనా?

ై—(అపవారించి) తరళా! వింటివా? ఇప్పుడు స్పష్టమైనదా? ఈబ్రాహ్మణుఁడు నానాథుని రాధాసనాథునిఁ జేయుటకు వచ్చినాఁడు.

—(అపవారించి) పంపఁబడుట కేమి, పంపుట కేమి, చూచెదముగాక. ఇదివఱకే నేకావశ్యకవార్తలను బంపియుండలేదా? ఏదీ? ఒక్కయడుగుబృందావనమువైపునకు నీకాంతుఁడు పెట్టఁగలిగినాఁడా? ఈసారిమాత్రము విశేష మేమి? కానిదానికి కనుసిరాశగలిగినది కాదేమి? సిగ్గులేక యన్నివార్తలేల? ఒకవార్త పైరాకున్న నోరుమూసికొనియుండరాదా? ఇంత దైన్యమేల ఇంతగౌరవహైన్య మేల? అదిగాక నీకాంతుఁడు తనముల్లెయనుకొ

నెనా! మురారాశపాతకము! నీప్రియుఁడుదన మెడలోదాళిఁగట్టెనా

శార—అమ్మా! నాహితుని జూడదలచివచ్చితిని. ఇక్కడనేయా స్య మగుచున్నది. నేనుబోయెదను.

సత్య—నీమిత్రి మిప్పుడే యిచ్చటకు వచ్చును. తరువాత రాధయొద్ద వెళ్లిన నిప్పుడు సత్యభామయొద్దకుమాత్రిము రాక మానఁ

తర—చెలీ! మహారాజుగారు దయచేయుచున్నారు.

(కృష్ణుడు ప్రవేశించును)

సత్య—నాథా! నమస్కరించుచున్నాను.

కృష్ణు—సుమంగలీభవ!

శార—మిత్రమా! నీనమస్కారమున కెదురు చూచుచుంటిని.

కృష్ణు—ఓహో! శారదుఁడా! ఎప్పుడు వచ్చితివి నమస్కారము.

శార—విజయీభవ! ఎప్పుడు వచ్చితినో చెప్పనా?

కృష్ణు—ఊఁ.

శార—ఎప్పుడా? నీవెడలినపుడు.

కృష్ణు—ఎక్కడనుండి?

శార—నీవెడలిన దానినుండి.

కృష్ణు—అదేది?

సత్య—రాధ.

శార—నీవు లేక చిన్నఁబోయినదానినుండి.

కృష్ణు—అదేది?

సత్య—రాధ యని చెప్పలేదా?

శార—బృందావనము.

సత్య—నామాటను వినిపించుకొనవేమి. నేను సత్యభామను. ర మూర్తిను జూచుటచేతనే పరవశుఁడ వగునీవు రాధాదర్శ నెట్లుందువో.

కృష్ణు—సత్యభామా! అన్యథా యెంచకుము.

గీ. మొదట బ్రాహ్మణుండు ॥ పిదప మిత్రి మిత్రుండు
సంతతానురాగ ॥ సదనమైన
బృందనుండి వచ్చె ॥ నే సావధానుఁడ
నగుచు మాటలాడఁ ॥ దగదె మగువ!

శార—మిత్రమా! మొదట బ్రాహ్మణుఁడని చెప్పితివి! ఇప్పుడు మా త్రిమో?

సత్య—శారదా! వేదాధ్యయనాదులు వదలి తా నిప్పుడు నభ్యసించుట వలన గులభ్రష్టత్వము గలిగినదేమో యని యనుమానించు చుంటివా? నాథా! ఈతఁ డెందులకు వచ్చెనో శీఘ్రముగ నడుగవేమి?

కృష్ణు—తొందరయేల? నీవు వినుచుండఁగనే యడిగెదను.

(తనలో) గీ. శిరముచుట్టు కన్నులు సాలె ॥ పురుగువోలె,
శశమువలె వాఁడిచెవులును ॥ సర్పమటులు
విసపునాల్క; కోతివలె నా ॥ వేగకలన
గలయసూయ సంకరరూప ॥ గాదె? యిలను.

(ప్రకాశముగా) మిత్రమా! నీవు నాకంటె సదృష్టవంతుఁడవుగదా!

శార—నాకొక్కభార్య యగుటచేతనేనా?

సత్య—కాదు. రాధనుజూచి వచ్చుటచేత.—

కృష్ణు—పూజ్యులైన నాపెంపుడు తలిదండ్రులను నీవు చూచి వచ్చుట చేత.—వారు క్షేమముగనున్నారా?

శార—జ్యోతి లేనిచోట వెలుతు రుండునా?

కృష్ణు—నాకై వారు దపించుచుండిరా? నన్నుఁ దీసికొని రమ్మని వా రే నిన్నిటకుఁ బంపిరి కాదా?

శార—ఇది గురుజనాజ్ఞ (అపవారించి) కాదు, గురుజఘనాజ్ఞ రాధా సందేశము.

సత్య—నాథా! నీమోమిప్పుడు వినూతనవికాసముచే శోభించుచుం
దేమి?

కృష్ణ—(తనలో)

గీ. రాధయనుసుధామధురాక్ష రములు చెవిని
సోకినవెంటనె మనసంత ప్రభను జెందె?
నొక్కమారుగఁ దటుకునఁ జుక్క రాల
రప్పునను వెల్గునమవస రాత్రివోలె.

(ప్రకాశముగా)

గీ. ప్రేమకును స్థానమగువారి క్షేమ మెఱుఁగ
సౌమనస్యంబు నాకు నై శ్వర్య మగునె?
పూర్వ తెల్లఁబాఱినశోభఁ దొలుతఁ గాంచ
ప్రొద్దుతిరుగుడుపువ్వు స మ్మదముఁ గనదె?

సత్య—నీవు ప్రేమించువా రచ్చట నున్నప్పు డిచ్చటి వా రెవ్వరు?
కు శత్రువులా! ఆహా! ఎంత వగకాఁడవు; నన్నెంతమోసము
జేసితివి? నీవు నన్నే ప్రేమించితి వని పొంగిపొంగి కౌఁగిలఁ
తినే! ఇట్టిదేనా నీయనురాగము?

తర—(అపవారించి) అమ్మా! తొందరపడకుము. మగవారిప్రేమ
నీటిపై నురుఁగువంటిది. పట్టిచూడకున్నంతవఱకే పైబండారు

కృష్ణ—(సత్యభామచేతిని బట్టుకొని) బృందావనమున నాకనుర
స్పదములున్నారని యనుటవలన నిక్కడగాని మఱియొక్క
డగాని లేరని యర్థమా?

శార—(అపవారించి) మిత్రమా! క్రొత్తవార్తఁ జెప్పుచున్నావు.
యొక్కయెడ ననుచున్నావు. బొమ్మజెముడువలె జగమంత
వ్యాపించఁ దలఁచుకొనినావా యేమి?

కృష్ణ—గీ. సర్వసమవర్తనైకప్ర శస్తసరణి
రహిని గాంచిననాయను రాగమునకుఁ

దావలంబులుగానట్టి । తావులేవి?
గాలి చొరనట్టిచోటులు । గలవెజగతి.

సత్య — గాలివలె సర్వచంచలుఁడవైన నిన్ను నమ్మవలసినపని లేదు.

శార — (అపవారించి) దక్షిణనాయకత్వ మనుమిషచే లోకనాయకత్వము నీయందే యారోపణముఁ జేసికొనుచున్నా వేమి? నీకింత మొండితనము గలదు కావుననే యిందఱితో వేఁగుచుంటివి; కాని లేనియెడల సర్వేశ్వరునితరమా? (ప్రకాశముగా) గోపాలప్రభూ! నీవు లేనిబృందావనము—

కృష్ణు — నన్ను నమ్ముకొనిన గోపాలురందఱు సుఖులైయున్నారా?

సత్య — నిన్ను నమ్ముకొనినవారు గోపాలురు కారు. గోపికలు. ముందు స్త్రీలమాట నడుగక పురుషులమాట నడిగితి వేమి?

కృష్ణు — స్త్రీలమాట స్త్రీవైననీ వడుగుదు వని నేనూరకుంటిని. మిత్రమా! గోపాలురు క్షేమముగ నున్నారా?

శార — ఆఁ మీరాకకై నిలువుగ్రుడ్లతో నున్నారు. (అపవారించి) ప్రభువా రిచ్చుటకు దయచేసినప్పటినుండియు నెవరిభార్యలతో వారు గాఁపురములఁ జేయుచు సుఖముగ నున్నారు.

కృష్ణు — (నవ్వుచున్నాఁడు)

సత్య — అదిగో! నవ్వుచున్నావు. ఎందులకు నవ్వితివో నాకుఁ జెప్పక తప్పదు. ఇప్పుడంత నవ్వవలసినకారణ మేమికలిగినది?

కృష్ణు — శారదుఁడు పరిహాసవాక్యప్రియుఁడుగదా! (నవ్వుచున్నాఁడు.)

సత్య — హస్తాగ్రము ముఖమున కడ్డముచేసికొనియింతకుముందు నా కాంతునితో నీవేమిపరిహాసోక్తిఁ బలికితివో యది రాధనుగుఱించియగునో కాదో చెప్పెదవా! లేదా? (శారదుని చెవిఁ బట్టుకొనును.)

శార — అయ్యయ్యో! కొఱుకరానికొయ్యయై కోతిశంటిమగనిసిగ్గొట్టలేక చేతవాతకానిచెలకాఁడనైననాకుఁ జెవులపట్టి యెందు

లకమ్మో! మిత్రిమా! దూతనుశిక్షించఁగూడదని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్న వని చెప్పి విడిపింపవయ్యా!

తర—(తనలో) చెవిబిగియబట్టుటచేతగాత్రమునకుహెచ్చుశ్రుతిపడినది!

సత్య—చెప్ప వేమి?

శార—చెప్పవయ్యా! శీఘ్రముగఁ జెప్పవయ్యా!

కృష్ణు—ప్రాణప్రియా! విడువుము.

శార—కాదు. "ప్రాణసఖీ" యని పిలువవయ్యా!

సత్య—(వదలుచు) ప్రాణప్రియా యని యెవరినిఁ బిలిచితివి?

కృష్ణు—(సత్యభామగడ్డముఁ బట్టుకొని) ఇప్పుడు నే నెవతెగడ్డముఁబట్టికొంటినో దానినే పిలిచితిని.

సత్య—నేను నీకుఁ బ్రాణప్రియను గాను. నన్ను బ్రతిమాలవలసినపనినీకు లేదు. నాయంతరాయ మెంతమాత్రమును లేదు. నీవు బృందావనమున కిప్పుడే వెడలవచ్చును. అక్కడనే యుండవచ్చును, రాధతోడనే కులుకవచ్చును. తరళా! పోదమురమ్ము. (పోఁబోవును.)

కృష్ణు—గీ. చెంపఁగెంపుగదుర। సీత్కారమున మోవి
యదరఁ, మోముఁద్రిప్పు। నంతజాఱు
కొప్పువదలి చెదరఁ। గోపముననుఁ బ్రీతి
నదె రమణి యొనర్పుఁ। గదర! యదిర!

శారదా! సత్యభామకోపోపశాంతిని గోరుచున్నది.

శార—(అపవారించి) సత్యభామ గేదెదూడజాతిలోనిది. పాలెక్కువ వదలి దూడను జెఱుచుగోపాలునివలె ననురాగమమితముగఁ గనఁబఱచి యీకాంతను బాడుఁజేయుచున్నావు.

కృష్ణు—ప్రాణనాయికా! నేను—

సత్య—నీవు చెప్పఁదలఁచికొనినది నేనెఱుఁగుదును. రమ్మని రాధయా

జ్ఞయైనయపుడు నన్నడుగనేల? సంతోషముతో నెఱ్ఱవచ్చును.
ఇఁక నీకు సత్యభామజోలి యేల?

కృష్ణు—రాధమాట కాదు, నామాట.

సత్య—నీకును రాధకును భేదములేదు. కావుననీమాటయు నాకక్కఱ లేదు. నీవింతఁ జేయుదువని యెఱుఁగక మోసపోయితిని. ఏననుక్కఱమాటఁ జెప్పుచున్నాను విను. నేను జెప్పనక్కఱలేదు. నీవు విన నక్కఱ లేదు. ఆలస్య మగుచున్నది. రాధ నిరీక్షించుచుండును. వేళకు రానియెడలఁ గోపపడునేమో! త్వరపడుము.

కృష్ణు—రాధమాట కాదు. నామాట కాదు, నీమాటఁ జెప్పెదను విను.

సత్య—నీకు నాయందంత యభిమాన మున్నచో నీరాధ నేల దాపగించును? లేదు. ఇఁక నేమియు లేదు. నేనెఱుఁగుదును. నాపైన నురాగము లేదు. నీకు బృందావనమే స్వర్గము. రాధయే రంభ.

కృష్ణు—(తనలో)

గీ. అధికరాగ మసూయచే । నకట వికట
మైనఁ బ్రికటకోపముగాఁగ । నగును గాదె!
అతిమధుర మైనదాక్షుర । సాయనంబె
మిగులఁ బులుసైనకాఁడిగా । నగును గాదె!

గీ. కొలఁదిమాకోప మనునయ । ములనుబాప
పెద్దకోపము వానిచే । వృద్ధినొందు
"నుఫ్ఫు" మన దీప మార్పెడి । నూర్పు...
మైనవహ్ని వేలను భగ్గు । మనఁగఁ జేయు.

గీ. తరుణికోపంబునకు వడి । తగ్గువఱకు
నస్మదీయోపశాంతివా । క్యాళిన్వృథమె
పూర్ణవేగాధికావగా । పూరమునకుఁ
బెట్ట సాహసించినయాన । కట్టవోలె.

(అపవారించి) మిత్రమా! నేనిప్పు డేమి చేయుదును?

శార—(అపవారించి)

విరహబాధాపరితప్త యగురాధ వార్తను ముందుగ విను.

కృష్ణు—(అపవారించి)

గీ. నాదువిశ్లేష మోర్వక । నవయునట్టి
రాధ నే జూడఁబోదునె । ప్రబలకోప
భారయగుభామ నూఱడిం । పంగ నిట నె
యుందునో? సఖ! యేమి సే । యుదునొ చెపుమ!

శార—(అపవారించి) ఉభయతారక మగుమార్గముఁ జెప్పనా?

కృష్ణు—(అపవారించి) ఊఁ.

శార—(అపవారించి) సత్యభామను వెంటఁబెట్టుకొని రాధయొద్దకుఁ బొమ్ము.

సత్య—(రోషముతో) నన్నింతయుపేక్ష సేయుదువా? నాకోపమున న్నుఁ దపింప జేయుచుండ నీకుఁ గనులు చల్లఁగ నూరకుందువా? నామోమైనఁ జూడకుండ నీమిత్రునితో రాధాసంభాషణమునఁ గులుకుచుంటివా? అత్యాప్తనగు నేను రాధమాట నీచెవినిఁబడఁగనే యింతపగదాన నైతినా? హా! యెంతమోసగాఁడవు!

శార—(అపవారించి) వింటివా? కోపశాంతిఁ జేసితివి కావని కోపపడుచున్నది.

కృష్ణు—(సత్యభామను సమీపించును.)

సత్య—రాధ యింటికి దారి యటుగాని యిటు కాదు.

కృష్ణు—రాధా—

సత్య—ఆఁ! ఆఁ! నన్ను రాధాయని పిలుచుచుంటివా? నేను నీకంటికి రాధవలె నగపడుచుంటినా? ఆహా! అనురాగవశమునఁ బ్రపంచమంతయు రాధామయముగా నున్నదా? నేను రాధ

నుగాను. మితిలేని బాసలచే వలపింపఁజేసి తుట్టతుదకీవిధముగఁ జేయఁబడిన మందభాగ్యయగు సత్యభామను. ఇదిగో! చూడుము. అగ్నిసాక్షిగ నీవు నామెడనుగట్టిన నూతనమంగళసూత్రము. ఇట్టి తేజముగల శుభచిహ్నము నాయందుండ సిగ్గులేక, గౌరవములేక, కులీనతలేక తమకమున నుడలిస్మృతి లేక తనంతఁ దానే నీపైఁబడిన తెరగొల్లసానియైన రాధయందు నన్నేల భ్రమసు పడితివి? ఏమీ! అంత తేటపాటుఁ జూచెదవేల? నీవు గట్టిన మంగళసూత్రము నీకేయానవాలు తెలియుటలేదా?

కృష్ణు—(నవ్వుచు) నీమెడలోనిసూత్రమువంక నెవరుచూచుచున్నారు?

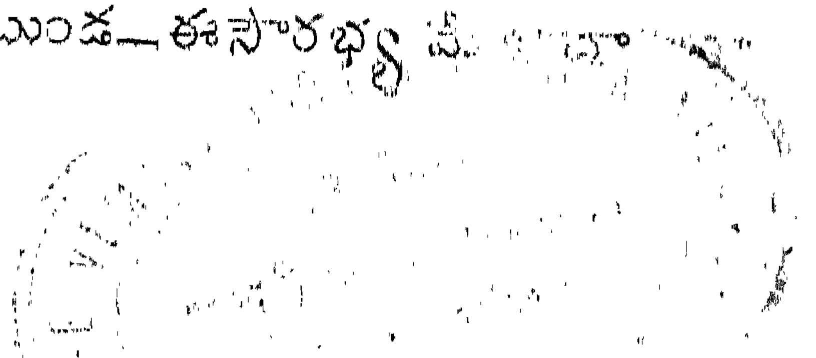
గీ. సూత్రమునకైన సందీక ◆ స్థూల మగుచు
క్రిక్కిఱియు నీకుచద్వయ ◆ యొక్కయునుత
రమున నెట్టులో నాచూపు ◆ లిమిడె యహాహా!
క్రిమ్మరఁగలేవు జాతిలోఁ గప్పలటుల.

సత్య—ఎందుల కీమాయమాటలు? నేను నిన్ను నమ్మఁజాలను.

కృష్ణు—గీ. రాగవశమునఁ దనుదానె ◆ రాధనన్నుఁ
గవిసె నంటివి సత్యంబు ◆ కాంత! యేను
ప్రార్థనాపూర్వకముగ ◆ నీపైనిబడితి
నెవరియాధిక్య మెట్టిదో ◆ యెఱుఁగలేవ?

సత్య—ఇదుగో! నాయాధిక్య మేదియో కనఁబడుచునే యున్నది. నాయెదుటనే నీవు రాధాసంభాషణమున నిమిత్త[illegible] కలలాడుచు నీవటుండ, నదివిని సహింపలేక [illegible] కాని నేనిటుండ రాధానురాగపరవశుండవై నీవటుండ [illegible] వేశముచేఁ దాపమొందుచుఁ గోపఘాతికి నీవలన [illegible] మాటయైన నోచుకొనక నేనిటుండ—ఈసౌభాగ్య[illegible] యాధిక్యము?

కృష్ణు—(తనలో)

గీ. కోపము విచిత్రరూపము । కోపమునకుఁ
గనులుఁ గర్ణములును దయా । కలన లేవు
సర్వమునుగబళింపంగఁ । జాలునోకొ
కఁడె యజగరమునకువలెఁ । గలుగునాదె.

సత్య—నీవనుమాటలు నేను వినకేమి? నాకర్ణములు రాధికావార్తా శ్రవణ కుతూహలపరవశము లైనవా? నీవంకఁ జూడకేమి! నానేత్రములు రాధికారూప దర్శనకౌతుకవశంవదము లైనవా! నేను నీతోడ ననుకూలముగ మాటలాడ కేమి? నాజిహ్వా రాధానామసంస్మరణాతివిలోలయై యెదుటనున్న మానిసిని రాధ యని పిలిచినదా?

కృష్ణు—రాధయింటికి దారియటు కాని యిటు కాదని నేను నిన్ను సమీపించునప్పుడు నీవధిక్షేపించితివి. అంత "రాథా" యనుచు నేనేమొ చెప్పబోవఁగ నీవు నన్నుఁ బూర్ణముగ వినకయే కోప వాక్యపారాయణారంభమును జేసితివి.

సత్య—నీ వేమనఁబోయితివో యిప్పుడు చెప్పరాదా?

కృష్ణు—"రాధానివాసమునకు మార్గమటు లని యెఱుఁగుదును, నా నివాసమునకు మార్గమిటు కావుననే నేనిటు వచ్చితిని." యని చెప్పబోయితిని.

సత్య—అదెటులు?

కృష్ణు—ఎఱుఁగవా?

గీ. పారిజాతకుసుమ । పరిమళసమ్మిళి
చ్ఛందనార్ద్రికతిన । సుందరోరు
వర్తులస్తనాఢ్య । భవదీయభుజబంధ
మబల! మానివాస । మగునుగాదె!

సత్య—ఏది?

ృష్ణు—ఇదిగో! (సమీపించును.)

సత్య—(దూరముగఁబోయి) "ఏది ?" యని యంటినసయ్యా ? నాబాహుబంధమే నీకు నివాస మంటివికదా ? ఈమాటకు నిదర్శన మేదీ ? అన్నమాట జరుపుకొనుట యేదీ ? ఇప్పుడే బృందావనమునకుఁ బ్రయాణముఁ బెట్టుకొనినసనీకు మనసుకుదు రేదీ ? అని నాయభిప్రాయము కాని—

కృష్ణు—సత్యభామా ! ఏమిచేయను ? వెళ్ళక తప్పునటులు తోఁచదు.

సత్య—తప్పదా ? తప్పదా ? తరళా ! ఇక్కడ పని యేమున్నది ? పోదమురమ్మ.

తర—అలాగే.

కృష్ణు—కారణమును జెప్పెదను వినుము.

సత్య—కారణమేల ? మాయాశీలునకుఁ గారణ మేల ? బృందావన ప్రయాణమునకుఁ గారణమేల? రాధావల్లభునకుఁ గారణమేల? తరళా ! ఇంక నాలస్యమేల ? లోనికిఁబోవుదము రమ్మ, (అపవారించి) సఖీ ! అసూయచేఁ బాదాదిశిరఃపర్యంతముఁ దపించుచుంటిని. నానాథుని వదలి యుండఁజాలను. అతఁడు బృందావనమున కీసారి పోక తప్పఁడు. నేనుఁగూడ నాతనికిఁ దెలియకుండఁ బ్రచ్ఛన్నముగఁ బోయి యాతఁడారాధతో నెటులుకులుకునో కనిపెట్టెగను. నీవుకూడ నాతో వచ్చెదవా?

తర—(అపవారించి) నేను నీనీడనుగదా ?

సత్య—(అపవారించి) ఆహా ! నీమాత్రపువిశ్వాసమైన నాకాంతునికి నాయెడల లేకపోయినది. ఆహా మగవారిని నమ్మినయాఁడుదానిని ముక్కుచెవులు గోయవలెనుసుమా !

తర—(అపవారించి) నిజమే. కాని, మనజాతివారే మనకు ద్రోహము సేయుచుండినపుడు మగవారి ననవలసినదేమున్నది ?

సత్య— (అపవారించి) కావున శూర్పణకువలె రాధకుఁ గర్ణనాసి కాచ్ఛేదము గావలసినదని నీయభిప్రాయమా? (ప్రకాశముగా) తరళా! నీకింక నిరాశ కలుగలేదా ?

తర—ఇదిగో! పోవుచున్నాను,

కృష్ణు—సత్యభామా! సత్యభామా! నాయందు దయ యుంచుము.

సత్య—నీ వది రాధను గోరఁదగిన మాట. రాధాపతీ! నేనొక్కమాటను జెప్పుచున్నాను విను. నీవు రాధతో సరససల్లాపములాడుచుండ సత్యభామ పేరెత్తకుమా? "నానూతనవధు వగుసత్యభామ వలను వలదనుచుండఁగఁ దృణీకరించి నేనిచ్చటకు వచ్చితినిసుమా!" యని యనబోకుమా! రాధచే నన్నుసూడు మాట లనిపింపకుమా? శారదా! భార్య నిటు, భర్తనటు పంపించుటకేగదా నీవు వచ్చితివి? జాగ్రత్త తరళా! రమ్ము.

(సత్యభామ, తరళ పోవుచున్నారు)

శార—మిత్రమా! తుపాను వదలినటులు వదలినది, నీవిక్కడనే యున్నట్లు భ్రమపెట్టి సాత్రాజితీదేవినన్నుఁ బిలిపించినదిసుమా! ఇఁక స్వేచ్ఛగా మాటలాడుకొనవచ్చును మిత్రమా! నాకుఁ దెలియక యడుగుచున్నాను. దక్షిణనాయకుఁడన నెవఁడు ?

కృష్ణు—ఎందఱుభార్యలున్న నందఱియెడల భేదబుద్ధిశూన్యుడై యొక్కరీతిగఁ బ్రవర్తిల్లువాఁడు.

శార—ఆలాగా! దక్షిణనాయకుఁ డనగాఁ యముఁడనినాయభిప్రాయముసుమా! అతఁడుకూడ సమవర్తియేకదా? సమవర్తియనఁగ నందఱిఁగూడ మోసపుచ్చువాఁ డనియే నాయభిప్రాయము.

కృష్ణు—అందఱియెడల సమానానురాగముఁ గలవాఁడని.

శార—ఆలాగా! ఇట్టిదక్షిణనాయకత్వము స్త్రీలలోఁగూడ నుండిన యెడలఁ బురుషుల కింతయమబాధ లేదుసుమా ?

కృష్ణు—చీ! మూర్ఖుఁడా!

శార—అటులనెదవేల? కాంతలు తమసవతులయెడఁ భేదబుద్ధి లేక సమానానురాగముగలిగియుండినయెడల-అని నాయభిప్రాయము.

కృష్ణు—అంతేకద?

శార—అంతేకాదు. అంతకంటెమఱియొకవిశేషమును జెప్పెదనువినుము.

కృష్ణు—ఏది?

శార—ఉత్తరనాయకుఁ డెవఁడో యెఱుఁగుదువా?

కృష్ణు—అప్రస్తుతప్రశంస యెందులకు?

శార—ప్రస్తుతప్రశంసయే అందఱి భార్యల నొక్కరీతిగాఁ బ్రేమించుటయే ప్రయోజకత గాదు. వీ రందఱు నొకతెతో నొకతె పోట్లాడకుండు నట్లును, వీరందఱు గాని కొందఱు గాని ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగఁ గాని తన్నుఁ గొట్టకుండునట్లును, జూచుకొనుచు నాత్మరక్షణముఁ జేసికొను నాయువ్మంతుఁడైననాయకుఁ డుత్తర నాయకుఁడు. ఇతఁడు దక్షిణనాయకునికంటె గొప్పవాఁడు. కావున, నీతని కుత్తరుఁడని పేరు.

కృష్ణు—అబ్బా! బృందావనవార్తలఁ జెప్పవేమి? గోపిక లెట్లు లుండిరో చెప్పుము.

శార—పతులు వారిని దమబాహుబంధముల నుంచుకొని యెన్నెన్ని త్రిప్పులఁ బెట్టినను వారు దిక్పరిదర్శక యంత్రములవలె పశ్చిమాభిముఖులై యున్నారు.

కృష్ణు—మూర్ఖుఁడా! దిక్పరిదర్శక ముత్తరాభిముఖమై యుండునుగాదా

శార—ఆలాగా! ప్రేతయూరనైనను క్రొత్తగా వచ్చినకొంతసేపటి వఱకు నాకు దిగ్భ్రమము గలుగుస్వభావ మున్నది. గోపికలు మధురాభిముఖులై యున్నారని నాయభిప్రాయము.

కృష్ణు—వారిచ్చటకు వచ్చుట లేదుగద!

శార—వారిచిత్తములు మునుపే యిచ్చుటకు వచ్చుటచేఁ బ్రతిమాస మానము లగుదేహము లెటులు రాగలవు?

కృష్ణు—రాధ యెటులున్నది?

శార—నీపై సంపూర్ణానురాగము గలరాధమాట చిట్టచివరనడిగితివేమి

కృష్ణు—అంతమం దడిగితి ననిన లోపేమి? అంతస్థితి తలఁచుగఁ బ్రాశ స్త్యమునే సూచింపదా?

గీ. శ్రుతితరువునకు నుపనిష ల్లతయె చివర
కుసుమ మంతంబు వల్లికి గుమ్మడిసుమ
మునకుఁ దత్ఫలశోభయే మొన యటులనె
నామనస్సరమున కదె నాయకంబు.

శార—ఇన్నిమాట లేల? పోగ మొక్కకుఁ గోటియాకువలె ననరాదా!

కృష్ణు—స్త్రీకోటి కామె కోటీరమణి కాదా? ఆమె యెట్టు లున్నదో చెప్పవేమి?

శార—ఆఱుమాసములనుండి యాహారము లేక, కదలిక లేక, నత్తగ ల్లవలె నతిమందస్థితినిఁ గలిగియున్నది.

కృష్ణు—హా! మిత్రమా! రాధ యట్టులున్న దేమి? ఆమెనిప్పుడే చూడఁబోవుదము. కాని, మిత్రమా! రాధంజూచుటకునాపాదమ లమితమైనసంభ్రమము నొందుచున్నను నాదృష్టిమాత్రము—ప పము!—కోపశాంతినొందనిసత్యభామమీఁదనే యున్నదిసుమా

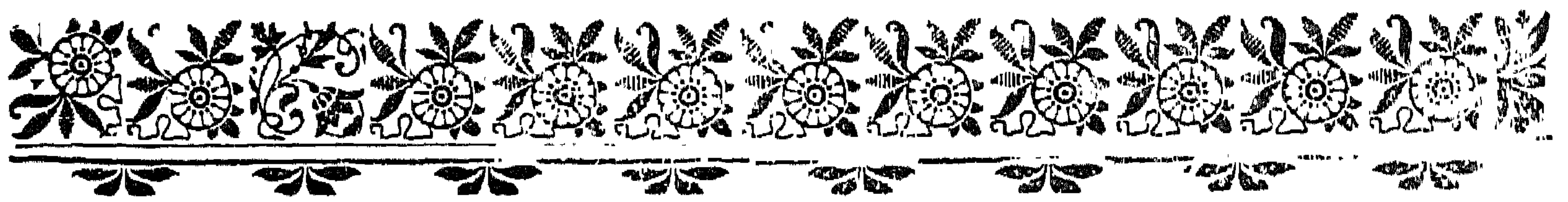
శార—అటులైనఁ గన్నులతో ముందువైపునకుఁ జూచుచుఁ గాళ్లతో వెనుకకు నడచుపీతవలె బయలుదేరుము. రమ్ముపోదము.

కృష్ణు—ఇదిగో! ఇప్పుడే బృందావనమునకుఁ బోయి రాధను జూతమ

(ఇద్దరును నిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

రాధాకృష్ణ నాటకము

తృతీయాంకము.

రంగము:—బృందావనము.

(లలిత, మధుర, యను చేటి కలతో రాధ ప్రవేశించును)

లలి—అత్యుత్తర దేశములం దాఱుమాసముల రాత్రి పిదప సూర్యోదయ మగునట. అటులే షణ్మాసవిరహాంతమున శ్రీకృష్ణోదయ సమయము కావచ్చినది. రాధా! ఈదినము నీకు భోగిపండుగ.

మధు—ఆ దేశముల నుదయించిన సూర్యుఁ డాఱుమాసములవఱకు నుండును. కావున నీదినమే కాదు. ఇక్కడనుండి యాఱుమాసములపర్యంతము ముచ్చటలపై ముచ్చటలు వేడుకలపై వేడుకలు పండుగలపైఁ బండుగలు. కాని, లలితా! నీవును, నేనును, గ్రుడ్లగూబలవలె నీయాఱుమాసములును దొడ్డిలలో నుండవలసి నదేకద ?

రాధ—అదేమి ?

లలి—అమ్మా! ఏమున్నది! లుబ్ధునితో స్నేహము సొమ్ముపెట్టినఁ గే! వైష్ణవునితో స్నేహము వంటయింటివఱకే! అటులే నీతోమా సహవాసము నీనాథునిపుష్పశయ్యవఱకే!

రాధ—అదేమి మాట ?

మధు—కాకేమి? భగవంతునికంఠమునఁ బద్మమాలిక నర్పించినరెండు

చేతులునుగలసి ముకుళీభావమునొంది మాలికకును, విగ్రహము నకును, దూరముగ నుండుట యాశ్చర్య మేమున్నది ?

రాధ—నే నామహానుభావుని కర్హమైనయంభోజమాలికను గాను. కా ని, నా కాంతఁడు భగవంతుడేసుమా ! హా ! కృష్ణా !

గీ. త్వన్నితాంతమృదుల । దామపరిమానకే
సరజఘూర్ణిగాఁగ । జనన మొంది
యున్న నేను విరహ । మెన్నఁడెఱుంగని
తన్మయత్వమునను । దగిలి యుందు.

మధు—ప్రతిబంధములేక చలనము లేదు. చెడ్డ లేక మంచియే లేదు. కష్టము లేక సుఖము లేదు. ఈవిరహతాపమే యాసన్నమహా నందమునకుఁ గారణము గదా ! ధరణీకాంతకుఁ దీవ్రమైనవే వియే ఫుల్లనిమేఘోదయమునకు హేతువు కాదా ?

రాధ—ఈవిశ్లేషాపద గడచి బ్రతికినపిమ్మట గదా ?

మధు—ఆఱుమాసములు గడపినదాన నొక్కయఱగడియ గడపలే పోదువా ?

లలి—మధురా ! నీకుఁ దెలియదు. ఫలాసన్నకాల మర్ధఘటిక యే అవత్సరములవలె నుండును. ఆఱులంఘనములఁ జేసినరోగికి త్యనాడి దిరిగి పథ్యమునకు వచ్చునయెడల వంటయగుకాలమే వత్సరమునవలె నగపడును. (నవ్వుచున్నది.)

రాధ—మీకు నవ్వులాటగ నున్నదా ? కృష్ణా ! కృష్ణా ! కృష్ణా !

గీ. నాథకర్ణస్థశిఖిపించ । నవ్యరేఖ !
కన్నులాఱంగ నాభాధఁ । గాంచి తీవు
పెట్టుకొందును దల నిన్ను । నెట్టులైన
రాధ యనుమాట నతనిక । ర్ణమున నూఁదు.

లలి—అమ్మా ! నీవార్త నాతనిచెవిని వేసి యాతనిని దీసికొనివచ్చు

(కుం బంపఁబడిన శారదుఁడు—

రాధ—(తొందరతో) ఆతఁడు వచ్చెనా? రాలేదా? ఒక్కఁడే వచ్చెనా? నానాథుఁడు రానన్నెనా? అయ్యో! ఈసారిగూడ నిరాశయయ్యెనా? చెప్పవేమి? చెప్పవా? చెప్పలేవా?

లలి—అమ్మా! ఆఁగవా? చెప్పనీయవా?

రాధ—కానిమ్ము.

లలి—శారదుఁడు వచ్చినాఁడు.

రా—అంతే? అంతే? అతఁడుమాత్రమేనా? నాకాంతుఁడురాలేదా? ఆతని దీసికొనివచ్చుటకుఁ బంపఁబడినయాతఁ డొక్కఁడేలవచ్చెను? నానాథుఁడు వచ్చువఱకు నీతని వేఁచియుండి తీసికొని రమ్మని చెప్పితిమా? లేక, యొంటరిగా రావలసినదని చెప్పితిమా? ఐననాతని నననేల? మీరాతనిఁజూచితిరా? మాటలాడితిరా? నానాథుఁడు రాకపోవుటకుఁగారణమేమని చెప్పెను?

మధు—మధురాహారము కొసరి కొసరి యిచ్చిన రుచి యధిక మగునని యెంచి శారదుఁడు వచ్చినాఁడని మాత్రమే లలిత చెప్పినది నీనాథుఁడుఁ గూడ—

రాధ—ఆహా! మధురా! "కూడ" యనునీమాట యామధురానాథుని వేణుగానరవమువలె నన్యయిమాధుర్యమై యున్నదిసుమా!

లలి—చిరవిరహపరితప్త నగుటచే నది యన్యయమాధుర్యమే కాదా.

రాధ—నీయాక్షేపణమున కేమి కాని, నాకాంతుఁడిపుడిటకు వచ్చునా? చెలులారా! మీరు సిద్ధముగనున్నారా?

మధు—అమ్మా? మేము సిద్ధముగనుండుట యెందులకు?

లలి—ఇండ్లకుఁ బోవుటకు.

రాధ—ఆరాధన యిచ్చుటకు నాకాంతునికి—

లలి—ఆ రాధ నిచ్చుటకు సిద్ధముగనే యున్నాము.

రాధ—చెలులారా! ఇంకనురాలేదేమి? ఎప్పుడువచ్చును? వచ్చునుమాట నిశ్చయమేనా? మధురా! ఆలోచించుచున్నావేమి? లలితా? సందేహించుచున్నావేమి?

మధు—నీయనురాగమునకులోతెంతో యని యాలోచించుచున్నాను.

లలి—ఇది యనురాగమగునా యని సందేహించుచున్నాను.

రాధ—సఖులారా! ప్రశస్తములగుసుగంధపుష్పములు చూడుఁడు! మధుపము లంటనివి—కేసరములు చెదరనివి—ఎండచేవాడనివి—మంచుచే బిఱుసెక్కనివి—అట్టిపుష్పములు—వింటిరా? కావలెను. శీఘ్రముగఁగావలెను. తీసికొని వచ్చెదరా?

మధు—నీకచభారము నలంకరించుటకేనా?

రాధ—నాకలంకారము వలదు. నాకాంతునిపాదములఁ బూజించుటకుఁగావలెను.

లలి—అటులైననీవు గోరిన పుష్పములు రెండున్నవి.

రాధ—ఏవి?

లలి—నీనేత్రకమలములే.

రాధ—నాకేమోగాని పాదములు వడఁకుచున్నవి. చేతులు గంపమొందుచున్నవి. ఒడలంతముచ్చెమటలు పట్టుచున్నవి. హృదయకోశమేమోకాని కంఠములోఁ గొట్టుకొనుచున్నది.

లలి—దానినాథుఁడు వచ్చుటచే నదితాండవముచేయుచున్నది.

రాధ—చిత్తమేమోకాని స్వాధీనము లేక యున్నది. కన్నార నాతనిఁ జూతమన్న బాష్పకణము లడ్డువచ్చుచున్నవి. రాక రాక నాకాంతుఁడు వచ్చునరికి స్వవశత లేక యాతిథ్యమున నేమియపచారమొనరింతునో మీరునాయొద్దనుండవలెను. నన్ను దిద్దుకొనవలెను. "సత్కారమున లోటున్న నంతఃకరణపారిశుద్ధ్యమును గాంచి యీనీయాపన్న నీపాదసేవకు రాలిసిక్షమింపవలెను. అ

నిమీరాదయామయుని బ్రార్థింపవలెనుసుమా! తెలిసినదా ? తెలిసినదా ? మీరీసంగతిమఱచిపోవద్దు. లలితా! నాకు మఱి పు హెచ్చుగ నున్నది. నాకాంతునితో నేమనఁబోయి యేమందునో నన్నుఁ గొంచెము సిద్ధపఱచి యుంచెదవా?

లలి—ఇప్పుడు నీకు సిద్ధమునకు లోటేమున్నది ?

రాధ—లలితా! నాయభిప్రాయమునీకుఁ దెలిసినదికాదు. విను. శ్రద్ధతో విను. మధురా! నీవుకూడ వినవలెనుసుమా! నాకాంతునితో నేననఁదగినమాటలు ముందుగ రెండుమూఁడుమాఱులు వల్లించుకొందును. అట్లుచేసినయెడల మాటలలోఁదొట్రుపాటు లేక యుండును. మహాపూజ్యులయెడఁ బ్రయోగింపఁదగులలితాలాపములనోలలితా! నీవుమాటవడిగలదానవు. కావున, నాకుఁ గొన్ని నేర్పు మనుచుంటిని.

లలి—(నవ్వుచు)ఆలాగే. అటులైన మనమొక చిన్నచిత్రము చేయవలసియున్నది.

మధు—ఏమి చేయవలసియున్నదో చెప్పుము.

లలి—రేపురాత్రి యాడఁబోవునాటకము నీరాత్రినటకు లందఱుఁ జేరి వేషములు వేసికొనకుండ రహస్యముగ నాడిసరిచూచుకొన్నటులమనలోమనమొకతె కృష్ణుఁడొకతె రాధ, యొకతె నారదుఁడనియనుకొనివాక్యోపవాక్యములను యుక్తాయుక్తముగఁబలించుకొనినయెడలనో రాధా! నీవింకనొక్క పావుగడియలోనాడఁబోవుపరమార్థరాధాకృష్ణనాటకములో మిక్కిలిప్రౌఢముగనభినయింపఁగలవు. కృష్ణాగమనమున రాధపలుకవలసినమాటలను నన్నుఁ జెప్పుమంటివిగాన నేను రాధావేష మభినయింతును.

రాధ—ఆఁ! ఆఁ! నీవువలదు. నేనేరాధను; పూర్వజన్మములరాధను; వర్తమానమునరాధను; భవిష్యజ్జన్మములరాధను; ప్రళయాంతము

నంబునస్సృష్టిలో రాధను; నాపతి శ్రీకృష్ణుఁడు; శ్రీకృష్ణుఁడు; శ్రీకృష్ణుఁడు.

మధు—అమ్మా! లలిత చెప్పినయాలోచనము బాగుగ నున్నది.

రాధ— ఆఁ! ఆఁ! నారాధాత్వము దానికిమ్మంటివా? ఎంతమాటాడితివి? నేనేరాధను. మఱియొకతె రాధ యగుటనాకిష్టములేదు. నాకోపాటనేక కాంతలకు నాకాంతుఁడు కాంతుఁడుగ నున్నను నాకుఁగంటిలోపాపయంతయైన ననూయలేదు. సరేకదా! మీఁదు మిక్కిలి నాకు సంపూర్ణమైన యిష్టము. అందఱామహానుభావుని పాదసేవచేఁ దరింతురుగాక! కాని, నారాధాత్వము నేను త్యజింపఁగలనా? నేను—నేను—

మధు—అమ్మా! నేనుజెప్పినదిబాగుగవినకుండనీవు మాటాడుచుంటివి.

రాధ—చెప్పఁబోయినది వింటిని గాదా! నీవు లలితకుఁ దోడుపడి—

లలి—రాధా! చెప్పఁబోయినదెట్లువినఁ గలిగితివి? విరుద్ధముగ లేదా?

రాధ—నీ వనినమాటకంటె విరుద్ధముగనున్నదా? నీయాలోచన నాకిష్టములేదు; ఇష్టము లేదు. తెలిసినదా? మధురా! దానియాలోచన నింకశ్లాఘింపవలదు.

మధు—ఆయాలోచనమునుగుఱించి నేను స్తుతి సేయలేదు.

రాధ—మఱి దేనినిగూర్చి?

మధు—నీవేరాధవు. ముమ్మాటికి నీవేరాధవు. మాయిద్దఱిలో నొకతె కృష్ణుఁడనియు, నొకతె శారదుఁడనియు వేషములుధరించుకొని,

లలి—వేషధారణమనావశ్యక మని చెప్పలేదా?

మధు—ఆలాగేకావచ్చును. అమ్మా! నేను కృష్ణుఁడను. నీవంగీకరింపక తప్పదు.

లలి—అమ్మా! అదికృష్ణుఁడే యగునెడల నీ కంగీకారమున్నను లేకున్నను నేనతనిమిత్త్రమగు శారదుఁడను.

రాధ—చెలులారా! ఎందుల కీబొమ్మలాట ?

లలి—బొమ్మలాట కాదు. కొమ్మలాట!

మధు—అమ్మా ఎందులకననేల ? కాలము తాఁబేలువలె నతిమందముగ నడచుచున్నది. ఏదియో యొకవినోదమునఁగాలక్షేపముఁ జేసిన మంచిదికాదా ? అందులో నిప్పటి కష్పటికిఁ గూడ ననుకూలించు సత్కాలక్షేపము మఱింత—

లలి—మధురా ! ఇప్పటి కెట్లైన నప్పటికి రాధ కొక్కతెకుఁ దప్ప నీకును నాకునుఁ గూడ ననుకూలించునా ? ఓసి వెఱ్ఱిదానా! అసందర్భములాడుచుంటివేమి ?

రాధ—మీ రిద్దఱు చెఱియొకపాత్రమును దీసికొనినయెడల—

లలి—(నవ్వుచు) అమ్మా ! నీదయ యుండఁగనే మా కెంతగతిపట్టఁ దలచియున్నది!

మధు—లలితా ! పరిహాసోక్తు లేల ?

లలి—నేను శారదుఁడనుగానా ?

మధు—రాధాదేవి చెప్పఁబోవున దేదో విను.

లలి—శ్రీకృష్ణుఁడవు గాన నీవే విను.

రాధ—మనప్రశస్త కాలక్షేపములో నాకుఁ జెలికత్తె లేరీ?

లలి—చెలికత్తెలా ? చెలికత్తెలపాత్రములా ?

రాధ—ఎవరో యొకరు.

మధు—ఈలత లన్నియు నీచెలులు కారా ? మేముండి నీ కంతకంటె జేయునదేదీ ?

లలి—కృష్ణపాత్రిక కదా ! నాథపాత్రమవు కాదా! "మే ముండి నీ కంతకంటెఁ జేయునదేదీ ? " యని యంతపేలవముగ మాటలాడుడ తగునా?

రాధ—హా! దేవకీనందనా! హా! గోపికావల్లభా! హా! శిఖిపింఛశిర
భూషణా! హా! రాధాకృష్ణా!

ల—(అపవారించి) మధురా! కృష్ణకాలక్షేప మారంభమైనది. సి
పడకు. జాగ్రత్త.

రాధ—గీ. చిరవిరహామస్మహార్తిచేఁ । బరితపించు
నన్నుఁ బాలింప రమ్ము కృ । ష్ణా! యటంచు
మొఱల నిడితిని రావయ్య! । మొసలిబాధఁ
బడినకరిమణిఁ గాచిన । వానివలెను.

హా వేణుగానలోలా!

సీ. మెఱుఁగుఁ గుండలముల । మిసమిసల్ గండభా
గములపై నట్టట్టు । గంతు లిడగ
రంగారుకటి నుండు । బంగారుపట్టంబు
చిఱుబొజ్జనుండి కొం । చెముగ జాఱఁ
బవనపూరణమున । జవు జవ్వ్యమని లేఁత
బుగ్గలు బూరెలై । పూరటిల్ల
నిగనిగల్ గలగుజ్జు । సిగనున్న శిఖిపింఛ
మొయ్యారముసఁ దల । యూఁపుచుండ
నుత్తమోత్తమజన్మమై । యొప్పుమురళి
నధరమున మోపి జలు జల్లు । మనఁగ జగతి
గానమును జేయు కల్యాణ । కాంతులొలుకు
నీదువదనంబుఁ జూపింపు । నీరజాక్ష!

గీ. మును మహాలక్ష్మి రుక్మిణి । నినుగ్రహింపఁ
బంచినట్టి బ్రాహ్మణుతోడ । వచ్చి యామె
బాధఁ దొలగించినట్టులే । రాధ బాధఁ
గూడఁ దొలగింపు రారదు । తోడవచ్చి.

(కృష్ణశారదులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

లలి—మిత్రమా! కృష్ణా! ఏమిది ? రాధామధురాలాపము లాలకింప వేమి ? రాధనాదరింప వేమి ? రాధానురాగరసానుభవసూచనమును గనఁబఱుప వేమి ? ఆహా! నీయెుపటిరాధ యసరసరసానాధునిపాలిఁ కవితాకన్యవలెనే యయ్యెనా ?

శార—మిత్రమా! నేను జీవించి యుండఁగనే లలితనిన్ను "మిత్రమా! కృష్ణా" యని పిలుచుచున్న దేమి ? మీఁదుమిక్కిలి నిన్న సరసుఁడవని దూఱుచున్న దేమి ? బాలిసకూఁతురు.

కృష్ణు—నిమ్మళముగా మాటలాడుము. ఇక్కడ విచిత్రము జరుగుచున్నది. నీసందేహ మేదియో మధురావాక్యమునఁదీఱును.

మధు—రాధా! మధురభాషిణీ! ప్రాణప్రియా!

శార—మధుర యీసారి నీ కెసరు పెట్టుచున్న దేమి ? ఇది సాలెపురుగువలె స్త్రీపురుష స్వభావములుగూడ కలిగినది కాదుగద?

కృష్ణు—వెఱ్ఱివాఁడా! తొందర యేమియు లేదు. మధుర యేదో మాటలాడఁ బోవ నున్నది విను.

శార—మాటలాడఁబోవనున్నది కాదు. ఉన్మాదనము. లింగభేదము వచ్చినది. ప్రారబ్ధము!

మధు—గీ. సకియ నినుఁ జూచి యాఱునూ ఱంబులయ్యెఁ
గనులు గాయలుగాఁచిన కరణినుండె
రా వలనులేక యున్నాళ్ళు రాకయుండి
నాలసించినత ప్పేర్చి యేఁకొనవె!

శార—"కనులు గాయలుగాచెను" "ఏలుకొనుము" అనునీమాటలు స్త్రీసామాన్యములుసుమా! స్త్రీబుద్ధి యెన్నటికైన మాఱునా ?

లలి—మిత్రమా! మధురానాథా! రా వలను లేకపోవుట యెట్లగొ

స్పష్టీకరింపరాదా ? క్రొత్త పెండ్లికూఁతురగు సత్యభామ యెదుటఁ బడి యడ్డువచ్చుటచేత నని చెప్పరాదా ?

(సత్యభామ ప్రవేశించును.)

సత్య—తరళా! వేగరమ్మా. (తరళ ప్రవేశించును)

శార—మిత్రమా! ఇప్పుడు లలిత చెప్పిన "సత్యభామయెదుటఁ బడి యడ్డువచ్చుటచేత" ననుమాటలు సత్యభామ చెవిని బడిన మనకొంపలు మునుఁగుచుగదా!

కృష్ణు—మిత్రమా! మనము రాధాది స్త్రీజనములకుఁ గనఁబడకుండ మన మాటలు వారికి వినఁబడకుండ, వారివిలాసములును, మాటలును, మనము చూచి, వినఁగలపొదరింట దాఁగియుందము. (తనలో) సత్యభామ యిక్కడకు వచ్చినట్లు నేనెఱుఁగ నని సత్యభామ యభిప్రాయము.

గీ. నమ్మఁ గమ్మఁ గప్ప । నాతి యత్నించుట
బేలతనము గాదె । చేల చెఱఁగు
గూఢముగను గప్ప । కొనినంతమాత్రినఁ
దరఁశికంటఁ బడక । తాఱు టెటులు ?

నేను తెలియనటులే నటింతును.

సత్య—తరళా! అదిగో! నానాథుఁడునుఁ శారదుఁడును. వారిమాటలు మనకు వినఁబడవలెను. మనమాటలు వారికి వినఁబడఁగూడదు. వారు మనకుఁ గనఁబడవలెను; మనము వారికిఁ గనబడగూడదు. అట్టి ప్రదేశమున మనము దాఁగి యుండవలెను.

తర—ఇదిగో! ఈలవంగనికుంజములో దాఁగి యుందము.

సత్య— సరే.

తర—అమ్మా! రాధను జూచితివా ?

సత్య— లేదు. ఏదీ ?

తర—ఆ కడిమిగున్నక్రింద౯ జెలికత్తెలతో—

సత్య—గొల్లతొత్తునకు౯ జెలికత్తెలేల ? పెనిమిటిమర్యాద కనుకూల ముగ నుండవలెనని కాఁబోలు! అదేమి? గాడిదవలె౯ గాళ్ళకు౯ జెకు౯ ముకియూ౽ యేమి?

తర—లేదమ్మా! ఒకకాలు రెండవకాలిపై వేసినది.

సత్య—తరళా! చూడు! మూతిక్రొంచెము వంకరగ లేదా?

తర—కాదమ్మా వదన మొఱగి యున్నది.

సత్య—అంతేకద ! తను వొఱగలేదుగద?

రాధ—హా ! కృష్ణా! రాధారమణా!

గీ. ఆత్మతోడుత నాదేహ । మర్పణంబు
నీకు౯ జేసితి నాయాత్మ౯ । జేకొని యొడ
లిచట విడిచితి వార్తిఁగ్ర । శించునాదు
తనువు బరువయ్యెనే యగో । ద్ధరణదక్ష!

సత్య—ఆ౯ ! నిన్నిక్కడ విడువక యమ్మవారిఘటమువలె నెత్తిపై నెక్కించుకొని యూరంతయు నీనాథుని గంతులువేయుమంటి వా ? సిగ్గుమాలినదానా!

శార—మిత్రమా! నీ కీపని బాగుగ నున్నదికాదుసుమా! ఆత్మనుగ్రహించి దేహమువదలివేయుటలో దక్షిణను మొలను ముడిచి తాంబూలమును త్యజించెడు వైదికునివలెనే చేసితివి. నేనన్న౯ గోపము వచ్చు నేమో కాని నీకు లౌకికము తక్కువ.

కృష్ణ—(నవ్వుచు) మిత్రమా! నీవు చెప్పినది నిశ్చయమే.

గీ. వైదికముగాని లౌకిక । వైభవంబు
దూర మగు నాకు; న ట్లాడ౯ । గోరువారు
గూడ నఖిలలౌకికతంత్ర । కుటిలకలన
సర్వమును మొదలంట౯గా౯ । జంపవలయు.

మధు—హా! ప్రేమరసాగాధా! రాధా!

గీ. సర్వమునఁ దన్నుమించిన । చాన లిలను
లేరనుచు విజ్ఞప్తిఁగు నా । సారసాక్షి
పదుచుభామ కాళ్ళకు నడ్డ । పడఁగ నెట్టు
లో యచట నుంటి క్షమియింపు । తోయజాక్షి!

సత్య—ఓహో! ఈవ్యక్తి స్త్రీరూపకృష్ణావతారము కాఁబోలు! ఓసీ! స్వైరిణీ! ఓసీ! దాసీ! నీకెంతపొగరు! నేనుసౌందర్యవతినని విజ్ఞప్తిఁగితినా? నీరాధమాత్రిపు సౌందర్యవతిని గానా? "పదుచుభామనా?" నాకున్నయాధిక్య మొక్క-పదుచుఁదనముదక్క- ప్రజ్ఞాలావణ్యాదులు లేవేమి? ఛీ! ఛీ! అసత్యవాదినీ! నేను నాథునికాళ్ళ కడ్డుపడితినా? వలదని బ్రతిమాలితినా? అధమా! అదుగో! నానాథుఁడు ముఖమున్నద్దియద్దమున్నది అదుగు! నేను దైన్యపడి ప్రార్థించితినేమో ఉండలేక, మనసులేక, నాపైనిష్టములేక, యెట్టులో యెట్టులో నానాథుఁడు, నాయొద్దనుండెనా? రాధా! నాచెలువుని నీచెలువునిగఁ జేసికొనుటయేకాక యూరనున్న చెలువందఱను మగలఁగ జేసికొనుచున్నావా! తరళా! రాధకుఁజిచ్చియున్నదా యేమి?

తర—వట్టిపిచ్చికాదు. మదపుఁ బిచ్చి.

శార—ఇప్పుడు మధుర చెప్పినమాటలు కొంచెము బేలగ నున్నవి సమా! "పదుచుసత్యభామ యడ్డుపెట్టుటచే రాలేకపోయితి"నని చెప్పుట నీదక్షిణ నాయకత్వమునకు విరోధముగదా? ఈమధురకుఁ దెలివిలేదు. ఇది కృష్ణపాత్రమే. అనగా మృణ్మయపాత్రమే. అదిగో! ఆబ్రాహ్మణ పాత్రమున కతఁడుపాత్రమునకు వలె నోరేకాని ధ్వనిలేదేమి?

—

లలి—మిత్రిమా. గడపఁ గాలు పెట్టకుండనే కాంతునికిఁ గావలసి నంతనిందను దీసికొనివచ్చిన మొన్న మొన్నటి చేతవాతగాని సత్యభామకే మురిసి మురిసి పోవుచుంటివా ?

సత్య—ఈబాసిస యెవతె?

తర—ఇది శారదపాత్రిము.

సత్య—నాకొడలు మండుచున్నది. శారదుని చెవిఁ బట్టికొని యూఁపి నటు లీశారదపాత్రిమును గొప్పుఁ బట్టికొని జాడింతును.

తర—(ఆఁపుచు) అమ్మా! ఇప్పుడు వలదు. శాతింపుము.

రాధ—శారదా !

శార—ఆఁ.

కృష్ణు—మాటలాడకు. నిన్నుఁ బిలుచుటలేదు.

రాధ—శారదా ! మాటలాడవేమి ?

లలి—అమ్మా !

రాధ—నీవు గుణవతియైన సత్యభామనటులు దూషింపఁదగునా ? మొన్నవచ్చిననేమి ? నిన్నవచ్చిననేమి ? " చేతవాఁతగాని సత్యభామయా ? " యేమి ! చేతవాతయైన వారొక్కరై న నున్నారా ?

గీ. వాతనాథునినామంబు । పఠనమొనరఁ
జేసి చేత వాతసపూజఁ । జేసి ధన్య
యగునదియె చేత వాతను । నైనయతివ
యతివరులకైన నామహా । ప్రతిభగలదె !

కృష్ణు—బాగు ! రాధా ! బాగు !

గీ. బుద్ధిచేష్టలఁ బొలుపొందు । ముద్దుచెలుల
దరిమహారాగమూర్తివై । మెరయు చుంటి
జ్ఞానకర్మంబులంగము । ల్గాఁగ వెలయు
ముక్తిసాధన మగుభక్తి । మూర్తిపోలె.

శార—తొండముదిరి యూసర వెల్లియగునటులు పత్యనురాగము ము దిరి భక్తి యగుచున్నదా ?

రాధ—కృష్ణా ! ప్రాణనాథా !

సీ. ముద్దులమోగముపై । మూగెను ముంగురుల్
కుదురుగాఁ బైకిఁదో । యుదునో కృష్ణ!
వక్షస్తనిస్తుల । వకుళమాలిక చిక్కు-
నొందెను సరిగఁ జే । యుదునెకృష్ణ !
చెక్కుటద్దములపైఁ । జెదరెను చెమ్మటల్
మృదువుగాఁ బైఁట న । ద్దుదునె కృష్ణ
బడలికచే నీదు । పాదముల్ నొచ్చెనో
వదలుగాఁ జేతను । త్తుదునొకృష్ణ
గీ. అలసి యుంటివి కాంబోలు । నస్మదీయ
బాహువల్లికాడోలికా । భాగమందుఁ
బ్రీది నిద్రించి । గోపికా గీతికలను
మది యలరఁ బాడి కునుక నూ । పుదుమెకృష్ణ !

కృష్ణ—గీ. రాధ ! నీ వన్నయుపచార । రాజియెల్ల
నమృత బిందు పరిపూర మై । యస్మదీయ
తాపశాంతిని జేసెను । దారసత్వ
ఘనమహాధన్యవాక్యాళి । కార్యసమము

శార—మిత్రమా ! నిశ్చయమే. రాధ మధురకు సంకల్పించిన యుపచారములు నీకు సుఖ మిచ్చినవి. నే నెఱుఁగనా ? మూలవిగ్రహమునకు సమర్పింపఁబడినయపూపము లర్చకునియుదర పూరణమున కేగదా ?

కృష్ణ—వెఱ్ఱివాఁడా ! విగ్రహమున కర్పింపఁబడినవి విరాట్స్వరూపమును జేరుచున్నవనుము.

సత్య—హా ! తరళా ! వింటివా ? ఇనుముఁ గఱఁగించి చెవులలోఁ బోసికొనవలసినగతి పట్టినది. హా ! కృష్ణా ! నీకు రాధపై నంతయనురాగమా ? ఏమి ? రాధవాక్యములు నీకమృతో పమానములయ్యెనా ? నీకుఁ దాపశాంతిఁ జేసెనా ? ఇంత తాపమునకు నీకేమికారణము గలిగెను ? ఈతాప మంతయు సత్యభామవలనఁ గలిగినదేనా ? సత్యభామబాహుబంధము నీకుఁ గారాబంధ మయ్యెనా ; సత్యభామ ముఖేందు మండలము నీకగ్నికుండ మయ్యెనా ? రాధ నీకమృతము, నేను విషము నైతినా? హా! మోసకాఁడా! నన్నంత వేఁడిమాట నెప్పుడైననాడితివా ? రాధ యుదారసత్వకలితయయ్యెనా ? నేను దామసినా? దానివాక్యములే నీకుఁ గార్యములయ్యెనా? నా కార్యములు—నా కార్యములు—కంటకములయ్యెనా ?

తర—అమ్మా! చెలువులపేరిమలకుఁ జెట్లపై బదనికలకు వలె మూలము లేదు.

కృష్ణ—మిత్రమా !

గీ. మదిని నన్నుంచి యారాధ । మధురఁ జూడ
మధుర యంతయు నామూర్తి । మయము గాఁగ
రాధకును దోఁచెనా జగ । న్నాథభక్తి
మహితులకు సృష్టి పరతత్వ । మయము గాదె ?

గీ. వర్ణతతిఁజూచి వ్రాసియుఁ । బలికి మఱి గు
ణించినను గాని పాండిత్య । మెటులు రాదో
మొదట నట్టులు విగ్రహ । పూజ లేక
ముక్తిసాధన మగుభక్తి । పుట్ట దెపుడు.

శార—రాధకు మధుర కృష్ణునివలెఁ గానుపించుట కొకకారణ మున్నది.

కృష్ణు—ఏది ?

శార.—వెనుకనున్న తైలమును ముందున్నదీపిక పీల్చుకొనినటులు పురోభాగముననున్న మధుర పశ్చాద్భాగముననున్న నీకృష్ణత్వము నాకర్షించుకొనుచున్నది.

కృష్ణు—ప్రిజ్ఞావాక్యములఁ జాలింపుము.

లలి—మిత్రిమా! సర్వోపచారసన్నద్ధమైన రాధతో మాటలాడవేమి?

మధు—మాటలాడుటకు స్వవశత యెక్కడిది ?

కృష్ణు—సెబాస్ ! మధురా !

సత్య—సెబాసఁట ! ఆహా ! నానాథునికి స్వవశతయే లేదఁట ! ఎందులకో యీపారవశ్యము. అంతభళి, అంతబాపురే, అంతసెబాసనునాతఁడింక నాపాదలోదూరి కులుక నేల ? పరుగు పరుగున వచ్చిరాధకాళ్ళపైఁ బడరాదా ? ఏది ? ఆభళి, అసెబా సేదో నేనుఁగూడఁ గొంత కనుపరతును.

మధు—గీ. ఒడలువడఁకెను గడగడ । నడుగులుతడఁ
బడియె సతి ! పారవశ్యంబు । పరిఢవిల్లె
కరుణభవదీయ బాహువ । ల్లరుల నన్ను
గట్టిగా సౌఖ్యమెనయఁగఁ । బట్టుకొనవె !

(రాధనుసమీపించును.)

శార—మిత్రిమా ! ఇఁక నుపేక్షింపఁ గూడదు. పాత్రిత్వము మురిపతిత్వముఁలోఁ బడుచున్నది.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) తొందర లేదు. మధురయిప్పు డన్నది మాయమాట. పాత్రిమున కంతరసోదయ ముండునా ?

శార—ఆలాగా కృష్ణపాత్రిమైనందులకు నీబుద్ధివిభవ మబ్బకపోయినను నీమాయమాత్రిము లభించినది. సహవాసముచే దుర్గుణ మతివేగ మంటుకొనును. గాని సుగుణ మటుల లభించునా ?

మలినోదకమునఁ దడుపఁబడినవస్త్రమునకుఁ గల్మషాంక మంటు నుగాని శుద్ధోదకమున దడుపఁబడినదానికిఁ కళంకమే యుండ దు కదా ?

సత్య—నానాథుఁడేమనియెనో వింటివా? 'కృష్ణపాత్రమున కంతరసోదయముండునా ?' యనెను. కృష్ణున కంతరసోదయ ముండునఁట! అబ్బా! అబ్బా! నానాథుఁ డెంతరసపరవశుఁడయ్యెను! ఎంత మహా దృష్టము లభించెను. ఒడలు గడగడ వడఁకుచున్న దఁట! కంససంహారమునఁనైన గంప మొందని కాంతున కిప్పుడీగయ్యాళిచే నెంత తటస్థించెను! అబ్బా! అడుగులు తడఁబడుచున్నవట! కాలకూటానల ప్రతిమానవిషజ్వాలాభూయిష్ఠ మగు కాళియనాగేంద్రుని ఫణాగ్రమునఁ దాండవమాడిన నటశిఖామణి కీవిటకత్తెచే నెంతదుస్థితి తటస్థించెను! అబ్బా! విస్మృతినైన దఁట! కరాళగరళావిరళ పూతనాస్తనపానమునసైన విస్మృతి నెఱుఁగని జాగ్రత్స్వభావున కీజారిణిచే నెంతగతి పట్టినది!

తర—అమ్మా! శాంతింపుము.

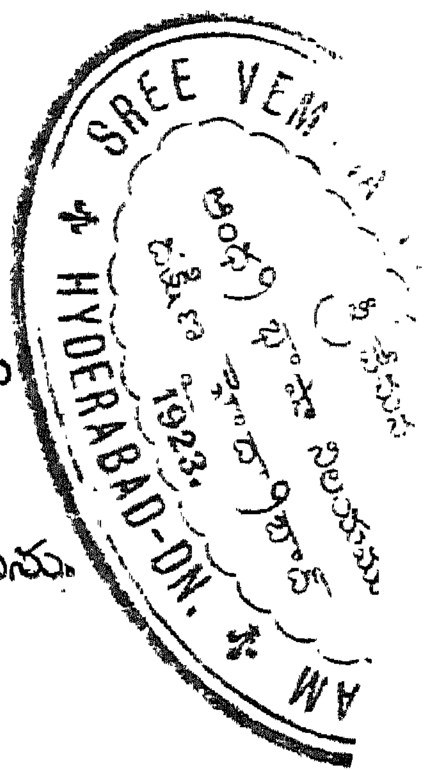
లలి—మిత్రమా! అత్తింటియల్లునికి భోజనపాత్రయొద్దవలె నీకు రాధయెదుట సిగ్గేల! ఆలసింపకుము.

మధు—రాధా! ప్రాణప్రియా! (మీఁద చేతిని వైచుచున్నది.)

శార—అయ్యో! మిత్రమా! చూచితివా! యీబానిసకూతురు హాసము. ఇప్పుడైన వేగిరపడవయ్యా!

కృష్ణు—మధురా! రాధను గౌఁగలించితివి కదా!

గీ. నీవుచేసినయీపని । నీకు ముద మొ
 సంగ దైనను నాయొడల్ । జల్లుమనియె
 జ్ఞానిచేసినకర్మంబు । వాని కేమి
 కార్యమొసఁగదు లోకోప । కారమగును.

గీ. ఈవు కృష్ణుఁడ వని రాధ । మోచుకతనఁ
గృష్ణపరిరంభసౌఖ్యంబె । యొనసె రాధ
విగ్రహామె దేవుఁడని భక్తి । విశ్వసింప
దైవసాన్నిధ్యసౌఖ్య మం । దంగ నరుదె ?.

గీ. వశివశిగ నీవు రాధాంస । భాగ మందు
వర్తిలుచు నున్నతోన్నత । పదవిఁ గాంచి
వెలసితివి యేను బాదలలో । మిడుకుచుండఁ
దరుణిహా స్తమ ! నాకంటె । ధన్యమీవె.

సత్య—ఆహా ! దాసి—నీచసేవాపరిహీణగౌరవ యగుదాసి, నెత్తిపైఁ జిల్లిగవ్వ బెట్టిన నంతవిలువ చేయనిదాసి, అట్టిదాసియొక్క హా స్తమే నానాథునికంటె ధన్యమఁట! వింటివా ! ఆతఁ డెంత దైన్యమున కొడఁబడెనో ! చీ! ఎంతమానహీనమైనమాటాడె నో ! అనఁ గూడను కాని, ఎక్కడ పెఱిగెనో యక్కడిబుద్ధు లక్కడిమాటలే వచ్చుచుగాని—

తర—అమ్మా ! మగవారిమాటలు, మర్యాదలు సమయోచితములే కాని స్థిరములుగావు.

మధు—గీ. ముక్కునకుఁ గెంపుగమినత్తు । భూషణంబు
చెలువభాలంబునకు నగ । చేరుచుక్క
రమణిచెవి కలంకారంబు । రవలదుద్దు
మగువనునుఁజెక్కునకు సొమ్ము । మగనిముద్దుఁ

(రాధను ముద్దుఁగొనఁ బోవును.)

రాధ—(మొగముఁ ద్రిప్పుకొని వదలించుకొని దూరముగఁ బోవును)

శార—సంతర్పణమైనతరువాత నెచ్చినబ్రాహ్మణున కెంతసన్మానమో నీకు నంత జరుగఁదలఁచియున్నది.

కృష్ణు—గీ. విద్యమద్ధతవస్తువు । వెలయ నొకస
జాతిశక్తిద్ధమగుదాని । సరసఁ జేర్పఁ
బడిన నదిదూరమౌభంగి । వనిత మధుర
విడిచి తొలఁగె నదృష్టవం । తులము మేము.

లలి—కృష్ణా! ఇటురా! ఇటురా! (కృష్ణుఁడు ముందునకు నడచుచున్నాడు)

శార—మిత్రమా! నేనుఁగూడ వచ్చెదను. (కూడఁ బోవుచున్నాఁడు.)

సత్య—ఆఁ! ఆఁ! నానాథుఁడు రాధయొద్దకుఁబోవుచున్నాఁడా! ఎంత సాహసము! ఎంతసాహసము! నాథా! సత్యభామయున్నదనుమాటయే మఱచిపోయితివా? జాగ్రత్త. జాగ్రత్త. తరళా! నాకనులలో నిప్పులుపోసికొనినటు లున్నది. కడుపుమండుకొని పోవుచున్నది. నేనుఁగూడ నాతనివెంటఁ బోదునా?

తర—అమ్మా! మఱేమియుఁ దొందరలేదు. ఎప్పు డవసరమైన నప్పుడే వెళ్ళవచ్చును.

సత్య—ఈమహానుభావుఁ డారాధాదేవియొద్దఁ బఠింపఁబోవుస్తోత్రపాఠములు, కర్ణామృతములు, ప్రార్థనాశ్లోకములు వింటిమి. కాని, సత్యభామమాటయెత్తిన నేను సహించను. సహించను. మొదటనే చెప్పితిని.

[కృష్ణ శారదులు రాధాకుంజయొద్దకుఁ బోయిరి.]

కృష్ణు—రాధా! చిత్రమైన బొమ్మలాట నాడించితివి.

సత్య—నిన్నుఁగూడ బొమ్మవలెనే యాడించుచున్నది.

శార—లలితా! మధురా! మీకుఁ బాత్రిత్వము నశించుటచే నపాత్రిత్వము వచ్చినది.

కృష్ణు—రాధా!

గీ. అమృతమునుబొందునరునకు । సన్న మేల ?
భక్తిగలుగంగ నైహిక । వాంఛయేల ?
లోకనాథుఁడు గనఁబడ । లోకమేల ?
మథురనాథుఁడు నిను గోర । మథురయేల ?

రాధ — స్వామీ ! నమస్కారము.

కృష్ణు — సుమంగలీభవ.

రాధ — మహానుభావా ! నాయపచారమును మన్నింపవలెను. నేను మీకు నిష్ఫలమైనశ్రమ మిచ్చితిని. నన్ను వలపించినవాఁడు నాప్రాణనాథుఁడు. నా యిష్టదైవము. బృందావనాధీశుఁడు గాని మథురాధీశుఁడు గాఁడు. కావున — (చెఱఁగు మొగమున కప్పు నైచుకొనుచున్నది)

శార — (తనలో) ప్రశస్తముగ శృంగభంగమైనది.

సత్య — తరళా ! వింటివా ? రాధ నెఱజాణతనము. తననాథుఁడు మథురానాథుఁడు గాఁడఁట ! బృందానాథుఁడఁట ! వింటివా ? ఎంత యెత్తిపొడిచినదో. బృందావనములోఁ దన్ను మెడఁగట్టుకొని తిరుగక మథుర కేలపోయితివి ? మథురలోనింత కాలము సత్యభామతోఁ గాపుర మేలచేసితివి ? మథురావాసము చేయుట చేతను బృందావనమునుండి, నాపరీరంభమునుండి, నీకు బహిష్కారము చేసితి నని రాధ నానాథునితోఁ జెప్పుచున్నది. ఆహా ! ఎంతమాయలాఁడి కాఁకపోయిన నింతయనురాగగంభీరుఁడగు నానాథుని నన్నుండి వేఱుచేయఁగలదా ? ప్రారబ్ధము.

కృష్ణు — (తనలో) ఆహా ! రాధభక్తిపారవశ్యము ! (ప్రకాశముగా) రాధా ! నీయభిప్రాయ మేమి ?

శార — ఏమున్నది. "మీరువచ్చినదారినే బసకు దయచేయవలసినదని"

రాధ—సీ. వ్రేతలుగురిచ్చిన । వివిధప్రసవమాలి
కాతతి సిగచుట్టుఁ । గలుగువాఁడు
నొకచేత మురళి వే । ఱొకచేత నవనీత
కబళ మింపులుగుల్కఁ । గలుగువాఁడు
మోగడజిహ్వల । మెఱుఁగారు లేఁతచె
క్కులమందహాసంబు । మొలచువాఁడు
జ్ఞానికైనను నందఁ । గారాని చిఱుపాద
ములను బంగరుగజ్జ । లలరువాఁడు.
గీ. పుట్టతేనె రాధ । మోవియు నొకరీతి
నొడిసి భళి యని తల । యూఁపువాఁడు
నిట్రలేఁతవాఁడు । బృందాధినాథుండు
ప్రభుఁడు, గురుఁడు, । ప్రాణపతియు నాకు.
గీ. మణికిరీటాంగదాదిహే । మప్రసాధ
నములు నిను రాజుగాఁ దెల్పు । నామమగఁడు
ధరణినాథుండు గాఁడు రా । ధామనంబుఁ
గొల్లగొన్నట్టికడు లేఁత । గొల్లవాఁడు.

శార—మిత్రమా! వింటివా? రాధయభిప్రాయము తెలిసినదా? ప్రియుడొకఁడు, బీఱగాయ యొకటియు, ముదిరిన తరువాత విత్తనమునకే కాని సరసానుభవమునకుఁ బనికివచ్చుట కల్ల. కట్టుకొన్నవారికిఁ దప్పదు గావున నీక మధురకు నడువు.

ధార—మహాప్రభూ! క్రిందటిసారి నాకు దర్శన మిచ్చునపుడు లోక సన్మోహనబాలకాకృతితో దర్శన మొసంగితిరి. ఇప్పు డిటు లేల వచ్చితిరి?

కృష్ణు—(తనలో) గీ. రాధ ముదిరినాఁడ వని ని । రాకరింపఁ
గౌఁగిలించుటకంటె ను । బాధమోద

మిప్పుడొందితి రాధకు । నిష్టదైవ
మిట్టియేఁ గాను చిననాఁటి । యేనుగాని.

తర—రాధమాటలు పరిశీలనముగ వింటివా? ఇట్టిమాటలవలన నావె యభిప్రాయ మేమై యుండునో!

సత్య—ఏమున్న దిఁచెప్పలేదా? మణికిరీటాంగదాదిరాజభూషణములఁ బరిత్యజించి రాజ్యమునకు నీళ్ళు వదలుకొని, రాజ్యసంబంధము లగు నఖిలభోగముల నటుత్రోసిపుచ్చి, భార్యలను విడనాడి, మధురను బాడుపఱచి బృందావనమువచ్చి, యొకచేత ఁడొంకీ కట్టి, నొకచేతఁ బిల్లనగ్రోవిఁ బుచ్చుకొని, గోవులను గోపికలను గాఁచుకొనుచు, సిగలను బూలదండలఁ జుట్టుకొని, పెళ్ళుమని తనతోఁ గులికికులికిఁ, మురిసిమురిసి, ముక్కలు గమ్మని దాని యభిప్రాయము. ఇంతకంటె నేమున్నది? (మెటికవిరుచును.)

రాధ—మధురానాథా?

గీ. లోకమందలి వార్తలు । నాకు లేవు
నీ వొసఁగునైహికైశ్వర్య నిఖిలవితతి
నాకుఁ గోఱగాదు నీబాల । కాకృతిని వ
రించితెని నిష్టమైనఁ జూ । పించుదాని.

గీ. కానియెడ నీమహారాజ్య । గాఢపదవి
వలనఁ గలిగెడునైహిక । ములకునిన్ను
వలచువారల దరిఁ । జేరి వారిఁగావు
మిట్టినీరూపు నాకు రు । చింప దయ్య.

సత్య—వింటివా? తగళా! లోకమందలివార్తలు దనకు లేవఁట! లేని యెడలఁ దనకు మగఁ డేల? ఈరాయభార మేల? ఈపరితాప మేల? ఈయాందోళన మేల? ఈతందనాలపాటలేల? నీవుచె ప్పిన క్లీమదపుఁబిచ్చియేల? అబ్బా! అబ్బా! ఎంతగయ్యాళి! ఎఁ

తగరండీ ! ఐహికములకు నిన్నువలచువారిదరిఁ జేరుమని చెప్పి నది. ఆశూలపుఁబోటు నాకుసుమా ? రత్నాభరణములను దిగవైచుకొనుటకును, రాజ్యసంబంధ మగునఖిలైశ్వర్యముల ననుభవించుటకును, నీతని గట్టికొంటినిగాని నాకుఁ ద్రికరణశుద్ధియగుప్రేమ మీతనియెడల లేదఁట ! నాది దబ్బఱయైనప్రేమము. తనదినిబ్బర మైనవలపు ఆహా ! వదలుపోతా. " ఇట్టినీరూపు నాకు రుచింపదయ్యా ! " యని పలికినది. ఏమిపెంకితనము ! నాథుఁడు మెత్తనివాఁడగుటచేత నిన్నిబింకములు పలుకుచున్నది. కఱకుపదనువాఁడై కొప్పుఁ జేతఁబుచ్చుకొని యీచెంప నీ చెంపవాయించువాఁడైన నో రెత్తునా ?

శార—అమ్మా !

సత్య—ఈబాపనపంద కంద అమ్మలే కాఁబోలు " అమ్మా ! " యని నన్నుఁబిలిచి యీజారిణినిఁగూడ నటులే పిలుచుచున్నాఁడేమి ?

తర—అయ్యవారి సంబంధముచేత.

శార—అమ్మా ! నేనొక్కమాటఁ చెప్పుచున్నాను విను. బృందావనగోపాలుఁడుగాని మధురానాథుఁడు నీపతి గాఁడని యీతని నిరాకరించితివి. ఆతఁడైన నితఁడైన కృష్ణుఁడే కదా ? ఇతఁడు మధురకంటె నెక్కువ చెడిపోయినాఁడా ? మధురను మగనిగ భావించిననీవు కృష్ణుఁడైన యాతని నటుల భావింపలేవా ?

రాధ—అప్పుడు మధుర నే నెట్టిమూర్తిని వరించితినో యట్టిరూపమున నే నాకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను.

కృష్ణు—రాధా ! ఇప్పుడుకూడ మధుర యట్టులే కనఁబడుచున్నదేమో చూడుము.

రాధ—(చూచి) ఏమి ? మధురా ! ఇంతకుముందు నీవు వహించిన బాలకృష్ణత్వ మేదీ ?

మధు—నీనాథున కర్పించితిని.

శార—లలిత నాకు శారదత్వమువలె.

కృష్ణు—(తనలో) నేనిప్పుడీమెకు బాలకాకృతితో సాక్షాత్కరింతును

గీ. చెలువ! వాల్గన్నులను గటాక్షించు మిపుడు
యీ డఖిలజగన్మోహన బాలలీలఁ
గలుగురాధాధ నాథుఁడో కాక ముదిరి
మోటయినసత్యభామావ ధూటిపతియొ.

రాధ—(చూచి) హా! నీవు నాకాంతుఁడవే. కృష్ణా!

(కాళ్ళపైఁ బడును)

సత్య—(తొందరతో తరళతోఁ బ్రవేశించి) నేను ముదిసినదాననా? నేను మోటగుదాననా? నీకది నవనవలాడు పడుచుకూచి య య్యెనా? నేను దవతవలాడుముసలిదాననైతినా! పశువులతోఁ బెఱిగినయాపాపి, నీకు నాగరికతఁగల దయ్యెనా? మహారాజ పుత్త్రికనై యొండక న్నెన్నఁడెఱుఁగనిదాన నైననేను నీ కడవి మృగము నైతినా? కాని, నీ కంటి కది యప్సరసయే కానీ, నేను కురూపనే కానీ—కులకాంతనైననాపే రీయధముఁరాలి యొద్దనేల తలపెట్టవలెను? వలదు వలదని చెప్పలేదా?

శార—(తనలో) స్త్రీరూపదుర్వాసమహర్షి. కొంపలు గుభిల్లునఁ గూలినవి. ఇదివఱకు నాచెవి యెగిరినది. ఇప్పుడు నానాథునిపిలక సిద్ధముగ నున్నది.

లలి—(అపవారించి) మధురా! క్రొత్తపెండ్లికూఁతు రెంతముగ్ధయో చూచితివా?

మధు—(అపవారించి) ఆ.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) ఓహో! సత్యభామా నీ వెప్పుడు వచ్చితివి? ఎందులకు వచ్చితివి? నే ననినమాట లెట్లువింటివి? నీవు

ముదిసితివని నేనంటినా? నీవు మోటుగానుంటివని నేనంటినా? ఎందుల కీకోపము? నేనటు లనినటులు నీకర్థమైనయెడల నన్ను క్షమింపుము. ఇదిగో! ప్రణమిల్లుచున్నాను.

(సత్యభామకు నమస్కరించుచున్నాఁడు)

సత్య—(రోషముతోఁ దలఁ దన్నును.)

రాధ—(గుండెలు కొట్టుకొనుచు) హా! కృష్ణా! హా! కృష్ణా!

శార—(అపవారించి) మిత్రమా! "మిత్రమాపదిజానీయాత్" అనినాఁడు. లే. నాయనా! లే. (అని లేవఁ దీయుచున్నాఁడు) మిత్రమా! శిష్టరక్షణాది కార్యముమాట కేమిగాని "యనేకభార్యాత్వమువలన నపాయమున్నది" యని లోకమునకు వెల్లడించుటకొఱకె త్రినయవతారమ వని స్పష్టపడినది.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) సత్యభామా! సంతసించితిని.

గీ. వేదశిఖపైనినుండు నా ॥ పాదపద్మ
మట్టినాదగుశిఖపైని ॥ నలరె నీదు
పాదకమలంబు నీమహా ॥ భాగ్యగరిమ
వర్ణనము సేయ భామ! యె ॥ వ్వనితరంబు?

శార—(తనలో) అట్టిభామచేతి కందియుందనిచెవిఁగలనేను మఱెంత భాగ్యవంతుఁడను.

రాధ—ఎంతమహాపచారకృత్యము. నీపాపపునేత్రములతోఁ జూడవలసి వచ్చెను! అక్కా! అక్కా!

సత్య—ఎవతె నీ కక్క? ఎవతె నీ కక్క? నీకంటె నేను బెద్దదాననా? నానాథునితోఁ జేరి నీవుకూడ నేను ముదుసలి నని యాక్షేపించుచుంటివా?

రాధ—లేను. చెల్లెలా! లేను. కాని; అయ్యయ్యో! ఎంతపనిఁ జేసితివి? ఎంతపనిఁ జేసితివి? ఈమృదులాంగుని, నీకుసుమకోమ

లని, నినవనీత ప్రీతిమానుని, నీశిఖిపించభూషణుని, నీమురళీధరుని, నీలలితముగ్ధమందస్మితవదనుని, నయ్యో! అయ్యో! కుడిచెవి నున్న నల్లగలువ మకరందమను పేరఁ గన్నీరు విడుచుచున్నది. చూడు! కడుపుదఱుగుకొని పోవుచున్నది. అయ్యో! నున్నగఁ దువ్వి ముడిచిన సిగనుండి వీడి జాజులెటు లు చెల్లా చెదరులైనవో! చూడు! అయ్యో! వానిని గన్నుల కద్దుకొనవమ్మా! (పుష్పములఁ గన్నులకద్దుకొని యతనిశిరము పైఁజల్లును.)

సత్య—ఛీ! స్వైరిణీ! ఛీ! సిగ్గుమాలినదానా! నాపెనిమిటితో నాయెదుటనే సరసమా? అతనిసిగనుండి పూలు జారినవా? ఇదివఱకే నేలరాలియుండుపూల నాతనిసిగలో ముడుచుచుంటివా? ఇఁక పూలచెండ్లనుగూడ నాడుదువా? నీవ్రతులకాంతకుఁ బతివ్రతాధర్మములఁ జెప్పుచుంటివా? కాంతుని కనురాగపాత్ర మనని గంతులు వైచుచుంటివా? శారదునిచే రాయబారము లేమి? అర్ధరాత్రిమునఁబుష్పవనమునవిహారము లేమి? ఈనాటకము లేమి? ఈత్రైతక్క లేమి? సిగ్గులేదా? సంసారిణివి కావా? నాసంసారమును ఛేదము చేసెదవా? జాగ్రత్త! ఒడలెఱిఁగి దెలిసికొని వర్తింపుము.

శార—(అపవారించి) మిత్రమా? ఇప్పుడు నీకు మౌనమే యలంకారము. క్రోధరసావేశముచే నన్యోన్యాకర్షణమునకుంకించు సతులమధ్యమున మాటలాడఁబోవు కాంతునియొక్కగతి—అకొత్తుంగొనివక్కగతి—

రాధ—నాథా! నీతల నొచ్చుచున్నదా? ఒత్తుదునా? విసరుదునా? చెల్లెలా? ఇదిన్యాయమా? పద్మమాలాపరాగధూసరిత మనాథుని కేశపింఛము పాదపరాగపాంసుల మగునటులు చేయుదు

గునా ? నేనాతని సేవకురాలను. ఆతనిదాసురాలను. ఆతఁడొక్కఁడే బాధపడుచుండుట నేనుజూడలేను నేను బ్రాణమిల్లుదును. నన్నుఁగూడఁదన్నుము.

(అని ప్రణమిల్లుచున్నది.)

సత్య.—(తనలో) ఆహా ! రాధశాంతచిత్తత ! నే నెంతదిట్టిన నంత సౌమ్యరూప యగుచున్నది. అమితసౌందర్యవతీననుగర్వము, నేనే కాంతునిమిక్కిలిగఁ బ్రేమింతుననుగర్వము, యీమెనుజూడఁగ నశించుచుండుటయే కాక యీమె నావిత్తము నేమో యాకర్షించుకొనునట్లున్నది. ఇది యేమిమాయయో ? ఛీ ! నేను దీనికి లోఁబడుదునా ? నేను దీనితో దైన్యమున మాటాడుదునా ?

కృష్ణు—(తనలో)

గీ. తన్ను మించినసుందరి । ధరణి లేద
టంచుఁ దనకంటె మగనిపై । నధికరాగ
మున్న సతి లేదనుచు గర్వ । మున్నదీని
గర్వ మించుక శాంతించెఁ । గాని నోటి
బింకములు దీని నింకను । విడువకుండె.

రాధ.—ప్రాణనాథా !

గీ. బడలి నాకుచమండల । భాగమందు
నీవుదల యుంచి నిదురింప । నీదుశిరము
నొచ్చు నని నాదుమెడలోని । నూత్నమల్లి
కాసరం బడ్డుచేసితిఁ । గాదెకృష్ణ !

సత్య—ఛీ ! స్వైరిణివైన నింత స్వచ్ఛందముగఁ బలుకెదు. ఎంతహద్దు మీరితివి ! ఎంతనిరంకుశముగ నుంటివి ! చేయుకృత్యము ఘోర పాపకరమని యైన నెఱుఁగవా ? ఛీ ! మగవారలచెవిని బడునేమోయని నలుసంతభయము లేదా ? సిగ్గు లేదా ?

రాధ—మఱియొకమగవాఁ డెవఁడు లోకమున లేకపోవుటచేత నాకు సిగ్గులేదు. మనమగనియొద్ద మన కంతసిగ్గేల యుండవలెను ?

సత్య—ఓసి ! మతిమాలినదానా ! అదేమి ? మఱియొకమగవాఁడే ప్రపంచమున లేఁడా ?

రాధ—మనకాంతుఁడు తప్ప మఱియెవ్వరున్నారు ? సృష్టిలోనిజీవతతి యంతయు స్త్రీతతియే. అందఱకొక్కఁడే పురుషుఁడు.

సత్య—సర్వసంసారచ్ఛేదకమైనయీదిక్కుమాలిన వేదాంతము నా కొంపఁదీయుటకు నీ కెక్కడయబ్బినది ? హా ! దైవమా ! ఈచప్పనాతి—ఈరాకాసి—ఈపిశాచి—నా కెక్కడ దాపరించెను రాధా ! ఇఁకనీవు నాపతికి రాయబారమంపినఁగాని, లేఖవాసినగాని, యాతనిపేరెత్తినఁగాని నిన్ను-నిన్ను-నిన్ను-నిన్ననేల ? నాథా ! నన్నిక్కడకుఁదీసికొనివచ్చినామొగమైనఁ జూడక నాపోఁడమైనఁగిట్టక, నాయెదుటనే-యీసంసారఘాతినితో—నలజ్జాపరిత్యాగినితో-హా ! నా యెదుటనే-ఈపాపపుఁగన్నులమంటుచుండఁగనే-కులుకుచు—సరసమాడుచు—కెవ్వమనుచు మీఁదుమిక్కిలి నన్నుద్దమైనమాటలు నీవనుచు-దానిచేననిపించుచు మహాభిమానవైన నా కిటుల గౌరవభంగము, గర్వప్రాయశ్చిత్తముఁ జేసితివి చాలదా ? ఇంకనిక్కడ నెంతసేపుండవలెను ఇపుడునావెంట మధురాపురమువచ్చెదవా ? నన్నీయమునలబడి ప్రాణత్యాగమును జేయుమంటివా ? రాధా ! నానాథ వంకఁజూచెదవేమి ? ఆతనినాఁగుమని కనుసన్నఁ జేయుచుంటివా యమునలోఁబడి చచ్చినయెడలఁ బీడయేవదలునని మురియుచుంటివా ? నేను జచ్చియైన నిన్ను సాధింతును. వింటివా నాథా ! రావేమి ? రావేమి ?

శార—(అపవారించి) నీకు రావణాసురునికివలె నవిచ్ఛిన్నములైన యనేక శిరములు లేవు. ఉన్నదొక్కటే తల. ఉర్వానందలు భార్యలు. బ్రిదుకవశమా ! మాఱుమాటఁ జెప్పక తప్పుణాము పొమ్ము.

సత్య—నీవు రావా? రావా? నాకంటె నీకు రాధ యెక్కువ యయ్యెనా? నట్టడవిలోనికి నన్నిట్లు తీసుకొని వచ్చి యాకలితోనేడ్పించుట నీకు న్యాయమేనా? నే నేమితప్పుఁ జేసితిని? నిన్నింతగాఁ బ్రేమించినందుల కిటులు చేసెదవా?

(ఏడ్చును.)

శార—(తనలో) ఇదివఱకుఁ బాడిన సంగీతమున కీమాత్రపుమంగళహారతి యావశ్యకమే?

కృష్ణు—(తనలో)

గీ. ముదిత పూర్ణానురాగసం । విదిత యగుచుఁ
బలుకు పలుకునఁ గన్నీరు । లొలుక మనసు
ఖలుకు మనియెను; ప్రియవశీ । కరణసాధ
నముల నిది స్త్రీకి సులభ ము । త్తమముగాదె?

(అని సత్యభామను గౌఁగిలించుకొనుచున్నాఁడు.)

సత్య—ఒడలెఱుఁగనికోపమున నేఁజేసిన యపచారమును మీరు క్షమించవలెను.

కృష్ణు—సత్యభామా!

గీ. పరమలోభికి భయ మెంతో । భాగ్యమంత
రమణికి నసూయ యెంతయో । రాగ మంత
తన్ని నది నీదుకోపమం । చెన్నఁ దగదు
తద్దయుఁకుఁ గారణంబైన । దయయె కాని.

శార—(అపవారించి) మిత్రమా! పిమ్మట కష్టముగాని తమ్ములగొడ్డే సా లెక్కువ యిచ్చున్నను. గోపాలుఁడవు నీవెఱుఁగవా?

సత్యా—ప్రాణనాథా! క్షమియింపుము. రాధా! చూచితివా! నాకాంతుఁడిప్పు డెక్కడ నున్నాఁడో? ఇఁక నీతని నాపక్కనుండి యెన్నఁడును వేఱు చేయకుసుమా? చేసినయెడల ననుభవింపఁ గలవుసుమా!

శార—(తనలో) కాంతుని.

రాధ—నాకుఁ గాంతుఁడు నాశిరమున నున్నాఁడు. కనులందున్నాఁడు. జిహ్వాయందున్నాఁడు. హృదయముననున్నాఁడు. ఆతఁడు నాలో నున్నాఁడు. నేనాతనిలో నున్నాను.

సత్యా—(తనలో) నేను దీనిమాటలచే నొకచిత్రమైన వికారమునకు లోనగుచుంటిని. ఇదియేమో వింతగ నున్నది.

కృ—(తనలో)

గీ. గాలమునఁ జిక్కుదృఢమైన । వాలుగను బి
గించి యొకసారి లాగఁగ । నెంచకుండఁ
గొంచెమిటులాగి స్వేచ్ఛగాఁ । గొంతయటులు
వదలి క్రమముగా జాలరి । పట్టుగాదె ?

గీ. అటులు గర్వోపశాంతికై । యిటులు భామ
నీడ్చి కూడరా దని బిగి । యింపకుండ
ముదిత యిష్టానుసారమే । పోవవలెను
గాని రాధనువిడ చుట । కష్టమైన.

గీ. ఇప్పు డిపు డన్ని చోటుల । నేనె యున్న
యట్లు చూడ నారంభించు । నట్టిరాధ
భక్తి కనులకేఁ గనఁబడఁ । బ్రబలబోను
కనులు మూయక మనసు ప్రాఁ । కంగఁగలదె ?

(ప్రకాశముగా) సాధు ! రాధా ! సాధు !

గీ. బోటి! బ్రహ్మాండ మంతయు నోటఁ జూపి
నట్టినన్ను శిరమునందు నత్తులందు
హృదయముఁ బుష్పమున వెదకి ధరించినావు
జన్మమనఁగను నీదియే జన్మమహహా!

గీ. ఏనునీలోన నుంటి నం చీవు దెలుపఁ
"బోంబు వచ్చెద నెల మ్ము విపుష్పగంధి"
యనుట యెట్టులు ? నీవు నా యందు నుంట.
నాతి! నిన్నీడి పోవుట నాతరంబె ?

రాధ—(సాష్టాంగముఁ జేసి) దాసురాలియెడ దయయుంచుము.

కృష్ణు—రాధా! కళ్యాణమస్తు! లెమ్ము.

సత్య—నాథా! మధురాపురమున కిప్పుడే పోవుదము రమ్ము. శారదా! నావేమి? అదేమి? పీతవలె నక్షముగా నడచుచుంటి వేమి?

శార—అమ్మా! ఈ చెవికి జరిగిన పరాభవము విని యీ రెండవ చెవి నీయెదుటఁ బడుటకు జంకుచున్నది.

సత్య—రమ్ము. (కృష్ణుఁడు, శారదుఁడు, సత్యభామ, తరళ, నిష్క్రమింతురు.)

లలి—రాధా! మన కిఁకఁ బని యేమున్నది? మనముగూడ యిండ్లకుఁ బోవుదము. రండు.

(రాధ, లలిత, మధుర, నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ

రాధాకృష్ణ నాటకము

చతుర్థాంకము.

రంగము—బృందావనము.

[మధుర ప్రవేశించును]

మధు—ఎచ్చటను గనఁబడదే! ఏమిసేయుదును? రాధా! రాధా! ఎక్కడదిరుగుచున్నావు? చెలులను బరిత్యజించి యెక్కడికైనపోయితివా? నీకుసుఖమక్కఱ లేదా? సఖులక్కఱ లేదా? కృష్ణనామకీర్తనముతప్పనితరదృష్టియే నీకు లేదా? కృష్ణవిరహమున నీకున్మాద మెత్తినదా? అఖిలలౌకికవాంఛావిరాగవై సన్యాసులుధరించుదట్టమైన కాషాయాంబరమును మీఁద వైచుకొని కృష్ణనామస్మరణమును జేయుచు నీవనమువెంటఁ దిరుగుచుంటివా? హా! రాధా! ఎచ్చట నుంటివి? ఓకృష్ణా! కృష్ణా!

(నేపథ్యమున) ఏఁడీ! ఏఁడీ! అక్కడ నున్నాఁడా?

మధు—అదిగో! అమితసుందరరూపయగు రాధ, యతివికృతరూపయై, సంతతమందహాసప్రసాధితవదనయగునది యిప్పుడు కరుణరససదనయై, యామాలతీకుంజములప్రక్కనుండి పోవుచున్నది. అయ్యో! అచ్చటమఱియొక దారిగాన్పించుచున్నది. ఆదారినిబోవునేమో! నేనుబోయి యిటులతీసికొనివత్తును (నిష్క్రమించును)

ఇది ప్రవేశకము.

(ప్రదేశము. యమునాసమీపమున బృందావనము.)

(ప్రవేశము. రాధ; మధుర.)

రాధ—ఏఁడీ? ఏఁడీ? నా పతి—నానాథుఁడు—నాప్రియుఁడు—నా కాంతుఁడు—నామనోహరుఁడు-నా ప్రాణనాథుఁడు-నాప్రభువు-నాగురుఁడు- నా పరిపాలకుఁడు- నాభగవంతుఁడు - నాసర్వము-ఏఁడీ? ఏఁడీ ? (ఏడ్చుచున్నది.)

మధు—అమ్మా! ఇచ్చట లేఁడు. మధురలో నున్నాఁడు.

రాధ—నీలో నున్నాఁడా? నీలో నున్నాఁడా? ఇదిగో! నమస్కారము. నానాథుని నాకిమ్ము. ఈయక పోయినయెడలఁ జూపింపుము. చెలీ! నావల్లభుని నీహృదయమునఁదాచుకొంటివా? ఏఁడీ? ఏఁడీ? కనఁబడుపవా ? పుణ్యముఁ గట్టుకొనవా ?

మధు—అమ్మా! మధురాపురములో నున్నాఁడు.

రాధ—గీ. అదిగో! యాకాశ మని జను । లనుచునుండ్రి
గాని యది తమచుట్టును । లోన నంత
టను గల దటులెమధురయం । దున వసించు
నతఁ డనుచు కాని సర్వత్ర । వ్యాప్తుఁడగును

నేను జెప్పఁబోవున దేమనఁగా—ఒకపావుగడియక్రిందట నాతో మాటాడినప్రాణకాంతుఁడిప్పు డెక్కడకుఁ బోయెను?

సీ. తనపట్టుబట్టుకొం । గునకు నా జేగురు
పుట్టంబునకు ముడిఁ । బెట్టినాఁడు,
సొగసైనతనసోగ । సిగ నున్న మందార
పుష్పముల్ నాజడ । ముడిచినాఁడు,
జగదవనార్థ్యప్ర । శస్తమౌతనచేయి
విడ నని నాచేతఁ । బెట్టినాఁడు,

చెవిలోన నొకమాటఁ జెప్పెదనని తన
మోము నామోముపైఁ బూన్చినాఁడు

గీ. ఇట్టి ప్రాణనాథుఁ డేఁడీ! యేఁడీ! యేడ
కేగెనో తెలుపవె! యీవుచూడ
లేదె? యిప్పు డిప్పు డేగెనె! వెనుకవే!
లేవె! లేవె! వానిఁ దేవె! పోవె!

మధు—అమ్మా! ఆతఁడిచటకు రాలేదు. మనస్సు కుదురుపఱుచుకొనుము.

రాధ—అసత్య మాడుచున్నావు.

గీ. పులక లింకను మేనిపై నిలిచియుండె
గుండెలివిగో! యింకనుగొట్టుకొనుచునుండెఁ
గన్నుఁగవనింక భాష్పముల్ గ్రమ్ముచుండెఁ
బరవశత్వంబు నన్నింక వదలకుండె.

గీ. తళుకుమంచు మించు దుళకరించినరీతి
నిట్టె వచ్చి యట్టె యేగినాఁడు
కనులఁదమము గ్రమ్మెఁ గర్ణముల్ గడియలు
వడియె జడత వొడమె నొడలు వడఁకె.

హా! రాధాకృష్ణా! ఎక్కడనుంటివోయి ప్రాణనాథా!

గీ. యతులు నిన్ గాఁగిలింపఁగ మతుల నెంచి
సత్త్వ లగుచు నిత్యసౌఖ్య సంతతులఁగాంచి
యుండ, నట్టి శాశ్వతమోద మొందలేక
సతిని యతి నైతి కర్మ సంగతినిబట్టి.

మధు—రాధా! నీపాదములకు మ్రొక్కెదను. ఇంటికిఁబోవుదము రమ్ము.

రాధ—ఆహా! అవిగో! అవిగో! నానాథునిపాదపద్మచిహ్నములు. నేలను దట్టముగఁబడినప్రసవపరాగముపైనున్నవి. మధురాచూడు.

గీ. సవ్యపాదాంకమిదిరజ । స్థలమునందు
నంతయును మోసె కుడి దది । యంగుళులును
మడమమాత్రమె మోసె త । న్మధ్యమిలను
గానఁబడ దట శంఖచ । క్రంబు లుంట.

నమస్కరింపుము. కన్నుల కద్దుకొనుము. (కన్నులకద్దుకొనును) అయ్యయ్యో! మిక్కిలి సమీపమునకు రాకు! కొంగు దగిలి చెడిపోవును. అదిగాక పవిత్రమైనవస్తువునకు దూరముగ నుండవలెనుగదా?

గీ. కాంతుపాదంబు లేను నా । కన్నులందు
శిరముమీఁదను నెదయందుఁ । జేర్చుకొంటి
నెన్నిమాఱులో కాని యీ । చిన్నెలచట
నిలువఁబడవయ్యె ప్రారబ్ధ । కలన వలన.

ఓపుష్పపరాగమా! నీది యుత్తమజన్మము.

గీ. సృష్టిలోపల పుష్పమే । మృదులరూప
మందులోపల తదధ్రిజ । మాట నీవు
మృదులతమమవు నీవలె । మృదులమైన
ప్రకృతికిని కాక యీమహా । భాగ్యమున్నె?

మధు.—(తనలో) అయ్యయ్యో! ఇక్కడ పాదచిహ్నములే లేవు. నాచెలి భక్తి పారవశ్యమున హృదయస్థములగు శ్రీపాదములనే యిచటఁ జూచుచున్నది. ఇంటికిరమ్మనిన రాక యున్నది. తదేకనిష్ఠచే నితరవ్యాపారశూన్య యగునీమె యేమి చేయనున్నదో? కనిపెట్టుకొనియుండవలెను. రాధా!

రాధ—అంగుళు లంటుటచే నాకాంతుఁ డటుల పోయియుండవలెను. ఈజాడలను వెంబడింతును. (కొంత నడచుట నభినయించును.) అదిగో! నానాథునికిఁ బ్రియకరమైన నీపవృక్షము.

గీ. అచట దాఁగుడుమూఁతల । నాడ నేను
దొంగనైతి నటంచు నా । కొంగుఁబట్టి
పుష్పమాలల నరదండ । ములను వైచి
పలికితివి యిటుల "శిరీష । లలితపేశ్వ.

గీ. ప్రథమ మానడి తప్పు దీ । క్షమగుశిక్ష
యానవసరము కారాబంధ । మునకు బదులు
నీకుఁ గరబంధశిక్షయే । నిశ్చయించి
నాఁడ నుభయతారక మగు । లీలబాల."

ఓసీపవృక్షమా ?

గీ. రాధికాచిత్తహారణవి । భ్రాజియైన
మాయకాని నీకొమ్మల । మాటునందు
దాఁచితివా ? యేను గొమ్మను । దాఁచుకొందుఁ
బైఁటమాటున నోసఁగుమా । ప్రాణపతిని.

(గరుడపక్షి 'కృష్ణా' యనుచున్నది)

ఆహా ! ఆహా ! కృష్ణాయనునార్తస్వరము వినఁబడినది ! ఎవతెయో నా వంటియాపన్నురాలు, నావంటి కృష్ణపాదసేవకురాలు, నాథునిఁ గానలేనినావంటి మందభాగ్యురాలు, నానాథు నతికరుణముగఁ 'గృష్ణా' యని పిలుచుచున్నది. అక్కా ! నీతోపాటేడ్చుచు నేనిక్కడనున్నాను. (ఏడ్చుచున్నది.)

మధు—అమ్మా ! ఊఱకుము ! కడిమిచెట్టుపై గడుడపక్షి యఱచినది మఱేమియులేదు.

రాధ—గడుడపక్షియేనా ? సరే. మఱింత మంచిది. కృష్ణాయని పిలి చెను కాదా ? కృతార్థములైన దానినేత్రములకు నానాథుఁడు గనఁబడు చున్నాఁడు. కావుననే యదిపిలిచినది. నేనుఁగూడ వ

తొంగ్రిమున కెక్కినయెడలనాకేల గానఁబడఁడు? (చెట్టు నెక్కుట నభినయించును.)

మధు—(బలవంతముగఁ బట్టుకొని మాన్పును.)

రాధ—(ఏడ్చుచు) నానాథునిఁ జూడనియ్యవా? నాకనులకు సాఫల్యమును గలుగనియ్యవా! నన్నీ యమునలోఁబడి ప్రాణత్యాగమును జేయుమంటివా?

మధు—అమ్మా! శాంతింపుము. నీనాథుఁడా చెట్టుపై లేఁడు.

రాధ—అక్కడ లేకపోయిన నెక్కడ నున్నాఁడో చెప్పుము. నన్నచ్చటకుఁ దీసికొనిపొమ్ము. లేనియెడల నన్నుఁ బోనిమ్ము. విడువు. విడువు. అడుగో! అడుగో!

మధు—ఎక్కడ?

రాధ—అడుగో! అడుగో! కనఁబడుచుండఁగనే.

మధు—అక్కడ నేమియు లేదు. కనులు మూసికో. (కనులుమూయుచున్నది.)

రాధ—హా! హా! హా! (నవ్వుచున్నది.) బాలకృష్ణుని దుండగము సహింపక, గోపిక లొకనాఁ డతనిని గదిలోనొక్కని నుంచివైని దాళము వేయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి. బీగ మింక వేయుచుండఁగనే బాలగోపాలుఁడు గదివెలుపలకు వచ్చి గోపికలతో నిట్టులనెను. హా. హా. హా. (నవ్వుచున్నది.)

"గీ. గృహపరిచ్ఛదరం ధ్రిసం । కీర్ణసూక్ష్మ
తరణిబింబము ముగ్ధబా । లురు కరమున
మూయ నేమౌనో మీగృహం । బులను నన్ను
నన్నుగదిమూయ నది యౌను । కన్నెలార!"

ఓసీ! నాకన్ను మూసితివిగాని నాకాంతుని మూయఁగలవా? నాకాంతుని బ్రహ్మాండమైన మూయఁగలదా? చేతులు వదలుము.

మధు—అమ్మా! కొంచెము శాంతించినపిమ్మట వదలుదును.

రాధ—హా! హా! హా! (నవ్వుచున్నది)

ఇప్పుడు నాకు దేహమంతయుఁ గన్నులే!

గీ. నాథదర్శనపరిపూర్ణ । నవ్యరాగ
రసతరళితాస్వాదత్నుల । రమణి! నీవు
చేయివైవఁగ నవి చెల్ల । చెదరి యెల్ల
యెడల రసబిందుసంతతి । వలెను విరిసె.

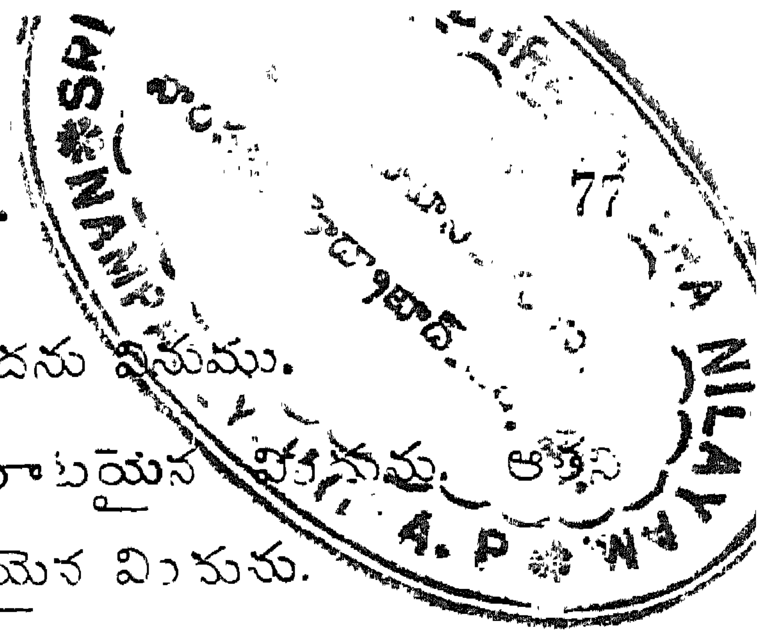
కంటికొక్కకృష్ణుఁడు! కంటికొక్కకృష్ణుఁడు! ఇదుగో! వేణుగోపాల కృష్ణుఁడు! అదుగో! గోపికావస్త్రాపహారి. ఇదుగో! నవనీతచోరుఁడు. అదుగో! ఉలూఖలబద్ధుఁడు. ఇదుగో! యశోదాస్తనంధయుఁడు. అదుగో! రాధికావేణ్యాకర్షకుఁడు.

మధు—అమ్మా! నీకు మతిచెదరుట కాని కన్నులు చెదరుట కాదు. కన్నులుమూయుటచేత మఱింతయున్మాదకరముగ నున్నది. (అని పిలుచును.)

రాధ—అప్పుడఖిలబాలలీలలు గనఁబఱచినముగ్ధకృష్ణుఁ డేఁడీ? ఎక్కడీ? అయ్యయ్యో! ఎంతలో మాయమయ్యెను! మధురా! నాకన్నుల నింకొకసారిమూయవా? నీపాదములపైఁ బడెదను. మూయవా? (పడును.)

మధు—అమ్మా! ఎంతప్రారబ్ధము దటస్థించెను! లెమ్ము లేవనెత్తును.

రాధ—(కన్నులు దనచేతితోమూసికొని) అయ్యో! అయ్యో! ఏమియుఁ గనఁబడుట లేదు. ఒక్కసారి నీచేతితో మూసిన నింత మహానందముగలిగినదే. చూడు! ఆ జెముడుపాలు నీచేతితోనా కంటిలోఁ బోసినయెడల సర్వకాలసర్వావస్థలయందును బ్రాణనాథనిరంతరాయదర్శననిత్య మహానందపరవశనై యుందును. మధురా! ఆపుణ్యమును గట్టుకొనవా?

మధు—అమ్మా! నేనొక్కమాటఁ జెప్పెదను వినుము.

రాధ—నానానిధుమాటయేనా? ఆతనిమాటయైన వినెదను. ఆతని యాటయైనఁ గందును. ఆతనిపాటయైన వినుచు.

మధు—సంగీతమువలనఁ జిత్తము సాధువగును. కావున నామహాను భావునిపై నీవు రచించినగీతమును బాడరాదా?

రాధ—అంతకంటె సంతోష మేమున్నది? పాడవచ్చును. పాట కను గుణముగ నాడవచ్చును. సర్వాభరణములతో గజ్జెలఁ దీసివైచి తిని. నీగజ్జెలు నాపాదములకుఁగట్టుము.

మధు—అలాగే (కట్టుచున్నది.)

రాధ—భక్తికిని గజ్జెలకును బరమమైత్రిసుమా! భక్తిరసావేశదమైన ప్రాణనాథుని వేణువునకు బంగరుమువ్వ లందుకొనుకే సుమా!

(పాడుచు నృత్యము సేయుచున్నది.)

కృష్ణ! కృష్ణ! శ్రీకృష్ణా! కృష్ణా! కృష్ణా! కృష్ణా! కృష్ణా!
కృష్ణా! తొగరుమోవిచే, । సొగసగునీనగు, । మొగ మగపరచర కృష్ణా
(కృష్ణ) ముద్దులు గులుకఁగ, । మోహన మురళిని, । మునుకొని యూ
దర కృష్ణా! (కృష్ణ)

బహుభవపాపవి. । భంజన మగుశ్రీ । పదముల జూపరకృష్ణా! (కృ
ప్రాణనాథ! నీ । పదములఁ బట్టిన, । రాధను బ్రోవర కృష్ణా! (కృష్ణ
రాధను బ్రోవర కృష్ణా! రాధను బ్రోవర కృష్ణా!
హా! రాధాకృష్ణా! (మూర్ఛిల్లుచున్నది)

మధు—(ఏడ్చుచు) చెలీ! ఎంతగతి పట్టినది! ప్రకృతిసుకుమారమై మహాసుందరి యగునీవనితాశిఖామణికిఁ గృష్ణానురాగమున ట్టియిక్కట్టు తటస్థించినది! కేశములకుఁ దైలసంస్కారము యొడలికిఁ జందనాదిచర్చలు లేక, కంఠమునకుఁ బుష్పదామ

లంకారములు లేక, తనువునకుఁ బరిశుభ్రమైనవసనమైన లేక రాత్రింబగళ్ళు నిద్రాహారములు లేక, సర్వసంగపరిత్యాగమును జేసి, యతులలుంగిమీఁద వైచుకొని, యడవులపాలై, సంతత శ్రీకృష్ణనామసంకీర్తనమున నోరు గాయలుగాయ, భక్తిపారవశ్యప్రేరితతాండవమునఁ గాళ్లు బొబ్బలెక్క, సతతోపవాసముల చే నవసినవసి, శల్యపంజరమై, దేహస్మృతిలేక, చాఁపచుట్టుగఁ గ్రిందఁబడి, మట్టిలో—అయ్యో!—అయ్యయ్యో!—విశ్లేష్ట తనువహించియున్నది. ఏమి సేయుదును ? రాధా! రాధా! అయ్యో! పలుకకున్నది. ఏమిగతి ? హాదైవమా! రాధా! రాధా! అయ్యో! ఇంకను స్మృతిరాకయున్నదా ? హా! కృష్ణా! కృష్ణా! దయాళూ! హా! రాధాకృష్ణా!

రాధ—(లేచి) ఏఁడీ? నానాథుఁడేఁడీ? ఏడీ? పరమదయాపరుఁడై తన పాదములు రెండునునాశిరముపైఁ బెట్టినయామహనీయుఁ డేఁడీ? "రాధా! బడలితివా ? భక్తివశమున సోలితివా? ఇఁకఁ గొంచెముమాత్రము శ్రమము పడినయెడల నీవు నాసాన్నిధ్యమున నిత్యానంద మొందుదువు. నీజన్మ మిఁక సఫల మైనది. నీ వికఁ దరింపఁ నున్నావు." అని చెవిలో మహామధురగంభీరభాషణంబుల నాడిన యాజగదేకవంద్యుఁడు, భక్తవత్సలుఁడు, బరమపావనుఁ డేఁడీ? ఏఁడీ? ఏఁడీ? (ఏడ్చుచున్నది.)

ఏమీ! ఏమీ! హా! అదేమి! ఘుప్పుమని యొక్కసారి యనేకచంద్రమండలప్రకాశమువలెఁ గనఁబడునావెలుఁ గేమి? దుర్నిరీక్ష్యమైనతేజమయినను నాకంటికిఁ బ్రసన్నముగ నున్నది. క్షీరాబ్ధి నుదయించునమృతకలశమువలె—అదుగో! అదుగో!—నానాథుఁ డాదివ్యతేజమునుండి బయలువెడలినాఁడు. హా! హా! (అని నవ్వుచున్నది.) అదుగో! అదుగో! నాప్రభుఁడు.

సీ. కడువడి నడచుచోఁ । గాళ్ళ కడ్డంబైన
కుచ్చి ళ్ళెడమచేతఁ । గూర్చి పట్టి
వలెవాటుపైఁటశా । ఖలఁదాఁకు నని సువ
ర్ణోత్తరీయము కటి । నొత్తి చుట్టి
సర్వలోకాభయ । చణమైనకర "మాఁగు
మేవత్తు" ననినట్టు । లిటులు చాఁపి
చెవి నున్న చెంగల్వ । జేరి ఝుమ్మనుభృంగ
మును శిరఃపరికంప । మున నదల్చి

గీ. ఘల్లు మనఁగను మొలనూలు । ఘంటికలును
గాళ్ళ గజ్జెలు మొఱయ భ । క్తప్రలాప
సంశ్రవణసంభ్రమచ్ఛన్న । సస్మితుఁడయి
దివ్యమంగళమూర్తియే । తెంచు నదిగో !

మహాప్రభూ ! లోకనాథా ! భక్తురాల సాష్టాంగదండప్రణామము నంగీకరింపుము. (సాష్టాంగము నభినయించును.)

(లేచి) గీ. ఉపనిషద్దివ్యవల్లరీ । ప్రోజ్జ్వలత్ప్ర
సూనములు నీదుపాదముల్ । సులలితములు
కటికినేల మోపఁగ నొచ్చుఁ । గాదె ! నాదు
చేతులను బెట్టరాదె ? యీ । చేతులైన.

గీ. భవ్యభవదీయనామసం । భావనప్ర
బంధబంధురగానసం । బంధితాళ
కర్ణణంబునఁ గాయలు । గాచె గుచ్చు
కొను నని సుమరజముఁ బూసి । కొంటి నిదిగో !

ఈచేతులపై మెల్లగ నీపాదముల నుంచుము. (చేతుల నొకటి తరువా నొకటి యుంచుట నభినయించును.)

ఈకాలు దీనిపై—ఈకాలు దీనిపై—ఇటు—ఇటు—

మధు—అమ్మా? ఇంతవెఱ్ఱి యేమి?

రాధ—ఇదిగో! ఈపీఠమున దయచేయుఁడు.

ఆనందభైరవి—ఆదితాళము.

ఎన్నాళ్ళకొ నాకన్నులఁ బడితివి, ఇఁక నిను విడువను గోపాలా!
ఎన్నాళ్ళ!

చల్లఁగ గంధముఁ బూయుదునా? చామరమును గొని విసరుదునా?
ఎన్నాళ్ళ!

మల్లెలఁ బూజలఁ జేయుదునా! నామానసమును నీ కిచ్చెదనా!
ఎన్నాళ్ళకొ.

చరణము లశ్రులఁ గడిగెదనా! శాటికొంగుచే నద్దుదునా!
కరముల మెత్తఁగ నొత్తుదునా! నాశిరమున భక్తిని జేర్చుదునా!
ఎన్నాళ్ళకొ.

మహాప్రభూ!

సీ. చీనాంబరంబుల । చెలువొల్ల కిట్టిజే
గుఱుపాతఁ దాల్చినీ । కొఱకె యిటులు
తారహారంబులఁ । ద్యజియించి తులసికా
సకులను దాల్చి నీ । కొఱకె యిటులు
భోజనాదిక్రియల్ । పోనాడియుపవాస
గురుఖేద మొనసి నీ । కొఱకె యిటులు
సర్వాభిమానముల్ । చంపి నీపై మహా
ధురభక్తిఁ దాల్చి నీ । కొఱకె యిటులు
గీ. వేచి యుంటి నిపుడు । వేంచేసితివి నీవు
కనులు సఫలమయ్యె । తనువు పూత
మయ్యె నాదుజన్మ । మతిధన్య మయ్యెను
విడిచి పోకు మయ్య! । వేదవేద్య!

(అతని పాదములను గట్టిగఁ బట్టుకొని నేల బోరగిలఁ బడియుండుట నభినయించును.)

ఆఁ! ఆఁ! వెళ్ళుచున్నావా? మహాప్రభూ! నేనువదలుదునా?

(పాదములు పట్టుకొనఁబోయి ముందునకుఁ బడుచున్నది.)

మధు—అయ్యయ్యో! ఎంతపాపము! రాధా! రాధా!

రాధ—(లేచి పరుగెత్తుచు) కృష్ణా! కృష్ణా! నన్నుఁ ద్యజించి పోకు. నన్నుఁద్యజించి పోకు. (కేకలు వేయుచున్నది.)

మధు—అయ్యో! రాధ పరుగెత్తుచున్నది. నేను గలిసికొనలేకయుంటిని. అయ్యో! ఓవనదేవతలారా! మిమ్ము నీరుఁబోసి పెంచినది—మీపల్లవములను గౌరవసూచకముగ శిరముపై ధరించినది—మీవికాసములఁగాంచి యుప్పొంగినది—మీపుష్పములచేఁ దనమనోనాథుని పాదములకుఁ బూజఁజేసినది—మీపుష్పమకరందము తనయధరమకరందముతోఁ దనప్రాణప్రియునకు భక్తితోఁగానుకనిచ్చినది—మీవృక్షములపై వ్రాలుపక్షులకుఁ గృష్ణతారకనామము నుపదేశించినది—మీకట్టి యుపచారమొనరించినది—అట్టి రాధాదేవి, పరమయోగినియై, యున్మాదరూపిణియై, కాషాయమాత్రధారిణియై, నాకందకుండఁ బరుగెత్తుచున్నది. ఓవనదేవతలారా! మీతీఁగెలచే దాని కాళ్ళు కట్టఁబడి యాఁపరాదా! కాషాయాంబరమును మీకొమ్మలచే గ్రహించి నిలుపరాదా?

రాధ—పోకు. పోకు. ఇదిగోవచ్చుచుంటిని. (పరుగెత్తుచున్నది.)

మధు—యమునానదీతీరమున నిశ్శంకముగఁ బరువెత్తుచున్నది. ఏమియుపద్రవము జరుగునో!

రాధ (నవ్వుచు) అహా! ఆహా! కనఁబడితివా! మహాప్రభూ! మహాప్రభూ! ఇక్కడ దాఁగితివా?

మధు—అయ్యయ్యో! యమునానదిలోఁ బ్రతిఫలించిన పూర్ణచంద్రు ని శ్రీకృష్ణుఁ డని భ్రమించుచున్నది: కాఁబోలు. అయ్యయ్యో యేమి యపాయము వచ్చునో కదా! (బిగ్గరగ నఱచుచు) అమ్మా! అమ్మా! అతఁడు శ్రీకృష్ణుఁడు గాఁడు. చంద్రుఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడ నల్లనివాఁడు—నల్లనివాఁడు—నల్లనివాఁడు భ్రమపడకు. జాగ్రత్త. జాగ్రత్త.

రాధ—గీ. లోకులకుఁ జీఁకటిగఁ దోఁచు । లోకగురుఁడు
పరమదివ్యప్రకాశంబు । భక్తునకును
భక్తునకుఁ జీఁకటిగఁదోఁచు । పాపజగతి
లౌకికునకుఁ దేజమయి చె । లంగుఁ గాదె?

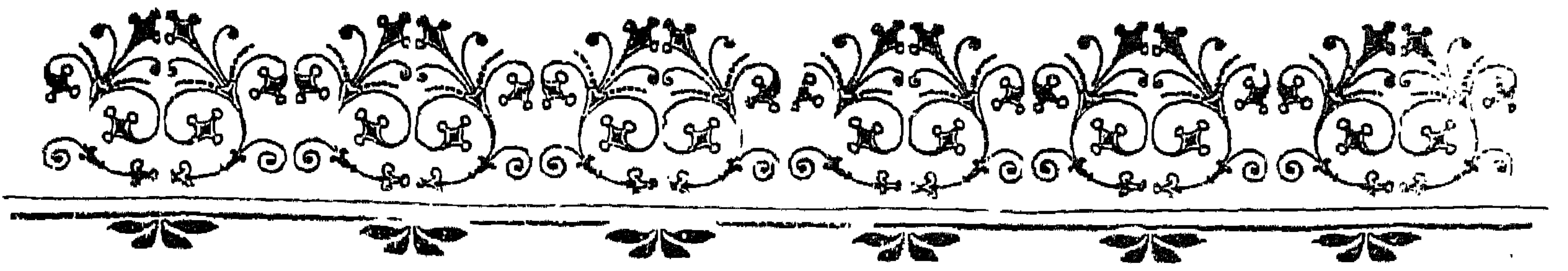
కృష్ణా! కృష్ణా! కృష్ణా! (అని యమునలోఁ బడి నిష్క్రమించును.)

మధు—అమ్మయ్యో! అమ్మయ్యో! ఇఁకేమున్నది? ఇఁకేమున్నది రాధయమునలోఁబడి మునిఁగి పోయినది. ఏమి చేయుదును ఓనద్యధిష్ఠానదేవతా! నీవలెఁబరమపవిత్రయైన రాధ—కృష్ణ తాపము సహింపక నీలో దుమికినది. నీవుదాని కాపత్తురాకు డ రక్షింపవా? ఓకృష్ణదేవా? బాలలీలానుసారముగ యము లో నీ వుంటివని యందులోఁబడినరాధ నుద్ధరింపవా? ఓనదీ రతపస్వులారా! పరమపూత యైనరాధను బైకిఁ దీయరా ఆహా! ఆహా! (గుండెలుకొట్టుకొనును) ఇఁక నేమున్నది? అయ్ యో! మితిలేనియనురాగము మృతికే కారణ మయ్యెనా అమితమైన దెప్పు డపాయకరమే కదా? అక్కడ నెవఁడో తా సియున్నట్లున్నాఁడు. పోయి యాతనిని బ్రార్థింతును.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీ

రాధాకృష్ణనాటకము.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—మధురాపురములోనివీధి.

ప్రవేశము—తరళ.

తర—ఇప్పటిస్థితికి మునుపటిదానికిఁ గావలసినంత భేద మున్నది. వెను కటిరీతిగానే యున్న యెడల మావంటివారికి బ్రదుకవశమా! శారదా! శారదా! మాట.

(నేపథ్యమున) మాటకంటె పని ముఖ్యము గాన నేను రాను.

తర—ఇటురా! ఇటురా! ఇంతలో నంతతొందరపని యేమున్నది?

(నేపథ్యమున) ఇంతలో నంతతొందరమాట యేమున్నది?

(శారదయను ప్రవేశించును.)

శార—తొందరమాటలు, తొందరయాలోచనములు, తొందరపను లన్నియు మీదేవికిఁ జల్లారినవి కావా?

తర—నేను నామాటయే యనుకొనుచున్నాను. ఆశ్చర్యమైన మార్పు కలిగినది! ఇది యింతకంటెఁ బూర్వమే కలిగియుండినయెడల మేము సుఖపడియుందుము.

శార—అటులు కలిగియుండినయెడలఁ బ్రమాద మున్నది.

తర—అదేల?

శార—అంతరకుసుమమన్నది నేమో నీ వెఱుఁగుదువా?

తర—నాకుఁ దెలియదు.

తర—కంటిపాపలో నొకవిధమైనవ్యాధి. అది మీదేవి కున్నది.

తర—అబ్బే. ఆలిచిప్పలవలె నేత్రము లున్న యామెకు.

శార—అంతర నేత్రమున కావ్యాధి యున్నది.

తర—ఐన నేమి ?

శార.—ఆకుసుమము క్రమముగా నెదిగి కనీనికారంధ్ర మంతయు వ్యాపించి దృష్టిని సంపూర్ణముగఁ బాడుఁ జేసినఁగాని దానికి శస్త్ర చికిత్సఁ జేయఁగూడదు.

తర—చేసిన యెడల ?

శార—కన్ను సున్నగును.

తర—ఐన నేమి ?

శార—ఏమియు లేదు. నిరాకారజపమునకువలె గాఢాంధకారదర్శనమని...

తర—నాయభిప్రాయమది కాదు. ప్రస్తుతాంశమున కిది యెట్లు సందర్భింపఁ జేసెదవు ?

శార—అటులే, గర్వప్రాయశ్చిత్త మాగర్వముయొక్క లేతదశలో జరుగఁ గూడదు. అందులకే, శ్రీకృష్ణుఁ డామెగర్వము నెదుగనిచ్చి మెఱుగనిచ్చి తుదకు శిరస్తాడనఫలమును గాంచి యప్పటికి ప్రాయశ్చిత్తార్హపరిపాకముగలిగినదని యెంచి దానిభంగము చేయుటచే నిప్పుడామె కొంత శాంతచిత్తురాలైనది.

తర—కాని, బృందావనములో సత్యభామ యున్నంతవట్టు గర్వభంగమైనట్లు కనఁ బడలే దేమి ?

శార—శస్త్రవైద్యపుఁబచ్చి మానకుండనే ?

తర—ఈమెప్రకృతి మాఁటినట్లే శోధించుచున్నది.

శార—చెక్కు లోఁతుగాఁ దీసి గంధకయుప్పుచేఁ బడరాచి నీళ్ళుపోసి కడిగినప్పటికి ననాసపండు దురదపోవునా ? ప్రయత్నమునఁ బ్రకృతి యడఁపఁబడును గాని మాఱ్పఁబడునా ?

తర——ఏమో కాని, శ్రీకృష్ణుని దన్నినప్పటినుండియు నామెకుఁ జాల పశ్చాత్తాపముగలిగిన ట్లున్నది.

శార——సత్యభామ వెఱ్ఱికాని, యాగ్రహ వాక్యములచేతను, బడఁదన్నుటచేతను, గాంతునియనురాగము పోవునా? సుగంధతైలమును రాచినవ్వీన జుట్టెదుగును గాని పడలాగిన నెదుగునా? కాని రాధపై నామె యంతఃకరణ మెటు లున్నది?

తర——ఉదాసీనముగ నున్నది. చూడు! సిగ్గు విడిచి యడుగుచున్నాను. రాధ యనుపయుక్తుఁడైన బాలకృష్ణుని వలచుట యేల?

శార——మొవ్వొవంకాయ కున్నరుచి ముదిరినదాని కుండునా?

తర——శారదా! పరిహాసము సేయకుము. మా దేవికి నీయనుమానము విశేషముగా బాధించుచున్నది. నన్నెన్నిమాఱు లడిగినను నేను దగినసమాధానముఁ జెప్పలేకపోయితిని. అందుకొఱకు నిన్నడిగితిని.

శార——ఈసంగతి శ్రీకృష్ణునకే తెలియు దని నాయభిప్రాయము.

తర——ఆఁ! ఆయనకుఁ దెలియ కేమి? ఆయన దేవుఁడుఁ టే?

శార——అ. ఆ. దేవ్రులచేత దెబ్బలు దినుటకు——

తర——అబ్బా? పరిహాసోక్తి యేల? నే నడిగిన యీప్రశ్నమున కుత్తరము నాకుఁ దెలియవలెను.

శార——తెలియుట కొకమార్గ మున్నది.

తర——అదేది?

శార——పోయి రాధ నడుగుము.

తర——చాలు.

శార——చాలును గనుక నేను పోయెదను. నామిత్రుఁడు నాకొఱకు వార్తనంపినాఁడు.

తర—మహారాజుగారును, మాదేవియు, నేనిక్కడకు వచ్చు సరికే మాట లాడుచుండిరి.

శార—అలాగా? పనికిమాలినమాటలతోఁ గాలము వ్యర్థముఁ జేసితివి గదా? నేనిప్పుడైన వారియొద్దకుఁ బోవలెను.

తర—నే నింటికిఁ బోవలెను సెలవిమ్ము.

శార—సరే.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇదివిష్కంభము.

ప్రదేశము—మథురాపురములో సత్యభామాంతఃపురము.

ప్రవేశము—కృష్ణుఁడు, సత్యభామ, శారదుఁడు.

సత్య—చెప్పరాదా? చెప్పరాదా?

కృష్ణు—పోనిమ్ము. నీ కెందులకు?

శార—మిత్రమా! నేనుఁగూడ విని సంతసింతును.

సత్య—మీరు నాయందు దయ యుంచి చెప్పవలెను. "హా! యెంత ప్రమాదము! కాని నీ కేమి భయములేదు." అని యీమధ్య మున మీరు నాప్రక్కనుండి యదరిపాటున లేచి యెందులకు బిగ్గరగఁ గేక వేసితిరి?

కృష్ణు—ఒకభక్తశిఖామణి యమునలో నాకస్మికముగఁ బడినట్లు నాకుఁ గనఁబడెను.

సత్య—అయ్యయ్యో! పాపము. మృతి నొందలేదుగదా!

కృష్ణు—లేదు.

శార—పతిబాధఁ బడలేని పడఁతివలె భక్తశిఖామణి నీటిలో నేల దుమికెను?

కృష్ణు—పతినిఁ జేరుటకు.

శార—పతి యంతకు ముందే యమునలోఁ బడినాఁడా?

కృష్ణు—జగత్పతిని జేరుటకు.

శార—జగత్పతి యమునములో కాని లేఁడా?

కృష్ణు—అప్పటి కాభక్తరత్నమున కాతఁడు యమునలోఁ గనఁబడెను.

సత్య—ఆభక్తుని పేరేది?

కృష్ణు—పేరు వదలి, యూరు వదలి, సర్వమునుగూడఁ బరిత్యజించి కాషాయాంబరమునుమాత్రము ధరించినయొకవ్యక్తి.

సత్య—అట్టిమహామూర్తిదర్శనము సర్వాభీష్టప్రదాయకము గానఁ దద్దర్శనలాభమును మీరు నాకుఁ గలుగఁజేయవలెను.

శార—అమ్మా! నే నేమైన యడ్డు చెప్పిన మీకుఁ గోపమని సంకోచించుచున్నాను గాని, యతులలోఁ దఱచుగఁ బై వేషమున కనుగుణమగునంతరంగస్వరూపము గానఁబడదు. యతినింద దోషమేకాని,యథార్థాచ్ఛాదనము దోషతరమని యట్లు చెప్పితిని.

సత్య—శారదా! నీనోటివెంట నెన్నఁడును మంచిమాట రాదుగా

శార—నాకు గర్వప్రాయశ్చిత్తము కాలేదే?

సత్య—(తనలో) ఈనిర్భాగ్యుఁడు నన్నధిక్షేపించుచున్నాఁడు. అకసహనముకంటెఁ గష్టతరమైనపని లేదుగదా? (ప్రకాశముగ నాథా! ఆభక్తాగ్రణిదర్శనము నాకు లభింపఁజేయరా?

కృష్ణు—అలాగే.

సత్య—ఎప్పుడు?

కృష్ణు—ఇప్పుడే.

సత్య—నాథా! నాకు భక్తియోగ ముపదేశింపరాదా?

శార—(తనలో) నేను గవిత్వమును నేర్చుకొనిన నెంతలాభమో నీకు నంతే.

కృష్ణు—నీ కాతరుణభక్త శిఖామణిసన్నిధిని నారదునిచే నుపదేశింపఁ జేయుదును.

శార—అదే మంచిపని. భర్తయుపదేశము బ్రాహ్మణవ్యవసాయము వలె నిష్ఫలము.

సత్య—నాథా! భక్తికిఁ బ్రధానముగఁ గావలసిన దేది?

కృష్ణు—మిత్రమా! నీవు చెప్పుము.

శార—భక్తికిఁ బ్రధానమైన దేదో నే నెఱుఁగను గాని విరక్తికిఁ బ్రధానమైన దేదో నే నెఱుఁగుదును.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) ఏదో చెప్పుము.

శార—చెప్పనా? ఆనపకాయ. రక్తికిఁ బ్రధాన మైనదిగూడ నీ యానపకాయయే.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) అదెటులు?

శార—సంపూర్ణహృదయానురక్తిగలవీణె మెడలో నానపకాయ, సంసారవిరక్తిగల సన్యాసిచేతులో నానపకాయ

కృష్ణు—

గీ. అసిలవశమున నాదునా । మాక్షరములఁ
బలుకువీణెను నొకచేతఁ । బట్టి యొక్క-
చేత సొరకాయబుఱ్ఱను । జేర్చి యదుగో!
నారదుఁడు భక్తిగానవి । శారదుండు.

సత్య—(సంభ్రమముతో) ఏరీ?

శార—నాముందరఁగూడ విశారదుఁడా? ఆమాట యసత్యము.

సత్య—ఛీ! మందుఁడా! పూజ్యుల నధిక్షేపించెద వేల?

శార—(తనలో) తన్నుటకంటె మేలుకాదా? (ప్రకాశముగా) నాయె
దుట నారదుఁడు, విశారదుఁడు గాఁడు. సశారదుఁడు.

సత్య—చాలు. తెలివి తెల్లవారినట్లే యున్నది.

కృష్ణు—ఎవఁడురా? అక్కడ?

(నేపథ్యమున) అయ్యా!

కృష్ణు—నీవు పోయి ద్వారము నొద్ద వేచియుండు నారదమునీంద్రుని
లోనికిఁ దీసికొని రా! (నేపథ్యమున) చిత్తము.

(నారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—గీ. నందనందన! సచ్చిదా । నందరూప!
భవజలధితారకా! భక్త । పారిజాత!
ఉపనిషత్క్షీరనవనీత! । యోపయోద
గాత్ర! మధ్యమలోకభా । గ్యంబ! జయము.

కృష్ణు—మహానుభావా! నమస్కారము.

నార—జయము. జయము. యాదవకులభూషణా!

సత్య—మునీంద్రా! నమస్కారము.

నార—సుమంగలీభవ.

శార—మహాత్మా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణమస్తు.

సత్య—(అపవారించి) నాథా! భక్తుఁడేఁడీ?

కృష్ణు—(అపవారించి) సత్యభామా! చూడకున్నంతవఱకే సంభ్రమ
ము. చూచినతరువాత సంకోచ మేమో?

సత్య—(అపవారించి) నే నంతమూర్ఖురాల నని మీయభిప్రాయమా?

కృష్ణు—(అపవారించి) సరే. చూచెదముగాక. (ప్రకాశముగా) ముని
చంద్రా! మీ రందఱు క్షేమముగ నున్నారా?

నార—తమకటాక్షమువలన—మహానుభావా!

గీ. అఖిలవస్తుసంతతి నీదె । యందులోన
నదిమఱింతనీదియెభవ । త్పదపయోజ
భక్తురాలౌటచే దైన్య । భావ యగుట
నంతకంటె నీదె గ్రహింప । వయ్యా! దాని.

సత్య—(అపవారించి) నాథా! భక్తుఁడు కాఁడా? భక్తురాలా?

నార—(తనలో) సంధానకృత్యమునన్ను విడిచినారదుని జేరిన ట్లున్నది

కృష్ణ—మునిశిఖామణీ! ఆభక్తురాలి నిటకుఁ దీసికొని రావచ్చును.

నార—ఎవఁడురా అక్కడ? (నేపథ్యమున) స్వామీ!

నార—ద్వారమునొద్ద నొకశిష్యుఁడు నొకకాంతయు నున్నారు. వా లోనికిఁ దీసికొని రమ్ము. (నేపథ్యమున) చిత్తము.

కృష్ణ—సత్యభామా! "భక్తుఁడు కాఁడా? భక్తురాలా?" యని య డిగితివి.

గీ. వర్ణలింగనామాకృతి । ప్రముఖభేద
ములు బహిస్తనువునకె త । జ్జడసుఖముల
విడుచుభక్తున కవి లేవు । వివిధభేద
ములు సుమములకె మకరంద । మునకు లేవు.

(మునిబాలకుఁడు రాధతోఁ బ్రవేశించును.)

రాధ—హా. రాధాకృష్ణా! (మూర్ఛఁబోవుచున్నది.)

కృష్ణ—(రాధయొద్దఁగూర్చుండి)

గీ. తమముసం దుండునరునినే । త్రము లోకపరి
వెలుఁగుఁ గని మూసికొనినట్లు । విరహవివశ
మైనదీనిచిత్తము నన్ను । నట్టెచేరఁ
దిరిగి వివశత నొందెను । దేవమౌని.

నార—మహానుభావా! ఈమెచిత్తము, నేత్రములు, నిన్నిదివఱకే చే
రినవి. చంద్రునిఁ జూచి నీవని భ్రమించి యమునలోఁ బడినది.

హంసికవలె నానదీప్రవాహమున నీమె పోవుచుండఁగా నేను గాంచి యీయముని నీఁదికొని పోయి పట్టుకొని మని చెప్పితిని. "నాబాలకృష్ణుఁ డిచ్చట నున్నాఁడు. నేను రాను." అని యీమె కేకలు వేయఁగ బలాత్కారముగ నీతఁడే యొడ్డునకుఁదీసికొని వచ్చినాఁడు.

కృష్ణు—ఓమునిబాలకా! నీవు నాకు మహోపకార మొనర్చితివి.

మునిబా—స్వామీ! దాసుఁడను. కటాక్షింపవలెను.

శార—నారదమునీంద్రా! ఈబాలయతికిఁ గమండలువు లేదేమి? ఇంచుగాగమ యతివలె నీతఁ డపాత్రయతియా యేమి?

సత్య—(తనలో) నామనస్సు కరఁగుచున్నది. రాధాదర్శనమువలన నేననిర్వాచ్యమైనయొక మనస్థితినిబొందుచున్నాను. ఆహా! ఈమె పరమధన్యవలె నున్నది. ఐహికము లన్నియుఁ ద్యజించినపరమ భక్తురాలు. ఇట్టి మహాపవిత్రదర్శనముఁ జేసి నేను గృతార్థురాల నైతిని.

కృష్ణు—రాధా! ఇంకను లేవకున్నావేమి?

గీ. నాకొఱకు నీవు పడినట్టి । భీకరోరు
కష్టసంఘుంబులకు నేను । గాంత! నీకు
ఋణముఁ దీర్చుకొనఁగలేను । ప్రీతి నీదు
సన్నిధి వసించ నగుదు శా । శ్వతముగాఁగ.

(రాధ లేచును.)

సత్య—రాధా! నమస్కారము. నే నినివఱకు నీస్వభావము నెఱుఁగనిదాన నై నీయెడలఁ దప్పుఁ జేసితిని. నన్ను క్షమియింపుము. నీవు నానాథు నెటులు ప్రేమించితివో, యట్టిప్రేమ నాకునూడ నుపదేశింపుము. (సాష్టాంగపడును)

రాధ—చెల్లెలా! లెమ్ము. మనమిద్దఱ మీమహానుభావునిఁ గీర్తింతము.

రాధ-సత్య-కృష్ణ కృష్ణ శ్రీకృష్ణా కృష్ణా కృష్ణా కృష్ణా కృష్ణా కృష్ణ
(పాడుచు గృష్ణునకుఁ బ్రదక్షిణముఁ జేయుచున్నారు.)

నార — సత్యభామా! నీవు మహాదృష్టవంతురాలవు. చిరకాలశ్రమమునఁ గాని యభ్యసింపనేరనియీభక్తియోగము భక్తాగ్రేసరయగు రాధ సంస్పర్శమున నీకిట్టె లభించెను.

గీ. సమిధలను దఱచి తరచి । శ్రమముఁ జేసి
యగ్నికీల నొందెడునరుఁ । డట్టి కీల
నట్టె యొసఁగు చేఱొక్కప । దార్థమునకు
భక్తి యటులు నీ కిచ్చె నీ । భక్తవర్య.

గీ. బోటి! నెఱసున్న వర్ణసం । పుటిత మైన
గాని నోటను బలుకఁగా । రానియటులు
నిర్గుణము కేవలము మనో । నియతితోడఁ
దలఁప నెవ్వరికైన సా । ధ్యంబు గాదు.

గీ. వ్రణమహావ్యాధిపీడను । బడఁగలేక
వెజ్జొసఁగుమత్తుఁ గొని తా । వి విస్మృతుఁ డయి
లేచి దివ్యౌషధము బాధ । లేమి యింత
వఱకు సిద్ధించె నని పలుకు । వ్రణితుఁ డటుల.

గీ. నిర్గుణబ్రహ్మసంధాన । నిష్ఠ నుండఁ
దలఁచి యస్వప్నగాఢని । ద్రను లభించి
విపులశయ్యాసమాధిని । విడిచి తపసి
"యయ్యో నద్వైతసిద్ధి మా" । క నును గాదె.

గీ. జ్ఞానమాత్రమె ముక్తికిఁ । గారణంబు
గాదు; షట్పరిపంథిని । గ్రహమువలనఁ
గాని జ్ఞానంబు గలుగదు । జ్ఞానమునకుఁ
గాని తన్మహాశత్రుని । గ్రహము గాదు.

గీ. ఏమి సేయవచ్చు । నీయసాధ్యపుసంఘీ
యందు భక్తియోగ । మమరకున్న
భక్తిలేని జ్ఞాన । పరిపాకమే లేదు
భక్తి లేకయున్న । ముక్తి లేదు.

గీ. భక్తియోగాధికత నీవ్రి । పంచమందు
లక్ష్యముగఁ జూపి మోక్షఫ । లంబు భక్త
తతి కొసఁగ లోకగురుఁడవ । తార మొందె
నిదుగో! సర్వమంగళగుణా । కృతిని దాల్చి.

గీ. ఈమహోపనిషత్సార । మీశ్వరుండు;
భార్యలగుమీర లష్టవై । భవము లగుదు;
రిలను పదునాఱువేలవేఁ । తలును జీవ;
సంఘమం దుత్తమోత్తమ । జన్మ రాధ.

గీ. ఈమహాసాధ్వి కితనిపై । నెనయురాగ
మైహికాసహ్యగర్హ్యవాం । ఛాన్వితంబు
గాదు; పరమాత్మయందు రా । గప్రపూర్ణ
జీవునకుఁ గల్గుసంబంధ । సిద్ధి గాని.

గీ. వివిధజీవుల కిల నుండు । వివిధబంధ
రాజిఁ బతిసతీబంధమే । ప్రబలతమము
జీవుఁ డారీతి సగుణంబు । సేవఁ జేయ
ముక్తి సులభతరంబుగాఁ । బొందు గాదె.

గీ. ఏతదనుబంధయుక్త భ । క్తిద్ధయోగ
మిలను స్థాపించి మనలకు । నిప్పుడైన
బుద్ధి గలుఁగఁగ రాధికా । పుణ్యచరిత
మితఁ డిపుడు నాటకముగ నా । డించినాఁడు.

రర.— (తనలో) ఋషులకైనఁ బ్రమాదము తప్పదు. నాటక మాశిం

చినాఁడా? తానుఁగూడ నాడినాఁడా? తప్పు. నారదుని తప్పు
శారదుఁడు పట్టుకొనవలెను గాని మఱి యెవ్వఁడందులకు
సమర్థుఁడు?

నార—రాధా కృష్ణవివాసదర్శనమున కనేక కాంతలుఁ బురుషులువచ్చి
యున్నారు. వా రందఱికి నేత్రపర్వములుగ నుండుట కొఱకు
మీ కీగవాక్షమునొద్ద నిలుచఁబడుఁడు.

కృష్ణు—(రాధపై నొకచేతిని, భామపై నొకచేతి నుంచియట్లు ని
యును)

నార—రాధాకృష్ణాలోకనలాలస లగునో కాంతలారా!

గీ. ఉండఁ దగునంచు లేదంచు ॥ నుండి లేదఁ
టంచు లేని దున్న దఁటంచు ॥ నన్ని వెఱ్ఱి
పోకలను పోవు తలతిక్క ॥ బుద్ధి మీకుఁ
గలుగ దురుగర్వ లగు పురు ॥ షులకె కాని.

గీ. అమృతపూరాభములు ॥ హృదయములు మీక
గాధగాధానురాగసం ॥ క్రాంతములును
రాగపరిణామమే భక్తి ॥ రమణులార!
భక్తి మీజన్మవశమునఁ ॥ బైఁటమూట.

గీ. అనుభవమునఁ బత్యనురాగ ॥ మున్న నేదో
మీకుఁ దెలియును గాన నీ ॥ లోకకాంతుఁ
గాంతుగా నిట్లు భావింపఁ ॥ గలరు మీర
లిటులు భావించి వేగఁద ॥ రింపఁగలరు.

గీ. భక్తలైన మీవెంట మీ ॥ పతులఁగూడ
నుద్గతుల మీరు పొందఁజే ॥ యుదురు గాక
యూర్ధ్వదృష్టియాదీపిక ॥ నూర్ధ్వమునకె
ఊగితపుబుట్ట గొనిపోవు ॥ కరణిఁ గాఁగ.

[నేపథ్యమున]

స్వామీ! రాధాకృష్ణవైభవమును గన్నులారఁ జూచుట కిచ్చటకు వ
చ్చెద మని రుక్మిణీదేవిగారు మొదలగు పూజ్యులగు దేవులందఱును
సమతోఁ మనవి చేయు మనినారు.

కృష్ణు—రుక్మిణీదేవికి నే నంతశ్రమమిచ్చెదనా? మేమే లోనికి వచ్చి
యామెను దర్శింతుమని చెప్పుము. పొమ్ము. మునివర్యా! మన
కింక నిక్కడఁ గావలసిన దేమున్నది.

నార—మీదర్శనమున నందఱమును గృతార్థుల మైతిమి. ఐన నిటులు
గోరెదను.

గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక । తనరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ । పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ । గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు । నెగడుఁగాక.

కృష్ణు—తథాస్తు. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.

ఇది పంచమాంకము.

సమాప్తము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

